

Podrobný seznam map, plánů a vyobrazení svazku č. 34 – Dvůr Králové nad Labem

Sestavili Zdeněk Beran, Tomáš Burda, Anna-Marie Elsnerová, Günter Fiedler, Josef Langfelner, Lukáš Nekolný, Roman Reil, Eva Semotanová, Robert Šimůnek, Přemysl Štych, Jana Vojtíšková

Přední strana obálky

Obr. č. 1: Znak města Dvora Králové nad Labem k roku 2022. Grafické zpracování Petr Tomas.

Obr. č. 2: Dvůr Králové od východu, cca 30. léta 18. století. *Königshofen*. Friedrich Bernhard Werner. Fotografie originální perokresby, zničené za 2. světové války. Skleněná deska, výška 180 mm, šířka 240 mm. Archiv Štenc, Praha, negativ č. 46799a-4368. Sken Archiv Štenc, Praha.

Textové listy

Obr. č. 3: Pečeť města Dvora Králové nad Labem, 1484. Opis: + S + pečeť + místa + dvora + nad + labem +. Včelí vosk, pečeť okrouhlého tvaru, průměr 37 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, fond Cech sladovníků Hostinné, inv. č. 1. Perokresba, Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Sběrka dokumentace, sign. 20/5 (kresby pečeti obcí, měst a far okresu Trutnov). Foto Roman Reil.

Obr. č. 4: Pečetní typář Dvora Králové nad Labem, 16. století. Opis: CIVITATIS CVRIE SIGILLVM*. Stříbro, průměr 28 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. H3737. Foto Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Typář je součástí stálé expozice Historie města Dvora Králové a textilní průmysl na Královédvorskou.

Obr. č. 5: Pečetní typář Dvora Králové nad Labem, 1652. Opis: FAM. SIGILLVM CIVITATIS CVRIAE SVPER ALBIM. Stříbro, průměr 50 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. H3736. Foto Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Typář je součástí stálé expozice Historie města Dvora Králové a textilní průmysl na Královédvorskou.

Obr. č. 6: Rekonstrukční model Dvora Králové nad Labem, 17. století. *Dvůr Králové nad Labem na počátku století XVII. Zhotovil Robert Šubrt s bratry 1923–1927*. Model ze sádry, přírodnin a kartonu na dřevěné desce o rozměrech 920 × 1220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 7673. Foto Fotostudio Jiří Nechvíl (barevná fotografie, výška 127 mm, šířka 176 mm, 2003), Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 2737/10. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 7: Veduta města od jihu ve spodní části mariánského tisku, kolem 1700. *Effigies BV Aulae Regensis cis albam*. Rytina, rozměry originálu neznámé, text v pravé spodní části nečitelný; k dispozici pouze jako reprodukce in: HALÍK, Tomáš: Dějiny Dvora Králové n. L. Dvůr Králové nad Labem 1926, obr. příl. za s. 28, s popisem: „Zázračná soška Panny Marie s Ježíškem v kostele sv. Jana Křtitele. Dole Dvůr Králové n. L. v 16. století. (Poloha domů značně zkrácena)“. Sken Josef Langfelner. – Na rytině je vyobrazena Panna Marie s Ježíškem a město Dvůr Králové nad Labem; jedná se o rozšířený typ zobrazení Panny Marie-Ochránitelky – lokální patronky, o čemž svědčí již samotný nápis (*Effigies BV Aulae Regensis cis albam*, tj. „Obraz Blahoslavené Panny ze Dvora Králové nad Labem“). Mariánská úcta (ve vazbě na pozdně gotickou sochu Panny Marie) se ve Dvoře Králové začala rozvíjet po roce 1646, kdy se město ubránilo švédskému vpádu. Podle tradice bylo město zachráněno na přímluvu Panny Marie, jejíž socha byla později umístěna na hlavní oltář v kostele sv. Jana Křtitele. Socha byla strojena do různých šatů – a jedny z nich jsou zachyceny i na rytině. Svým pláštěm Panna Marie symbolicky chrání město a jeho obyvatele; na plášti je na jedné straně monogram IHS (symbol Ježíše Krista) a na straně druhé MP (symbol Panny Marie). Historie mariánské úcty ve městě LANGFELNER, Josef: Děkaný chrám svatého Jana Křtitele a Panny Marie Ochránitelky města ve Dvoře Králové nad Labem. Česká Budějovice 2017, s. 67–70; <https://svjankrtitel.estranky.cz/clanky/kralovedvorskma-dadona.html> [cit. 8. 9. 2021]. – Město v dolní části obrázku představuje Dvůr Králové n. L. na přelomu 17. a 18. století, obklopené hradbami se čtyřmi hradebními věžemi. Vedle kostela je patrná věžička hřbitovní kaple (kostnice). Ze všech jmenovaných staveb zůstaly do současnosti stát pouze kostel a Šindelářská věž. Poměrně hrubá, ale rámcově dokumentárně věrná rytina se stala východiskem (předlohou) celé škály pozdějších „překreseb“, od pérovek a rytin až po velkoplášňá plátna; společný všem těmto vyobrazením je úhel pohledu, zabírající město z téže světové strany (tj. zhruba od jihu), jako je vidíme na mariánském tisku, v též rozsahu a s týmiž dominantami, pouze poloha podměstského mlýna se změnila – z poněkud marginální v pravé části rytiny na centrální na většině překreseb; výjimkou je Söllnerova překresba v záhlaví městské kroniky, kde mlýn nefiguruje – zjevně byl sledán jako rušivý z hlediska kompozice, již autor přetvořil do podoby pohledu ze zvýšené perspektivy, a obrazu města tímto osvědčeným postupem dodal potřebnou monumentalitu (srov. obr. č. 8). – Poněkud problematičtější jsou konečně i datace – autorita na poli regionálních dějin, zmíněný městský kronikář a historik Bedřich Söllner v záhlaví prvního dílu své kroniky vedutu překreslil s datací 1703, která se poté objevuje častěji. Tato datace je věrohodná (na rozdíl od někdy se objevujícího údaje, že jde o překresbu rytiny z roku 1618, což je zcela nemožné, a podobně i blíže nespecifikovaný časový údaj o počátku 17. století), ovšem nejasnosti přetrvávají z hlediska původu tohoto data. Emanuel Poche uvádí: „*Rytina města se soškou P. Marie a českým textem je z 1703, s textem německým z 1723*“ (POCHE, Emanuel: Soupis památek historických a uměleckých v republice Československé. A. Země česká. XLVIII. Okres Dvůr Králové. Praha 1937, s. 28, 30 – reprodukce prospektu), ovšem zjevně hovoří o jiné verzi mariánského obrázku (byť prospekt města je týž, jak svědčí reprodukce v Pocheho díle), a to doprovozené i textem, resp. texty českým a později i německým. Tyto obrázky se ovšem dnes nedaří identifikovat; na reprodukování rytině leto-počet 1703 (ani žádný jiný) nefiguruje. Bez ohledu na tyto detaily je nepochybné, že drobná a poněkud hrubá rytina stojí na počátku královédvorské ikonografie, následuje prospekt Wernerův (srov. obr. č. 10), přičemž nejbližší další vyobrazení města se pak objevují až na sklonku první poloviny 19. století (srov. obr. č. 13).

Obr. č. 8: Veduta města od jihu, údajně 1703. *Dvůr Králové n. L. r. 1703*. Bedřich Söllner. Perokresba, výška 408 mm, šířka 253 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1867–1926, inv. č. 1, kniha č. 1, s. 3. Sken Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov. – Kronika je dostupná online: https://stare.vychodo.ceskearhivy.cz/ebadatelna/?misto=trutnov&adresar=CZ_225105010_763_x1&nadpis=Pam%25C4%259Bt%25C3%25AD+knaha+obce+Dv%25C5%25Afr+Kr%25C3%25A1lov%25C3%25A9+nad+La-bem+1927&strana=1 [cit. 7. 9. 2021]. – Předlohou pro překresbu byla rytina z mariánského tisku z doby kolem roku 1700 (srov. obr. č. 7), jejíž adaptaci Söllner pojal invenčněji než ostatní autoři, kteří své kresby a malby zhotovovali na základě téže předlohy. Zvolil totiž pohled ze zvýšené perspektivy, přičemž fotogeničnost svému vyobrazení dodal i vnitřním proclněním prostoru a proporcí zvýrazněným prstencem hradeb a věží. Vynechal přitom podměstský mlýn, který jiní autoři naopak oproti primární předloze přesouvají do vizuálně dominantní polohy v popředí svých vyobrazení.

Obr. č. 9: Schematická veduta Dvora Králové v pozadí prospektu Kuksu (panství Choutníkovo Hradiště), 1712. *Prospect Des Heilsamen Bad Kuckus*. Mědirytina, výška 130 (165) mm, šířka 225 (230) mm. In: VOGT, Mauritius: Das Jetzt-lebende Königreich Böhmen In einer Historisch- und Geographischen Beschreibung vorgestellet, wie solches sowohl an Städten, Clöstern, Schlössern, Herrschafften, und heilsamen Gesund-Brunnen etc. anjetzo zu sehen ist, nebst Einer kurtzen Lebens-Beschreibung Aller Böhmischen Herzoge und Könige, biß auf jetzt-regierende Römische Kayserliche Majestät Carolum VI. Ingleichen mit vielen Kupffern und einer accuraten Land-Charte gezeriet, Franckfurt – Leipzig 1712, přil. k. s. 45. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, archivní knihovna, přír. č. 6224. Sken Miloš Klimeš. – Schematické panorama Dvora Králové se nachází v levé polovině prospektu, pod č. 3.

Obr. č. 10: Dvůr Králové od východu, cca 30. léta 18. století. *Königshofen*. Friedrich Bernhard Werner. Fotografie originální perokresby, zničené za 2. světové války. Skleněná deska, výška 180 mm, šířka 240 mm. Archiv Štenc, Praha, negativ č. 46799a-4368. Sken Archiv Štenc, Praha.

Obr. č. 11: Veduta města od západu, 1745. *Prospect von Königshoff*. Anonym. Perokresba, výška 155 mm, šířka 190 mm. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, H III e Bd. 4 Nr. 74. Sken Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. – Prospekt (nedokončený?) zachycuje linii hradební zdi na západní straně města, jižně od městského farního kostela, zakresleného poněkud zvláštním způsobem. Průběh hrady je stejně monotónní jako zástavba za ní, proclněná jen občasné věžemi (a stromy). Spodní úroveň prospektu zaplňuje takéž typizovaná zástavba v údolí při Labi (řeka samotná zachycena není).

Obr. č. 12: Veduta města od severozápadu, 1816. Karel Postl. Černobílá fotografie dnes nezvěstného obrazu (akvarel), výška 80 mm, šířka 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F703/5. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 13: Veduta města od východu, cca 1840. *Königinhof*. R. Bürger (*Gez. u. lith. v. R. Bürger / Gedr. v. F. Weider*). Litografie, výška 221 mm, šířka 284 mm. In: Semmler, C. G.: Der Elbstrom von seinem Ursprung bis zu seiner Mündung, Dresden 1845 (vyd. C. G. Semmler vlastním nákladem, tiskl F. Weider). Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F709/1. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 14: Veduta města od západu, před 1866. Anonym. Černobílá fotografie kresby (?) z dopisního papíru, výška 87 mm, šířka 169 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F706/2. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 15: Veduta města od jihu, 1867. *Dvůr Králové nad Labem z jižní strany*. Anonym, uveden pouze rytec Rybička (*Rybička ryl*). Rytina, výška 124 mm, šířka 184 mm. In: VITÁK, Antonín Konstantin: Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem. Praha 1867, frontispis. Sken Robert Šimůnek. – Součástí prospektu je vyobrazení městského znaku (nahore vprostřed), pečeti (dole vprostřed) a čtyř objektů: (vlevo nahore) *Děkaný chrám sv. Jana Křt.*, (vlevo dole) *Socha Zábajeva*, (vpravo nahore) *Kostel sv. Kříže*, (vpravo dole) *Severná věž hradební* (tj. Šindelářská věž).

Obr. č. 16: Východní strana náměstí, před 1897. Anonym. Fotografie, výška 82 mm, šířka 110 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F809/7. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Na fotografii jsou zachyceny ještě dřevěné domky – tzv. Dřeváky, které vyhořely roku 1897 (požár je datem ante quem pro dataci fotografie); na místě školy dnes stojí budova Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 17: Severní strana náměstí, kolem 1900. Anonym. Fotografie, výška 170 mm, šířka 267 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F808/33. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie zachycuje stav před výstavbou budovy Městské spořitelny.

Obr. č. 18: Splan v Pušů, 1902. *Polozdrav ze Dvora Králové n. L. Partie na Labi*. J. Matěna. Kolorovaná pohlednice, *nákladem J. Matěny, knihkupectví*. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 5133/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 19: Splan v Pušů po regulaci, 1911. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 145 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 5067/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 20: Sochorova továrna, 1906. *Königinhof a. E. Fabrik und Villa des Herrn Sochor*. J. Matěna. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F770/4. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Sochorova továrna i vila (srov. obr. č. 21) se nacházely na dnešním Benešově nábřeží.

Obr. č. 21: Vila továrníka Josefa Sochora, 1910. Anonym. Černobílá fotografie, výška 83 mm, šířka 115 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F770/2. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 22: Tkalcovna Winternitz & Friedmann, 1910. M. Stadler. Černobílá fotografie, výška 142 mm, šířka 227 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F778/2. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 23: Severní strana náměstí, 1907. Veselý – Matátko, Vlastivědný kroužek. Fotografie, výška 78 mm, šířka 106 mm. Městské muzeum Dvůr

Králové nad Labem, inv. č. F808/35. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Na snímku je zachyceno bourání domu F. Štětky (č. p. 3); na uvolněné parcele vznikla následně budova Městské spořitelny.

Obr. č. 24: Severní strana náměstí, 1911. Anonym. Fotografie, výška 86 mm, šířka 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F808/81. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Na snímku je patrná stará radnice po opravě a nově postavená budova Městské spořitelny.

Obr. č. 25: Děkanství, 1910. Václav Svoboda. Černobílá fotografie, výška 129 mm, šířka 177 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F667/4. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z dnešní Palackého ulice.

Obr. č. 26: „Rukopisová“ místnost ve věži farního kostela sv. Jana Křtitele, 1907. Anonym. Černobílá fotografie, výška 165 mm, šířka 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F684/11. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Jedná se o místnost, v níž byl Václavem Hankou roku 1817 údajně nalezen Rukopis královédvorský.

Obr. č. 27: Hankův dům a budova Sokola, 1911. K. Příbil. Kolorovaná pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 133/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 28: Dělnický dům, 1911. Anonym. Černobílá fotografie, výška 86 mm, šířka 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F677/1. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z dnešní Sladkovského ulice.

Obr. č. 29: Nádraží, před 1912. Václav Svoboda. Černobílá fotografie, výška 130 mm, šířka 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F718/6. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Trať procházející Dvorem Králové byla součástí sítě Jiho-severoněmecké spojující dráhy (k.k. priv. Süd-norddeutsche Verbindungsbahn).

Obr. č. 30: Palackého ulice, 1915. Anonym (J. Matěna?). Černobílá pohlednice, *nákladem J. Matěny, knihkupectví*. *Dvůr Králové n. L.* Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F626/52. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 31: Městská obchodní škola, 1917. *Dvůr Králové n. Labem. Jubilejní obchodní škola*. Anonym. Kolorovaná pohlednice, vyd. papírnickví „U zlatého péra“. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1552/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Budova stojí na dnešním Wolkerově nábřeží.

Obr. č. 32: Letecký pohled na město od jihovýchodu, 1923. Anonym. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 806/12. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 33: Kohoutův dvůr (dnes budova Městského muzea), 1923. František Trnka. Černobílá fotografie, výška 160 mm, šířka 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F689/11. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z dnešní ulice Sladkovského.

Obr. č. 34: Východní strana náměstí, mezi 1918–1924. Anonym. Fotografie, výška 131 mm, šířka 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F3025/2. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 35: Východní strana náměstí, kolem 1930. Josef Diviš. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F809/26. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 36: Jiráskova ulice od jihu, 20. léta 20. století. Anonym. Černobílá fotografie, výška 130 mm, šířka 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F646/6. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z věže farního kostela sv. Jana Křtitele.

Obr. č. 37: Nemocnice od jihu západu, 1927. Václav Svoboda. Černobílá fotografie, výška 130 mm, šířka 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F717/14. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie je pořízena od obce Vorlech.

Obr. č. 38: Budovy městských elektrických podniků, 1928. K. Příbil. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1448/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – V popředí záberu je Hoňan most (dnes Jana Palacha).

Obr. č. 39: Požár továrny M. B. Neumanna, 1929. R. Hak. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 8262/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 40: Šindelářská věž a okolní zástavba od západu, 1930. Anonym. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F793/18. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z věže farního kostela sv. Jana Křtitele.

Obr. č. 41: Letecký pohled na město od jihu, 24. dubna 1931. Rtm. ppl. Krčmář a npor. ppl. Zmátlo (Letecký pluk 4, 14. letka). Černobílá fotografie, výška 117 mm, šířka 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F806/5. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Rtm. ppl. (někdy se uvádí i v podobě p.p.l. – polní pilot letec) Krčmář byl Josef Krčmář; v květnu předcházejícího roku 1930 měl jako pilot nehodu. Npor. ppl. Zmátlo, plným jménem Alois Zmátlo, sloužil na konci 30. let ve Slovenském státě.

Obr. č. 42: Letecký pohled na město od jihozápadu, 24. dubna 1931. Rtm. ppl. Krčmář a npor. ppl. Zmátlo (Letecký pluk 4, 14. letka). Černobílá fotografie, výška 117 mm, šířka 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F806/14. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – K autorům fotografie srov. komentář k obr. č. 41.

Obr. č. 43: Letecký pohled na město od východu, 1935. Černobílá fotografie, výška 93 mm, šířka 138 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F806/4. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 44: Textilní a krajinská výstava, 1936. *Textilní a krajinská výstava 1936*. Bedřich Söllner. Kolorovaná perokresba, výška 140 mm, šířka 319 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. H6028. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 45: Letecký pohled na centrum města od jihu, 60. léta 20. století. Eugen Vasilik. Černobílá pohlednice. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F831/38. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 46: Hankův dům, 40. léta 20. století. Václav Svoboda. Kopie černobílé fotografie, výška 127 mm, šířka 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F665/12. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 47: Hoření most (dnes Jana Palacha), 1949. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1441/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Za mostem je zachycena zástavba v ulici Husové a v pozadí městský farní kostel sv. Jana Křtitele od západu.

Obr. č. 48: Riegrova ulice a kostel Povýšení sv. Kříže, 1949. Anonym. Černobílá fotografie, výška 155 mm, šířka 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F691/4. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 49: Západní strana náměstí, 1950. Bedřich Söllner. Kolorovaný akvarel, výška 165 mm, šířka 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. H6040. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 50: Továrna Juta 03 (bývalá Klazarova továrna), 1950. Bedřich Söllner. Kolorovaná perokresba, výška 195 mm, šířka 150 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. H6019. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 51: Švehlova ulice, 1963. Anonym. Černobílá fotografie, výška 85 mm, šířka 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 786/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 52: Synagoga (pohled z dnešní Rooseveltovy ulice), 1964. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 137 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F676/14. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 53: Legionářská ulice, 1965. Anonym. Černobílá fotografie, výška 89 mm, šířka 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1246/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 54: Zálabi – výstavba sídliště, 1967. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 2643/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 55: Strž – výstavba sídliště, 1967. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 2864/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 56: Letecký pohled na sídliště v ulici Karolíny Světlé od jihovýchodu, 1973. Václav Hrdina. Černobílá fotografie, výška 122 mm, šířka 165 mm. Rodinný archiv. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 57: Náměstí Odboje, 1981. Anonym. Černobílá fotografie, výška 89 mm, šířka 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 141/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 58: Švehlova ulice, 80. léta 20. století. Anonym. Černobílá fotografie, výška 120 mm, šířka 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 6508/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 59: Revoluční ulice, 1984. Anonym. Černobílá fotografie, výška 122 mm, šířka 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 6408/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 60: Demolice v Revoluční ulici, 1985. Anonym. Černobílá fotografie, výška 95 mm, šířka 143 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 5/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 61: Palackého ulice, 80. léta 20. století. Anonym. Černobílá fotografie, výška 100 mm, šířka 100 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1359/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 62: Stavba řadových domů v Slunečné ulici, 1975. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 2152/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 63: Mateřská škola v Slunečné ulici, 1986. Anonym. Černobílá fotografie, výška 90 mm, šířka 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 21577/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 64: Bourání staré haly závodu Juta 01, 1981. Anonym. Černobílá fotografie, výška 125 mm, šířka 175 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F1526/2. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 65: Celkový pohled na závod Juta 01 s novou budovou tkalcovny, 1986. Anonym. Černobílá fotografie, výška 180 mm, šířka 240 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F1526. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 66: Panoramatický pohled do prostoru zoo a safari, 1983. Součást dokumentace ZOO Dvůr Králové. Realizace koncepce schválené zasedáním Rady VČ KNV dne 1. 6. 1983. Autorský kolektiv – ZOO RNDr. Dobroruka, Ing. Špráchal, Havlík / STP-HK Ing. arch. Hochman. Fotografie, výška 70 mm, šířka 411 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, fa 45 (= Urbanistické studie – realizace koncepce východočeské ZOO Dvůr Králové). Sken Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Obr. č. 67: Rooseveltova ulice, 1985. Anonym. Černobílá fotografie, výška 100 mm, šířka 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 655/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 68: Náměstí v době generální stávky, 1989. Luděk Tureček. Fotografie, výška 90 mm, šířka 128 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F1608/4. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Fotografie byla pořízena z budovy tehdejšího Městského národního výboru Dvůr Králové nad Labem (dnes Městský úřad).

Obr. č. 69: Havlíčkova ulice, 1993. Anonym. Barevná fotografie, výška 90 mm, šířka 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 1047/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 70: Stavba Základní školy Strž, před 1995. Anonym. Černobílá fotografie, výška 97 mm, šířka 141 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 2872/99. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Škola byla dokončena a otevřena v roce 1995.

Obr. č. 71: Nová část sídliště Strž, Štefánikova ulice, 2003. Anonym. Barevná fotografie, výška 88 mm, šířka 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F2741. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Obr. č. 72: Letecký pohled na centrum města od jihu, 2009. Martin Gojda. Digitální fotografie. Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.

Obr. č. 73: Riegrova ulice, 2016. Jiří Heger. Digitální fotografie. Archiv autora.

Obr. č. 74: Heydukova ulice, 2016. Jiří Heger. Digitální fotografie. Archiv autora.

Obr. č. 75: Kruhový objezd a ulice 28. října, 2016. Jiří Heger. Digitální fotografie. Archiv autora.

Obr. č. 76: Ulice 5. května – alej směrem k nádraží, 2016. Jiří Heger. Digitální fotografie. Archiv autora.

Obr. č. 77: Výběhy v Safari Parku Dvůr Králové, 2015. Robert Šimůnek. Digitální fotografie. Archiv autora.

Obr. č. 78: Pohled na město od západu od Bílé Třemešné, 2015. Robert Šimůnek. Digitální fotografie. Archiv autora. – V pozadí je patrný kostel v Choustníkově Hradišti.

Obr. č. 79: Pohled na město z věže farního kostela k severu, 2021. Digitální fotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Obr. č. 80: Pohled na město z věže farního kostela k východu, 2021. Digitální fotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Obr. č. 81: Pohled na město z věže farního kostela k jihu, 2021. Digitální fotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Mapový list č. 1

Mapa č. 1: Dvůr Králové nad Labem a okolí na Müllerově mapě Čech z roku 1720. *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis ... à Joh: Christoph: Müller ... A.C.M.DCC.XX. Michael Kauffer sculptis Augusta Vind: Mēdiortina, grafické měřítko [1 : 132 000], sekce IX, výška 465 mm, šířka 540 mm, výřez. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., sign. MSHU-MAP-A-11. Sken Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdlby.*

Mapa č. 2: Dvůr Králové nad Labem a okolí na mapě Královéhradeckého kraje Františka Jakuba Jindřicha Kreybicha z roku 1827. *Charte vom Königgrätzer Kreise des Königreiches Böhme, nach zuverlässigen geographischen Hilfsmitteln neu bearbeitet von Fr. Jac. Heinrich Kreybich. Prag, C. W. Enders. Mēdiort, grafické měřítko [1 : 241 000], výška 480 mm, šířka 450 mm, výřez. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., sign. MSHU-MAP-A-227. Sken Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdlby.*

Mapa č. 3: Dvůr Králové nad Labem a okolí na speciální mapě III. vojenského mapování rakousko-uherské monarchie z let 1880 a 1881. Listy *Horitz und Jičín, Zone 4, Col. XIII, Josefstadt und Nachod, Zone 4, Col. XIV, heliogravura, 1 : 75 000, výška 380 mm, šířka 495 mm, výřez. Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., sign. MSHU-MAP-C-1108, MSHU-MAP-C-1109. Sken Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdlby.*

Mapový list č. 2

Mapa č. 4: Plán města, [1744]. *Plan von Königshoff*. [Kolb; bliže neidentifikovaná osoba, uváděná jen funkcí – *Conducteur Kolb* – ve vztahu k Paulu Wilhelmu Ferdinandovi de Bohnovi, pověřeného objížďkou / vizitací příhraničních fortifikací]. Rukopisná kolorovaná mapa, výška 190 mm, šířka 280 mm, grafické měřítko v sázích. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, Inland C IV Königshof Nr. 1. Sken Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. – Databe plánu na počátek roku 1744 i jeho autorství (plán je nesignovaný) vyplývá z de Bohnem vyhotoveného *Reconnoscierungs-Rapport anno 1743 d. böhm. Gränitz* a jeho kontinuuací v roce 1744 (Ústav dějin umění AV ČR, Praha, Pozůstalost Zdeňka Wirtha, karton W-A-146, spis č. 152-165). – Plán opatřený legendou o více než 20 položkách zachycuje obvod města v hradbách a bezprostřední okolí. Zástavba je uvnitř i vně schematicky zakreslených hradeb znázorněna blokově, okolo hradební zdi je vyznačen hluboký příkop a pochozí hliněné valy. Schematicky jsou zakresleny půdorysy městských bran, přístupové komunikace, trasy přívodu povrchové vody / vodovod („*Wasserleitung aus dem gebürg in die Stadt*“), kterým by se nechal v případě nebezpečí vojenského napadení zaplavít příkop, Labe, mlýnský náhon a Hartský potok (Katzbach). Vedle toho jsou červenou barvou zachyceny uvnitř hradeb veřejné stavby (radnice, děkanský kostel sv. Jana Křtitele a děkanství) a solitérní stavby v těsném okolí města vně hradeb – kaple sv. Jana Nepomuckého (b), která byla za josefínských reforem zrušena a nejspíš jako zchátralá zanikla, v roce 1786 zrušená špitální kaple (kostelík) Narození Panny Marie (c), původní, tehdy zničený kostel sv. Kříže v severojižní orientaci, který stál vpravo vedle cesty z města k Dolnímu mostu přes Labe (d; zděný kostel téhož zasvěcení byl postaven roku 1752 na opačné straně cesty v západovýchodní orientaci) a čtyři mlýny na mlýnském náhonu (Horní – p, Dolní – o, Malý – n a Pílský – m). Mosty přes vodní toky měly povalový nebo trámový povrch. U mostu přes Labe proti proudu v Dolním předměstí byl brod pro koně s jezdcí, což mělo při záměrném zboření mostů strategický význam. Zajímavostí je dřevěné schodiště, po kterém mohl děkan překonat městský příkop (i).

Mapový list č. 3

Mapa č. 5: Pohledová mapa labského údolí mezi Dvorem Králové n. L. a Jaroměří, 1759. *Plan des Kayserlichen Königlichen Feld Lager Bey Schurtz. Jos. Prechtl*. Rukopisná kolorovaná mapa, výška 240 mm, šířka 354 mm, grafické měřítko (52 mm = ½ pochodové hodiny, tj. cca 1 : 36 500 – pro bezprostřední okolí Labe). Soukromá sbírka. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Mapa zachycuje rozložení rakouských jednotek pod velením polního maršála Leopolda Josefa hraběte von Dauna 21. května 1759 poté, co v prvním květnovém týdnu došlo v severovýchodních Čechách k dílčím srážkám, které vyprovokovaly pruské oddíly, aby narušily rakouské zázemí. Rakouská armáda pak koncem června odtáhla do Slezska. Pod vrchem Kalvárie a v blízkosti (nepopsané) kaple sv. Odilona tábořil dělostřelectvo, jinak jsou mezi Dvorem Králové a Jaroměří rozmístěny pěší a jízdní oddíly. Mapa je kreslena z Hřibojedského vrchu a má východně od něj převážně severním směrem, na obzoru vidíme les Království. Uprostřed dominuje od Dvora Králové k Jaroměři tečkoucí Labe, na kterém jsou zakresleny všechny mosty pro vojsko důležité. Zástavba v obou uvedených městech je zachycena schematicky, ovšem kláštery s kostely v Žirči a Kuksu a kostely v dalších vsích byly důležitými orientačními body, neboť výrazně převyšovaly ostatní zástavbu. Ve volném terénu vidíme rybníky a osamoceně stojící křídla. Mapa je rovněž jedním z mála kartografických dokladů, na kterém jsou zakreslena zastavení kři-

žové cesty ze Žirče s dřevěnou kaplí na vrchu Kalvárie. Křížová cesta byla zrušena během josefínských reforem.

Mapa č. 6: Dvůr Králové a okolí na mapě pozic císařské armády, 1778. *Ohngefahr Entwurf von denen Positionen der Kayserl: Armée zwischen Königgrätz und dem Riesengebürge bey Hohenelb*. Anonym. Rukopisná kolorovaná mapa, výška 1165 mm, šířka 490 mm, výřez. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, sbírka písemností a tisků, sign. PT 3714. Sken Michaela Glaserová. – Výpovědní hodnotu mapy jako celku zhodnotil HONL, Ivan: *Mapa válečných operací na horním Labi r. 1778*. In: *Krkonose – Podkrkonosí. Vlastivědný sborník 4*, 1969, s. 46–57.

Mapový list č. 4

Mapa č. 7: Dvůr Králové nad Labem a okolí na mapě I. vojenského mapování Čech z let 1780–1783. Rukopisná kolorovaná mapa, grafické měřítko [1 : 28 800], sekce č. 62 a 79, výška listu 408 mm, šířka 618 mm, výřez. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. Reprodukce Laboratoř geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Mapový list č. 5

Mapa č. 8: Plán části města (orientovaný k jihu), 1820. *Ein Theil der Stadt Königinnhof*. Anonym. Rukopisná kolorovaná mapa, výška 360 mm, šířka 220 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., inv. č. 168, kt. 67 (tzv. Schulzův archiv, sign. 67/68). Sken Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov. – Horní část plánu (jih) zahrnuje řeku Labe s náhonem, mostem a kostelíkem sv. Kříže. Dolní část plánu (sever) zobrazuje náměstí až k odbočce do dnešní Husovy ulice, včetně části zahrady patřící K děkanství. Levá část plánu (východ) zahrnuje část dnešních ulic Švehlova, Josefa Hory a Havlíčkova. Pravá část (západ) zahrnuje zahrady a pozemky za náměstím směrem k Labi.

Mapový list č. 6

Mapa č. 9: Plán města a okolí (městského statku), 1839. *Plan von der Stadt und dem Dominium Königinnhof. Aufgenommen im Jahre 1839*. Christoph Arlich. Rukopisná kolorovaná mapa, výška 265, šířka 395 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., magistrátní kronika z let 1836–1921, s. 39 (neinventarizováno). Sken Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Mapový list č. 7

Mapa č. 10: Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru města Dvůr Králové nad Labem z roku 1841, list IV, II, VII, VIII, X, XI. Kolorovaná litografie, grafické měřítko [1 : 2880], výška listu 526 mm, šířka 658 mm, výřez. Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Praha, sign. B2a/C6/1637. Sken Ústřední archiv zeměměřičtví a katastru, Praha.

Mapový list č. 8

Mapa č. 11: Dvůr Králové nad Labem a okolí na mapě II. vojenského mapování Čech z let 1851–1852, reambulováno 1870. Rukopisná kolorovaná mapa, grafické měřítko [1 : 28 800], sekce č. 5/III, 5/IX, 6/VIII, 6/IX, östliche Colonne, výška listu 527 mm, šířka 527 mm, výřez. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. Reprodukce Laboratoř geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Mapový list č. 9

Mapa č. 12: Plán města a okolí, 1866. *Plan zum Treffen bei Königinnhof 29. Juni 1866*. Anonym. Tisk, výška 491 mm, šířka 375 mm, grafické měřítko. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. PT10908. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Jeden z více plánů města a jeho blízkého okolí vzniklý v kontextu válečných událostí roku 1866, a jmenovitě ve vztahu ke srážce u Dvora Králové dne 29. června 1866 (srov. TSCHIEDEL, Pavel: Prusko-rakouská válka v roce 1866 na Trutnovsku a Královédvorskú. Průvodce po památkách z bitev u Trutnova, Rokytníka a Dvora Králové nad Labem. Dvůr Králové nad Labem 2001).

Mapa č. 13: Plán města a okolí, 1866. *Plan der Stadt Königinnhof und Umgegend*. Kreslil pruský důstojník von Tschudi (*Aufgenommen Ende August 1866 durch: von Tschudi, Pr. Ltn. im Garde Pionier Bat.*). Litografie, výška 545 mm, šířka 548 mm, měřítko 1 : 6250. Soukromá sbírka. Sken Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov. – Plán zachycuje město a nejbližší okolí nedlouho po bitvě u Dvora Králové a rozhodující vítězné bitvě u Hradce Králové v době, kdy vítězové nebyli omezení v činnosti na cizím, tj. rakouském území. Plán nezobrazuje postavení nebo směr útoků vojenských jednotek, ale měl sloužit Prusům hlavně v budoucnosti, pokud by znovu o město bojovali. Způsob a rychlost zachycení terénu předčily schopnosti rakouských vojenských strategiů. Novinkou pro boj v budoucnu je zákes terénních tvarů pomocí vrstevnic, což je důležité pro přesun vojáků a techniky, např. děl a munice, a dostfel za viditelný horizont. Východní výškový nulový bod byl stanoven pro střed vozovky mostu přes Labe v Dolním předměstí, což může svědčit o nepatrném klenutí vozovky. Terénní výšky k mostu jsou uvedeny v pařížských stopách absolutními čísly, vrstevnicemi po 50 stopách plnou čarou, po 25 stopách delší přerušovanou čarou a v rovinatém terénu kratší přerušovanou čarou i pro nižší změny v převýšení. Terénní zářezy jsou zakresleny pomocí šraf. Šípka mimo mapový rám směřuje k severnímu magnetickému pólu. Půdorysy kamenných budov jsou vyplněny šikmými čarami, dřevěné budovy jsou celé vyplněny černou barvou. Širší okolí města Prusové mapovali stejným způsobem také v měřítku 1 : 25 000. – Tentýž plán, vydaný jako fotolitografie bratří Burchardů (*Photolithographie der Gebr. Burchard. Berlin.*), nese titul osvětlující kontext vzniku: *Plan des Gefechtsfeldes von Königinnhof, am 29ten und 30ten Juni. 1866* (vedle Tschudih je uvedeno – dokonce na prvním místě – autorství sv. p. von Lyncker: *Aufgenommen vom 15ten August bis 9ten September 1866. durch: Frhr. v. Lyncker, Pr. Ltn. im II Garde Rey. t. F.[.] von Tschudi, Pr. Ltn. im Garde Pionier Bat.*). Online: <https://www.e-rara.ch/zut/content/zoom/22119678> [cit. 30. 12. 2021]. Oba plány byly vydány v moderním metrickém měřítku, které bylo v Rakousku zavedeno zákonem závazně až od roku 1876.

to a dva městyse (Choustníkovo Hradiště a Žireč), 32 obcí bylo německých a pouze 6 českých (v politickém okrese bylo celkem 81 obcí). Dočasný pokles počtu obcí byl důsledkem postupného vzniku tří převážně německých obcí na severu okresu, které měly shodný název Království (podle lesa Království; tento název dostala i přehrada vybudovaná na Labi v letech 1910–1919 v blízkosti Nemojova). Odlišovaly se pouze římskou číslovkou I, II a III. Skládaly se vždy z několika vsí a osad a existovaly až do 2. světové války (vznikaly postupně, jako poslední Království III, původně Horní a Nový Nemojov). – K první změně hranic soudního okresu došlo v roce 1878 odtržením obcí Brzice a Mezilečí a jejich připojením k nově vzniklému soudnímu okrese Česká Skalice, který se stal součástí politického okresu Nové Město nad Metují. Od Mezilečí se však oddělila část osady Proruby a jako samostatná obec zůstala v okrese Dvůr Králové. – K další významné změně okresních hranic došlo až po vzniku Československa, v roce 1925, kdy bylo do soudního a tím i politického okresu Dvůr Králové přesunuto 9 obcí na západě území. Z okresu Hořice to byly obce Třebíhošť, Zdobín, Trotina, Zábřezí-Řečice, Bílé Poličany, Lanžov a Velký Vřešťov a z okresu Hostinné pak Zvíčina. V roce 1930 se z okresu Česká Skalice vrátila další část obce Proruby. Rozloha soudního okresu se zvětšila na 211 km² a počet obyvatel ve 47 obcích dosáhl 36 535. Krajský soud sídlil v Hradci Králové. Výrazně se zmenšoval podíl německého obyvatelstva v soudním okrese – zatímco v roce 1880 to bylo 60 %, v roce 1910 již jen 43 % a v roce 1930 pouze 35 % (což byl důsledek připojení převážně českých obcí). V navrhovaném župním členění se měl Dvůr Králové stát součástí župy III se sídlem v Hradci Králové. – Největší proměnou však prošel Dvůr Králové jako správní centrum po zabrání českého pohraničí Německem na podzim 1938. Přestože většinu obyvatelstva tvořili Češi, velká část území byla připojena k Německu, resp. říšské župě Sudety. Na území soudního okresu Dvůr Králové zůstalo pouze 15 obcí včetně sídla okresu (odstoupeno bylo celkem 31 obcí a 2 osady, které byly připojeny k německým správním jednotkám v Trutnově a Vrchlabí), které bylo téměř kompletně obklopeno německým územím; rozloha dvorského okresu činila 80 km² a zůstalo v něm 24 000 obyvatel. V roce 1942 tak došlo k reformě správy: soudní okres Jaroměř byl připojen k politickému okrese Hradec Králové a k politickému okrese Dvůr Králové nad Labem byl připojen celý politický a zároveň soudní okres Hořice. Příslušný oberlandtrát byl v Hradci Králové. – V roce 1945 byl obnoven soudní okres Dvůr Králové nad Labem v rozsahu z roku 1938, vznikl okresní národní výbor. Soudní okres Jaroměř se stal samostatným politickým okresem (stejně tak byl obnoven okres Hořice). Při reformě v roce 1949 zůstal okres Dvůr Králové zachován a dokonce se zvětšil jeho rozsah na 280 km² a počet obcí na 50 s 31 647 obyvateli. K jeho území byly připojeny obce na severozápadě, převážně z okresů Hostinné a Vrchlabí. Okres se stal součástí Hradeckého kraje. Správní funkci ztratil Dvůr Králové nad Labem v roce 1960, území okresu včetně jeho sídla bylo připojeno k okresu Trutnov, pouze jižní a východní části k okresu Náchod a několik obcí na západě k okresu Jičín. Všechny tyto okresy se staly součástí Východočeského kraje. – V roce 1993 pak byl zřízen pověřený obecní úřad (POÚ), který měl ve své správě 28 obcí a rozlohu 258 km². Obnova správní funkce Dvora Králové nad Labem byla dovršena v roce 2003 zřízením obvodu obce s rozšířenou působností, který je shodný s obvodem POÚ. Od roku 2001 je území součástí Královéhradeckého kraje. – Literatura: BURDA, Tomáš: Historické hranice a proces polarizace prostoru v Česku. Praha 2016; CHROMEČ, Břetislav: Místopisný slovník Československé republiky. Praha 1929; KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. A–G. Praha 1996, s. 798–804; KUDRNÁČ, Václav: Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy: Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce i osady. Turnov 1903; MLEZIVA, Štěpán: Retrospektivní přehled územních jednotek a územních obvodů od roku 1850. Praha 2010; RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef a kol.: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005 I–II. Praha 2006.

Mapový list č. 36

Mapa č. 41: Dlouhodobé změny využití ploch na Královédvorskú 1845–2010. Rekonstrukční mapa Přemysla Štycha, kartografické zpracování Přemysl Štych. – Primárním zdrojem pro sledování změn krajiny od poloviny 19. století je Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (Databáze LUCČ Czechia). Je založena na katastrálních datech a pro několik časových horizontů počínaje rokem 1845 udává rozlohy sedmi základních kategorií využití ploch v téměř 9000 tzv. Srovnatelných územních jednotkách (SÚJ), pokrývajících území celého Česka. Pro celé Česko a soudní okres Dvůr Králové (33 SÚJ) jsou data sumarizována v tab. č. 1 a 2, výsledky změn využití plochy za jednotlivé SÚJ jsou graficky znázorněny na mapovém listu. – Královédvorskú se rozkládá v Královéhradeckém kraji v předhůří Krkonoš. Řeka Labe vtéká do řešeného území na severozápadě a nutno ji považovat za významnou osu, která ovlivňuje jak fyzicko-geografický, tak i socio-ekonomický charakter území. Podél Labe se nalézají rovinatější, pro zemědělské využití příznivější podmínky a jsou zde též koncentrovány hospodářské a sídelní aktivity s největším městem Dvůr Králové nad Labem. Vzdálenější území od Labe (severovýchod a západ) se vyznačují vyšší nadmořskou výškou s nejvyšším vrcholem Smrkem (584 m n. m.). Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze se blíží průměrným hodnotám za celé Česko. V současnosti zabírá zemědělská půda 54 %, v polovině 19. století měla podíl překračující 60 % celkové rozlohy (tab. č. 1 a 2). Podíl orné půdy a trvalých travních porostů se v současnosti výrazně neodlišuje od celorepublikového průměru. Podíl lesů překračuje 30 % s vyšším zastoupením na severovýchodě a západě území. Podíl zastavěných ploch se v současnosti blíží 1,8 %. Ostatní plochy, které v sobě povětšinou zahrnují antropogenně ovlivněná území (např. dopravní komunikace a areály), zabírají 6,7 %. Obě tyto kategorie vykazují vyšší podíl v SÚJ, které jsou v blízkosti řeky Labe a nejvýznamnějšího rozvojového centra Dvora Králové. – Změny využití ploch na Královédvorskú od poloviny 19. století mají souvislost se společenským a hospodářským vývojem a takéž reflektují lokální geografické faktory. Proběhlé změny byly povětšinou v souladu s celorepublikovými trendy (srov. tab. č. 1 a 2). Rozloha orné půdy zaznamenává od roku 1896 trvalý pokles, trvalé travní porosty (louky a pastviny) vykazují zhruba stejný podíl jako na začátku sledovaného období. V prvním sledovaném období (léta 1845–1896) rozlo-

hy trvalých travních porostů výrazněji poklesly, v následujících letech však permanentně rostly. Souhrnnou rozlohu lesních ploch možno považovat za stabilní, během sledovaných let oscilující okolo 30% podílu. Úbytky zemědělské a orné půdy byly povětšinou na úkor nové zástavby a ostatních ploch. V proběhlých změnách využití ploch jednotlivých SÚJ se určitým způsobem projevila diferenciacie mezi územími podél Labe a vzdálenějšími oblastmi na severovýchodě a západě, jak je zřejmé z prezentovaných map. Vhodná geografická poloha a příznivější fyzicko-geografické podmínky v blízkosti Labe byly výrazným faktorem pro lokalizaci antropogenně více ovlivněných kategorií, jako jsou zástavba, ostatní plochy či orná půda. Naproti tomu trvalé travní porosty společně s lesy zvyšovaly svoji rozlohu převážně v méně příznivějších oblastech pro zemědělství. – Literatura a prameny: BIČÍK, Ivan a kol.: Land Use Changes in the Czech Republic 1845–2010. Socio-economic Driving Forces. Cham 2015; BIČÍK, Ivan a kol.: Změny využití ploch v Česku. Praha 2010; Databáze LUCČ Czechia – Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (1845–2000), dostupné z: <https://www.lucccz.cz/> [cit. 8. 9. 2021].

Tab. č. 1. Vývoj podílu (%) jednotlivých kategorií využití ploch v Česku
Zdroj: Databáze LUCČ Czechia

	1845	1896	1948	1990	2010
Orná půda	48,22	51,59	49,88	40,99	38,14
Trvalé kultury	1,14	1,46	1,90	2,99	3,04
Trvalé travní porosty	17,41	14,12	12,95	10,50	12,50
Lesní plochy	28,90	28,96	30,21	33,33	33,70
Vodní plochy	1,44		1,14	1,98	2,07
Zastavěné plochy	0,59		1,08	1,59	1,67
Ostatní plochy	2,30	3,87	2,85	8,62	8,89
Celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tab. č. 2. Vývoj podílu (%) jednotlivých kategorií využití ploch v politickém okrese Dvůr Králové

	1845	1896	1948	1990	2010
Orná půda	50,41	53,87	50,58	42,53	41,55
Trvalé kultury	1,65	2,81	3,83	5,62	5,56
Trvalé travní porosty	12,52	10,80	11,47	12,09	12,43
Lesní plochy	30,75	29,00	29,14	30,50	30,73
Vodní plochy	0,72		0,48	1,19	1,27
Zastavěné plochy	0,66		1,31	1,75	1,79
Ostatní plochy	3,29	3,53	3,20	6,32	6,67
Celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: Databáze LUCČ Czechia

Pozn.: Ostatní plochy v roce 1896 v sobě zahrnují též vodní a zastavěné plochy.

Mapový list č. 37

Mapa č. 42: Vývoj průmyslu, dopravy a krajiny na Královédvorskú od poloviny 19. století do poloviny 20. století. Rekonstrukční mapa Tomáše Burdy, kartografické zpracování Petra Jilková. – Území bývalého soudního okresu Dvůr Králové nad Labem leží ve zvláště krajinně Podkrkonoší, kterému vévodí masiv Zvíčina a jehož hlavní osu tvoří řeka Labe. Přírodní podmínky spolu s polohou na česko-německé jazykové hranici vytvořily prostředí pro rozvoj obchodu a řemesel již od středověku. K největšímu rozmachu průmyslu došlo v 19. století, ale rozvoj textilnictví, a zejména tkalcovství a barvířství, spadá již do druhé poloviny 18. století. – Železnice (Jihoněmecká spojovací dráha mezi Pardubicemi a Libercem) spojila Dvůr se světem již v roce 1858 a přispěla zejména k rozvoji průmyslu. Nádraží je však od centra města vzdálené zhruba tři kilometry jižně na katastru tehdy samostatné obce Sylvárov. Paradoxně k tomu přispěla poloha města na dopravní spojnici Trutnova a dále Slezska se středními Čechami a Prahou, která dávala obživu řadě povozníků a formanů; ti měli v té době silný vliv na místní politiku (starostou byl povozník a hospodský Bedřich Tinus), a tak pro původní nádraží blízko centra města nezískala dráha příslušné pozemky. Myšlenka na přiblížení železnice k centru města však nezapadla a postupně se objevovala v podobě projektu spojovací dráhy mezi Hořicemi, Dvorem Králové, Úpíci a Náchodem a také v dalších projektech. Včetně plánů na výstavbu tratí, která měla nahradit německým záborem přerušeno hlavní trať, po roce 1938. Jistý pokrok přinesla až poválečná doba, kdy okolo roku 1950 byla zbudována vlečka, která spojovala továrny (mimo jiné Jutu a městskou teplárnu) ve městě s hlavní tratí. V současnosti se myšlenky na přiblížení železniční osobní dopravy k centru města znovu objevily v podobě elektrifikace právě teplárenské vlečky, která by mohla být napojena do dopravního systému Královéhradeckého kraje, včetně výstavby železničních zastávek v městské části Lipnice a u areálu Zoologické zahrady (Safari Parku). Hlavní silniční osou území je silnice I. třídy č. 33, která prochází východně od Dvora Králové nejprve údolím Labe od Jaroměře okolo Kuksu a přes Choustníkovo Hradiště a Kocbeře na sever dále k Trutnovu. V blízké budoucnosti by měla být v podobné trase nahrazena dálnicí D11 v úseku Jaroměř – Trutnov, která od prosince 2021 končí u Hořene. Samotným Dvorem Králové procházejí silnice II. třídy č. 299 v úseku z Choustníkova Hradiště do Debrného a č. 300 mezi Hořicemi a Kocbeřemi. – Četné povodně na Labi a škody, které působily, stály u zrodu plánů na výstavbu kaskády přehrad, které měly současně napomoci hospodářskému využití řeky i jejího okolí. Z několika zamýšlených se nakonec realizovaly na počátku 20. století dvě. Jednak Labská přehrada pod Špindlerovým Mlýnem, postavená v letech 1910–1914, a jedna přehrada nad Bilou Třemešnou z let 1910–1919, jež dostala název Les Království. Po roce 1919 byla u ní dobudována vodní elektrárna, která se stala významným bodem při dokončení elektrifikace českého severovýchodu. – Hlavním ekonomickým centrem okresu byl samotný Dvůr Králové, který byl významným střediskem obchodu a řemesel, z nichž se rozvinulo především tkalcovství a barvířství. Během 19. století bylo založeno několik textilních závodů. Na jeho konci byla největší z nich mechanická přádelna s více jak 6000 vřeten, dále 6 mechanických tkaloven a 7 velkých barvíren

a tiskáren (např. se zde tiskly šátky z lamí vlny), další 3 samostatné barvířny nebo továrna na jutové koberce. Rozvíjel se také průmysl dřevozpracující (3 pily, závod na výrobu dřevěných součástek pro textilnictví), strojírenský a potravinářský (parostrojný pivovar s výstavem přes 21 000 hl za rok). Vedle více jak 3000 továrních dělníků zde byla řada pracovníků v domácké výrobě. Na konci 20. let 20. století vznikly další textilní továrny (celkem pracovalo 12 tkaloven ve městě a jeho okolí, rozšířil se sortiment o výrobu vaty nebo průmyslových tkanin a lepenek). Krize 30. let zasáhla také průmysl ve Dvoře Králové, ale řada podniků se udržela. Tradice textilního průmyslu se – na rozdíl od jiných jeho center v Česku – udržela až do současnosti. Firma Juta patří k předním dodavatelům průmyslových tkanin zejména do automobilového průmyslu. Další významnější ekonomické subjekty na území soudního okresu Dvůr Králové bychom v průběhu první poloviny 20. století našli zejména v Bílé Třemešné (mechanická tkalovna, zpracování kamene a dřeva, 2 cihelny), v Dubenci (lihovar, lomy, pila, 4 mlýny a 2 cihelny), v Choustníkově Hradišti (pivovar s výstavem okolo 4000 hektolitrů, lomy na mramor, 3 mlýny), v Kuksu (přádelna a tkalovna juty, nitárna, výroba košíkářského zboží, pražírna kávy, mlýn a pila) a v Žirčí (výroba likérů, pivovar s výstavem okolo 4500 hektolitrů, přádelna juty, mlýn a pila). V dalších obcích byl zastoupen především textilní průmysl (Doubravice, Huntřov, Kocbeře, Koclířov, Kohoutov) a také zde byla řada mlýnů a pil (Kladruby, Lipnice, Stanovice, Vlčkovice aj.). Některé z nich využívaly energii řeky Labe. – Literatura: CHROMEČ, Břetislav: Místopisný slovník Československé republiky. Praha 1929; KOTYŠKA, Václav: Úplný místopisný slovník království Českého. Praha 1895; KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. A–G. Praha 1996, s. 798–804; KUDRNÁČ, Václav: Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy: Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce i osady. Turnov 1903.

Mapový list č. 38

Mapa č. 43: Vývoj areálu Zoologické zahrady Dvůr Králové nad Labem od roku 1946 do současnosti. Rekonstrukční mapa Lukáše Nekolného – Tomáše Burdy, kartografické zpracování Petra Jilková. – Zoo byla slavnostně otevřena dne 9. května 1946 k prvnímu výročí ukončení 2. světové války v parku předtím arizované tzv. Neumannovy vily, kterou získalo město Dvůr Králové. Ve vile bylo zřízeno vlastivědné muzeum, které bylo v parku o ploše 4,6 ha doplněno o klece a výběhy s evropskými druhy zvířat. Tehdejší správce muzea Josef Fabián, pod nějž zpočátku zoo spadala, navrhl hned následujícího roku vznik Společnosti přátel zoologické zahrady, které by připadlo správcovství zoo. Toto osamostatnění od muzea se uskutečnilo již v létě roku 1947. – Přestavba palmového skleníku v původním parku na první veřejnosti přístupný tropický pavilon, mj. s primáty a lvem jménem Remus, umožnila chov prvních exotických zvířat. Již brzy se navíc začala zoo rozrůstat na nové pozemky, čímž se zvětšila její rozloha na 6,5 ha. V roce 1950 bylo v parku více než 100 klecí a výběhů, chováni byli i medvědi, existoval již dětský koutek a v suterénu vily restaurace. V listopadu 1951 bylo schváleno nové pojmenování: Východočeská zoologická zahrada ve Dvoře Králové. V březnu 1953 odešel ze zoo její první správce J. Fabián. Téhož roku došlo díky připojení areálu někdejší celostátní zemědělské výstavy k rozšíření na dvojnásobek plochy, konkrétně 12,5 ha. V té době však nebyly nové pozemky expozičně využívány. Zoo navíc přišla o pozemky, kde byla zpočátku chována vysoká a vodní ptáci. Nově na části ztraceného pozemku vznikl svépomocí velký amfiteátr. Mezitím zoo stagnovala, ve hře bylo i její zrušení. V první dekádě existence se návštěvnost pohybovala do 50 000 osob ročně, v roce 1956 to bylo 49 000. – Nová etapa proměny na moderní zoo začala s nástupem ředitele Františka Čišařovského v dubnu 1956. Vznikla řada na svou dobu pokrokových expozic, která umožnila dovoz atraktivních druhů zvířat (velbloudi, tygři, lední medvědi, šimpanzi, emu, klokani) i odchovy velkých šelem. Došlo k elektrifikaci i výstavbě kanalizace. Vznikl výběh medvědů ledních (1960; největší v Československu), pavilony šelem (1959, 1960), pavilon slonů (1963), kam putoval slon získaný z cirkusu, či terarium (1964; největší v ČSSR). Vybudovány byly také první čtyři výběhy pro kopytníky s příkopem místo plotu (tehdy sloužily muflonům a kamzíkům). V roce 1959 bylo poprvé přivítáno přes 100 000 návštěvníků. V roce 1960 zoo získala areál amfiteátru dokončeného o tři roky dříve a následně také další pozemky, takže v souhrnu disponovala více než 27 ha, ačkoliv expozice nebyla využita ani polovina. Vzhledem k rozvoji přesahujícím význam města se novým zřizovatelem (na místo města) stal Okresní národní výbor Trutnov (1964). – Další mezník nastal s nástupem Josefa Vágnera do funkce ředitele v červenci 1965, který na postu zůstal až do jara 1983, tedy 17 let. V roce 1965 byla otevřena moderní restaurace a návštěvnost poprvé překročila 200 000 vstupů. Roku 1966 předložil Vágnér ministerstvu návrh na záměr specializace na africká zvířata. V něm se lze dočíst, že zoo má výměru 27,12 ha, z čehož 20,36 ha zaujímá zahrada, 0,16 ha zastavěné plochy mimo pavilonů, 0,1 ha les a 6,5 ha orná-produkční půda, která byla ze 4 ha využívána k pěstování pícnin, obsahovala vlastní skleníky, zahradnictví a 0,6 ha zelinářských ploch. K dispozici bylo 10 ha, na nichž bylo v plánu vybudovat „moderní africkou step s chovem velké africké zvěře“. Důraz byl kladen na podporu chovu tygrů, kteří by zoo přinesli finance, a rozvoj botanizace. Odchovávaní byli lední medvědi, byli přivezeni první hroši. Africká specializace byla schválena v roce 1967 a téhož roku převzal zoo Krajský národní výbor v Hradci Králové. V roce 1967 byla rovněž podniknuta první expedice do Afriky s cílem studování života zvířat. První odchytová expedice následovala o dva roky později. Během osmi výprav (do 1975) bylo dovezeno 849 savců, 615 ptáků a 429 plazů, tedy 1793 zvířat, z nichž velká část zůstala ve Dvoře Králové. Tím byla vytvořena největší genobanka afrických kopytníků v Evropě, jejíž hodnota pro chov v evropských zoo je dosud nedocenitelná. – Díky prosazení konceptu specializace se podařilo v roce 1967 získat další pozemky v tzv. Údolíčku kolem potoka Netřebý. Stavět se začalo v roce 1969, problémem byl nedostatek materiálu. Mohlo tak být plánováno budování safari, a dokonce nikdy neuskutečného delfinária. Oba typy zvířecích atrakcí byly právě v té době hojně stavěny v západní Evropě, ale na východ od železné opony se jednalo o unikátní projekt. V roce 1970 se udávalo, že zoo má 70 ha, na konci 70. let dokonce až 107 ha, tedy nejvíce z tehdejších českých zoo. V roce 1972 zoo dispono-

vala mj. největším stádem žiraf na světě, a proto bylo vytvořeno nové logo: tři žirafí krky. Téhož roku se narodilo i první mládě žirafy v ČSR. V roce 1975 se začal stavět pavilon lidoopů, o dva roky později byl dokončen dům pro žirafy. V letech 1969–1982 bylo investováno 139,8 milionů korun. – Od roku 1969 započal bezprecedentní nárůst návštěvnosti, která se během pěti následujících let více než ztrojnásobila a v roce 1974 dosáhla rekordních 805 011 návštěv. Zoo se několikrát stala nejnavštěvovanější v tehdejších Československu – byla více navštěvovaná než Zoo Praha, a dokonce navštěvovanější než další zoo, které dnes mají více než milionovou návštěvnost (např. Vídeň, Curych, Vratislav). Po letech úspěchů však roku 1975 přišla nejtragičtější událost v historii instituce – zoo byla z veterinárních důvodů uzavřena a v dubnu došlo k usmrcení celého stáda 46 žiraf, údajně kvůli slintavce a kulhavce. Přes pozdější dovoz nových jedinců a obnovení unikátního chovu již nikdy nebylo dosaženo původního počtu zvířat. V roce 1978 bylo udáváno, že zoo má rozlohu 97 ha, z toho na klasickou část, včetně hospodářských objektů (zázemí), připadalo 26 ha a na část safari 71 ha. Uváděny jsou však i jiné údaje. V areálu byla v té době budována veterinární nemocnice, pitevna, spalovna, karanténní stanice (po Zoo Praha druhá u nás) a vědecko-výzkumné centrum. Návštěvnost se stabilizovala na hodnotách mezi 600 až 700 tisíci vstupy, což bylo stále nejvyšší či s odstupem druhé nejvyšší číslo mezi českými zoo. – V dubnu 1983 odešel J. Vágnér do invalidního důchodu; zoo tehdy zaměstnávala 233 lidí. Dne 17. 6. 1983 byla v budově vily otevřena galerie obrazů Zdeňka Buriana, tehdy nazvaná *Vývoj života na zemi*. V roce 1984 se funkce ředitele na dva roky ujal Jiří Svoboda, který se zapsal značnou estetizací areálu. Tehdy začaly být v expozicích využívány sklo a palisády, zábradlí nahradily kameny. V roce 1984 byl po devíti letech výstavby zpřístupněn pavilon lidoopů, jediný v té době v Československu, díky němuž byli kromě šimpanzů, do té doby chovaných v tropickém pavilonu, dovezeni také orangutani a gorily, čímž se zoo stala největším chovatelem lidoopů u nás. Také v této stavbě Svoboda prosadil skla místo mříží. Za jeho éry vznikla nová expozice plameňáků, expozice psovitých šelem či ostrov papoušků. Zbourán byl nevyhovující pavilon velkých šelem (1984). Začala se budovat tropická řeka v teráriu (1985). Klíčovým projektem byla výstavba největších stájí pro nosorožce na světě. V druhé polovině 80. let se zoo podílela na ochraně místní přírody, když byla v údolíčku vybudována karanténa pro rysy, kteří byli následně reintrodukováni na Šumavě. K zoo patřila i odchovna tetřevů hlušců na krkonošských Ryčorách. – Přes velký rozvoj zoo se stále nedožilo dokončit největší projekt Josefa Vágnera z konce 60. let – safari. Oplacení i silnice byly vybudovány ještě za jeho éry, ale teprve v létě 1986 bylo do nových velkých výběhů vypuštěno experimentálně prvních 17 kopytníků (nadbytečných samců). Podobné pokusy následovaly i v dalších letech, v nichž se však již střídali další ředitelé. Za Josefa Tomana byl získán pozemek u centrálního zimoviště pro zbudování nových výběhů pro zvířata ze zimoviště, zejména žirafy. Safari bylo otevřeno dne 24. 5. 1989 za ředitele Pavla Suka. Jednalo se o první takové zařízení v zemích tehdejšího východního bloku. Návštěvníci se nově dostali do dosud nepřístupné části areálu o ploše 27 ha v údolí potoka Netřeby s velkými skupinami afrických kopytníků. Autobusy vozily návštěvníky i kolem letních výběhů ohrazených příkopy. V téže době začala výstavba expozice lvů u safari a objevil se i nové stanoviště autobusů, které začaly jezdit jen po výběžích v safari. – Po roce 1989 nastalo pro zoo nejisté období. Zrušením krajských národních výborů v roce 1990 se zoo dostala pod správu okresního úřadu v Trutnově, který neměl dostatečné finanční prostředky na její rozvoj. Na počátku 90. let 20. století se navíc ani této zoo nevyhnul pokles návštěvnosti typický pro všechny tuzemské turistické cíle. Dokonce byl jeden z nejméně znatelných, neboť počet evidovaných vstupů se snížil během dvou let na méně než polovinu. Za vedení Ivana Pojara ale i tak vznikly nové expozice pro hrošíky liberijské, noční zvířata (ve vile), antilopy bongo. V roce 1993 začal být užíván nový název: Východočeská zoologická zahrada – safari Dvůr Králové nad Labem. V roce 1994 se stala členem Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií. Od 80. let pokračovaly úpravy v pavilonu ryb a plazů, začal se stavět pavilon tropických ptáků, jehož výstavba byla z finančních důvodů pozastavena. V roce 1996 byl u příležitosti 50. výročí zoo otevřen pavilon šelem. – Od srpna 1996 se ředitelkou stala Dana Holečková, dříve v zoo působící jako zooložka. Do loga se dostal nosorožec. Za dr. Holečkové se prohloubil důraz na rozložení návštěvnosti do celého roku. To podporovaly jak nové akce, jako *Vánoční zoo*, tak budování velkých celoročně přístupných pavilonů, které zvedly návštěvnost i mimo hlavní sezonu. Byl zpřístupněn pavilon Ptačí svět včetně biotopové haly s volně poletujícími ptáky (1998) a po 14 letech dokončena oprava terária, nově zvaného Vodní světy (1999); v roce 1997 zde bylo otevřeno tehdy největší sladkovodní akvárium v Česku). Nová atraktivní výstavba, která neměla v Česku srovnání, tak obnovila návštěvnický zájem a v roce 1998 se podařilo přesáhnout půlmilionovou hranici. Rok 1999 dokonce přinesl dosud nejvyšší návštěvnost v porevolučním období – 579 884 vstupů. Od té doby se návštěvnost opět mírně, ale setrvale snižovala a během sedmi let poklesla o takřka 20 %, a to i přes to, že přibývaly další novinky: velká průchozí voliéra (2002), pavilon okapi (2004), pavilon lvů (2004), pavilon Africká savana pro slony (2005), pavilon surikat (2005), pavilon Tropické bažiny (2007). Až v letech 2007–2009 se zájem o zoo opět zvýšil. Holečková také nechala zásadně přebudovat pavilon goril a šimpanzů (2012). Orangutani byli přesunuti do nové expozice v Ptačím světě. – Rozvoj však nezasáhl jen expozice, ale také mezinárodní ochranné projekty (převoz zvířat do Afriky) a návštěvníckou infrastrukturu. Byl otevřen první velký zooshop v českých zoo (1996), restaurace (1999) a také první ubytování v českých zoo – hotel Safari (2001). Rozšíření ubytovacích služeb bylo umožněno výstavbou Safarikempu s bungalovy na dosud nepřístupných pozemcích (včetně nového parkoviště 3,5 ha; 2010). Zoo se tím výrazně zvýšila finanční soběstačnost. V roce 2005 proběhla koupě pozemků někdejší slévárny o ploše 2,4 ha, což zajistilo další budoucí rozvoj expozic. Od obnovy krajů do roku 2005 byla zoo příspěvkovou organizací Královéhradeckého kraje, od dalšího roku se stala jeho akciovou společností. V roce 2011 byla poprvé na safari vpuštěna soukromá osobní auta. Motorizovaní návštěvníci se nově dostali do dosud nepřístupných míst. Pěší část zoo se však výrazně zmenšila právě ve prospěch aut. Tento v západní Evropě od konce 60. let běžný provoz safari parků, navíc plánovaný již Vág-

nerem, zejména společně s razantním zvýšením vstupného vyvolal značné kontroverze a negativní obraz zoo u části veřejnosti. Návštěvnost prudce klesla na nejnižší hodnotu za 18 let (2012) a z druhého místa mezi českými zoo se dostala na páté. Nakonec v druhé polovině roku ředitelka Holečková po více než 16 letech ve funkci rezignovala. – V závěru roku 2012 se ředitelem zoo stal Přemysl Rabas, někdejší dlouholetý ředitel zooparku v Chomutově. Nejprve nechal vybudovat lávku, která by opět umožnila pěším návštěvníkům si projít letní výběhy až k pavilonu lvů (2013). Dále se rozhodl zoo více odlišit od ostatních tím, že prohloubil specializaci na Afriku – neafrická zvířata byla vyměňována za ta africká. Začala být představována i africká kultura, vybudována byla rybářská vesnička (2013), jihoafrická vesnička Gwanda (2015) a západoafrické městečko Tiébélé (2016). Nové logo bylo inspirováno africkou batikou (nosorožec zůstal v logu zachován). Pro obnovení zájmu veřejnosti bylo vybudováno velké dětské hřiště (2013) a nové centrum (2013). Následně vznikla expozice Jedovatá Afrika (2014), byl zpřístupněn pavilon nosorožců (2016), po letech se do zoo vrátili hroši, navíc do prostorného výběhu s rybníkem (2016) byl postaven expoziční pavilon žiraf (2019), v Ptačím světě se staly expozice Madagaskaru a Konžského deštného lesa (2019). V roce 2015 bylo otevřeno jediné lví safari v postsocialistickém prostoru, které bylo v plánech již za Vágnera. V roce 2016 byli do safari prvně vypuštěni ptásci, o rok později žirafy. Safari se navíc v roce 2016 stalo kulturní památkou. Mosty na safari byly po půl století nahrazeny novými. V roce 2018 byl zrekonstruován hotel s restaurací a mj. doplněn o minipivovar. Od roku 2018 se zoo prezentuje jako Safari Park Dvůr Králové. V roce 2020 byla přebudována hala Vodních světů pro zvířata z Afriky, když mj. prezentace afrických jezer nahradila nádrže Amazonie. Začaly být také stavěny nové expozice jihozápadní Afriky na území někdejší slévárny. Zoo se stále více orientuje na ochranu přírody. Návštěvnost se po roce 2012 zvedala a v roce 2016 po sedmi letech překonala půlmilionovou hranici, nad níž se držela i následující tři roky. Mezi českými zoo jí patřilo třetí až čtvrté místo. V roce 2020 se na návštěvnosti negativně podepsalo uzavření kvůli šíření covidu-19, ale oproti jiným zoo byl pokles menší. – V roce 2021 zoo vlastnila 100 ha pozemků, z toho 90 ha v rámci kompaktního území. Zoo oficiálně uvádí rozlohu 78,8 ha, z toho přístupných 53 ha. 27 ha připadá na safari průjezdné výběhy, 26 ha je klasická expoziční část, z níž asi polovina je však zvířaty obsazena jen v letní sezoně. I proto je sezónnost dvorské zoo největší ze všech českých zoo. Parkoviště zabírají plochu 4 ha. – Literatura: DOBRORUKA, Luděk: Zoologické zahrady. Praha 1989; oficiální stránky Safari Parku Dvůr Králové: www.safaripark.cz [cit. 8. 9. 2021]; zahrada na stránkách Les Zoos dans le Monde: <http://www.leszoosdanslemonde.com/description.zoo-dvur-kralove.php> [cit. 8. 9. 2021]; Worldwide Zoo Database: http://wzd.cz/zoo/EU/CZ/cz_dvur_kralove.htm [cit. 30. 12. 2021].

Mapový list č. 39

Obr. č. 82: Veduta města od severozápadu, 1805. *Die koenigl. Leibgedingstadt Koeniginhof im Koeniggruetzer Kreise, aufgenommen von J. Rodek und gemahlt von J. Venuto 1805.* Jan Venuto podle předlohy J. Rodeka. Kolorovaná perokresba, výška 265 (305) mm, šířka 455 (495) mm. Österreichische Nationalbibliothek, Wien, FKB-Vues Böhmén Venus G-K Serie 2,118, Köningin Hof, Königgr. Kr. Sken Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Mapový list č. 40

Obr. č. 83a–l: Pohlednice města Dvora Králové nad Labem, kolem 1900. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – a: *Dvůr Králové n. L., Náměstí*, pohled na město a na náměstí T. G. Masaryka, konec 19. století. Černobílá pohlednice. Vydal V. A. Tomek. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11343/99. – b: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, pohled na náměstí T. G. Masaryka, 1899. Černobílá pohlednice. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11413/99. – c: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, pohled na náměstí T. G. Masaryka, 1900. Černobílá pohlednice. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11407/99. – d: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, pohled na Hankův dům, gymnázium, Sokolovnu (dnes kino Svět), kostel sv. Jana Křtitele a pohled na město, počátek 20. století. Černobílá pohlednice. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11350/99. – e: *Gruss aus Köningin Hof a. E.*, pohled na město, počátek 20. století. Kolorovaná pohlednice. Vydalo knihkupectví Brandner. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11358/99. – f: *Pozdrav ze Dvora Králové n./L.*, pohled na město, náměstí T. G. Masaryka, gymnázium, kostel sv. Jana Křtitele a Šindelářskou věž, konec 19. století. Kolorovaná pohlednice. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11370/99. – g: *Dvůr Králové*, pohled na město, Havlíčkovu ulici, Starou radnici, kostel sv. Jana Křtitele, Grand hotel a lázně U Studně mariánské pod Zvičinou, počátek 20. století. Vydala Emilie Veselá. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11377/99. – h: *Dvůr Králové n. L.*, pohled na město, počátek 20. století. Vydal F. Brandner. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11341/99. – i: *Dvůr Králové n. L.*, pohled na Havlíčkovu ulici, náměstí T. G. Masaryka, gymnázium, řeku Labe, výhled z Deutschovy vily a Riegrovo náměstí, počátek 20. století. Vydal K. Přibíl. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11380/99. – j: *Pozdrav z hostince Taufmannova „na Karlově“ ve Dvoře Králové n. L.*, pohled na zahradu a průčelí hostince, počátek 20. století. Vydavatel neuveden. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11360/99. – k: *Köningin Hof a. E., Fabrik und Villa des Herrm Sochor*, pohled na vilu a továrnu Josefa Sochora, 1906. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. F7704. – l: *Dvůr Králové n. L.*, pohled na Podhář, počátek 20. století. Vydal J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. 11194/99.

Zadní strana obálky

Obr. č. 84: Pamětní list vyhotovený u příležitosti zvolení P. Josefa Sedláčka čestným měšťanem, 1882. Jindřich F. Lorenc. Barevná kresba, výška 500 mm, šířka 660 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. č. PT801. Sken Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – Na listu je zachyceno město v pohledu od západu a dále střežejní objekty města (mariánský sloup, odpustkové oratorium za kostelem, farní kostel sv. Jana Křtitele a kostel Povýšení sv. Kříže), městský znak a pečeť a sochy ctností.

Ausführliches Verzeichnis der Karten, Pläne und Abbildungen des Bandes Nr. 34 – Dvůr Králové nad Labem

Zusammengestellt von Zdeněk Beran, Tomáš Burda, Anna-Marie Eišnerová, Günter Fiedler, Josef Langfelner, Lukáš Nekolný, Roman Reil, Eva Semotanová, Robert Šimůnek, Přemysl Štych, Jana Vojtíšková

Vorderseite des Umschlages

Abb. Nr. 1: Wappen der Stadt Dvůr Králové nad Labem zum Jahre 2022. Graphische Bearbeitung Petr Tomas.

Abb. Nr. 2: Köningin Hof von Osten, ca. 30er Jahre des 18. Jahrhunderts. *Köningshofen*. Friedrich Bernhard Werner. Fotografie der Originalfederzeichnung, vernichtet im 2. Weltkrieg. Glasplatte, Höhe 180 mm, Breite 240 mm. Archiv Štenc, Praha, Negativ Nr. 46799a-4368. Scan Archiv Štenc, Praha.

Textblätter

Abb. Nr. 3: Siegelabdruck der Stadt Köningin Hof an der Elbe, 1484. Umschrift: + S + peczet + miesta + dwora + nad + labem +. Bienenwachs, Siegelabdruck rundlicher Form, Durchschnitt 37 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Fonds Cech sladovníků Hostinné, Inv.-Nr. 1. Federzeichnung, Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Sbirka dokumentace, Sign. 20/5. Foto Roman Reil.

Abb. Nr. 4: Siegelstock von Köningin Hof an der Elbe, 16. Jahrhundert. Umschrift: CIVITATIS CVRIE SIGILLVM*. Silber, Durchmesser 28 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. H3737. Foto Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 5: Siegelstock von Köningin Hof an der Elbe, 1652. Umschrift: FAM. SIGILLVM CIVITATIS CVRIAE SVPER ALBIM. Silber, Durchmesser 50 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. H3736. Foto Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 6: Rekonstruktionsmodell von Köningin Hof an der Elbe, 17. Jahrhundert. *Dvůr Králové nad Labem na počátku století XVII. Zhotovil Robert Šubrt s bratry 1923–1927* (angefertigt von Robert Šubrt mit Brüdern 1923–1927). Modell aus Gips, Naturmaterial und Karton auf Holzplatte im Ausmaß von 920 × 1220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 7673. Foto Fotostudio Jiří Nechvíl (Farbfoto, Höhe 127 mm, Breite 176 mm, 2003), Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 2737/10. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 7: Vedute der Stadt von Süden im unteren Teil des Marienbild-Druckes, um 1700. *Effigies BV Aulæ Regensis cis al bim*. Stich, Ausmaße des Originals unbekannt, Text im rechten unteren Teil unleserlich; zur Verfügung nur als Reproduktion in: HALÍK, Tomáš: Dějiny Dvora Králové n. L. Dvůr Králové nad Labem 1926, Bildbeilage hinter der S. 28, mit Beschriftung: „Záračná soška Panny Marie s Ježíškem v kostele sv. Jana Křtitele. Dole Dvůr Králové n. L. v 16. století. (Poloha domu značně zkraslena)“ [„Wunderbare Statuette der Jungfrau Maria mit Jesuskind in der Kirche des hl. Johannes des Täufers. Unten Köningin Hof a. E. im 16. Jahrhundert (Häuserlage ziemlich verzerrt)“]. Scan Josef Langfelner.

Abb. Nr. 8: Stadtvedute von Köningin Hof a. E. von Süden, angeblich 1703. *Dvůr Králové n./L. r. 1703*. Bedřich Šöllner. Federzeichnung, Höhe 408 mm, Breite 253 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Šöllner's Stadtchronik 1867–1926, Inv.-Nr. 1, Buch Nr. 1, S. 3. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Abb. Nr. 9: Schematische Vedute von Köningin Hof im Hintergrund des Prospektes von Kuks (Kukus) (Herrschaft Gradlitz), 1712. *Prospect Des Heilsamen Bad Kuckus*. Kupferstich, Höhe 130 (165) mm, Breite 225 (230) mm. In: VOGT, Mauritius: Das Jetzt-lebende Königreich Böhmen in einer Historisch- und Geographischen Beschreibung vorgestellt, wie solches sowohl an Städten, Clöstern, Schlössern, Herrschafften, und heilsamen Gesund-Brunnen etc. anjetzo zu sehen ist, nebst Einer kurzten Lebens-Beschreibung Aller Böhmischen Herzoge und Könige, biß auf jetzt-regierende Römische Kaiserliche Majestät Carolum VI. Ingleichen mit vielen Kupfern und einer accuraten Land-Charte geziert, Frankfurt – Leipzig 1712, Anlage zur S. 45. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, Archivbibliothek, Zuwachs-Nr. 6224. Scan Miloš Klimeš.

Abb. Nr. 10: Köningin Hof von Osten, ca. 30er Jahre des 18. Jahrhunderts. *Köningshofen*. Friedrich Bernhard Werner. Fotografie der Original-Federzeichnung, im 2. Weltkrieg vernichtet. Glasplatte, Höhe 180 mm, Breite 240 mm. Archiv Štenc, Praha, Negativ Nr. 46799a-4368. Scan Archiv Štenc, Praha.

Abb. Nr. 11: Stadtvedute von Westen, 1745. *Prospect von Köningshoff*. Anonymus. Federzeichnung, Höhe 155 mm, Breite 190 mm. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, H III e Bd. 4 Nr. 74. Scan Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien.

Abb. Nr. 12: Stadtvedute von Nordwesten, 1816. Karel Postl. Schwarzweißes Foto eines heute verschollenen Gemäldes (Aquarell), Höhe 80 mm, Breite 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F703/5. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 13: Stadtvedute von Osten, ca. 1840. *Köningin Hof*. R. Bürger (Gez. u. lith. v. R. Bürger / Gedr. v. F. Weider). Lithografie, Höhe 221 mm, Breite 284 mm. In: Semmler, C. G.: Der Elbstrom von seinem Ursprung bis zu seiner Mündung, Dresden 1845 (Eigenverlag von C. G. Semmler, gedruckt von F. Weider). Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F709/1. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 14: Stadtvedute von Westen, vor 1866. Anonymus. Schwarzweißes Foto einer Zeichnung (?) auf Briefpapier, Höhe 87 mm, Breite 169 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F706/2. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 15: Stadtvedute von Süden, 1867. *Dvůr Králové nad Labem z jižní strany*. Angeführt nur der Stecher Rybička (*Rybička ryf*). Stich, Höhe 124 mm, Breite 184 mm. In: VITÁK, Antonín Konstantin: Dějiny královského věnného města Dvůr Králové nad Labem. Praha 1867, Frontispiz. Scan Robert Šimůnek.

Abb. Nr. 16: Ostseite des Marktplatzes, vor 1897. Anonymus. Fotografie, Höhe 82 mm, Breite 110 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F809/7. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 17: Nordseite des Marktplatzes, um 1900. Anonymus. Fotografie, Höhe 170 mm, Breite 267 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F808/33. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 18: Wasserwehr u Pušů (beim Puš), 1902. *Pozdrav ze Dvora Králové n. L. Partie na Labi*. J. Matěna. Kolorierte Ansichtskarte, *nákladem J. Matěny, knihkupectví* (Verlag). Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 5133/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 19: Wasserwehr u Pušů (beim Puš) nach der Regulierung, 1911. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 145 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 5067/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 20: Sochor's Fabrik, 1906. *Königinhof a. E. Fabrik und Villa des Herrn Sochor*. J. Matěna. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F770/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 21: Villa des Fabrikanten Josef Sochor, 1910. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 83 mm, Breite 115 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F770/2. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 22: Weberei Winternitz & Friedmann, 1910. M. Stadler. Schwarzweißes Foto, Höhe 142 mm, Breite 227 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F778/2. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 23: Nordseite des Marktplatzes, 1907. Veselý – Mařátko, *Vlastivědný kroužek* (Heimatkundlicher Zirkel). Fotografie, Höhe 78 mm, Breite 106 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F808/35. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 24: Nordseite des Marktplatzes, 1911. Anonymus. Fotografie, Höhe 86 mm, Breite 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F808/81. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 25: Dekanalamt, 1910. Václav Svoboda. Schwarzweißes Foto, Höhe 129 mm, Breite 177 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F667/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 26: „Handschriftliche“ Kammer im Turm der Kirche des hl. Johannes des Täufers, 1907. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 165 mm, Breite 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F684/11. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 27: Hankův dům (Hanka-Haus) und das Gebäude des Turnvereins Sokol, 1911. K. Přibíl. Kolorierte Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 133/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 28: Dělnický dům (Arbeiterhaus), 1911. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 86 mm, Breite 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F677/1. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 29: Bahnhof, vor 1912. Václav Svoboda. Schwarzweißes Foto, Höhe 130 mm, Breite 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F718/6. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 30: Palacký-Stráše, 1915. Anonymus (J. Matěna?). Schwarzweiße Ansichtskarte, *nákladem J. Matěny, knihkupectví. Dvůr Králové n/L.* (Verlag). Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F626/52. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 31: Städtische Handelsschule, 1917. *Dvůr Králové n. Labem. Jubilejní obchodní škola*. Anonymus. Kolorierte Ansichtskarte, Verlag Papierhandlung „U zlatého péra“. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1552/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 32: Luftaufnahme der Stadt von Südosten, 1923. Anonymus. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 806/12. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 33: Kohoutův dvůr (Bergerhof – heutzutage Stadtmuseum), 1923. František Trnka. Schwarzweißes Foto, Höhe 160 mm, Breite 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F689/11. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 34: Ostseite des Marktplatzes, zwischen 1918–1924. Anonymus. Fotografie, Höhe 131 mm, Breite 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F3025/2. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 35: Ostseite des Marktplatzes, um 1930. Josef Diviš. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F809/26. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 36: Jirásek-Stráše von Süden, 20er Jahre des 20. Jahrhunderts. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 130 mm, Breite 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F646/6. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 37: Krankenhaus von Südwesten, 1927. Václav Svoboda. Schwarzweißes Foto, Höhe 130 mm, Breite 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F717/14. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 38: Gebäude der städtischen Elektrizitätswerke, 1928. K. Přibíl. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1448/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 39: Brand der Fabrik von M. B. Neumann, 1929. R. Hak. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 8262/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 40: Schindelturm und Bebauung in der Umgebung von Westen, 1930. Anonymus. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F793/18. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 41: Stadt auf Luftaufnahme von Süden, 24. April 1931. Feldwebel Feldpilot Flieger Krčmář und Oberleutnant Feldpilot Flieger Zmátlo (Geschwader 4, 14. Luftstaffel). Schwarzweißes Foto, Höhe 117 mm, Breite 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F806/5. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 42: Stadt auf Luftaufnahme von Südwesten, 24. April 1931. Feldwebel Feldpilot Flieger Krčmář und Oberleutnant Feldpilot Flieger Zmátlo

(Geschwader 4, 14. Luftstaffel). Schwarzweißes Foto, Höhe 117 mm, Breite 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F806/14. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 43: Stadt auf Luftaufnahme von Osten, 1935. Schwarzweißes Foto, Höhe 93 mm, Breite 138 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F806/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 44: Textil- und Landschaftsausstellung, 1936. *Textilní a krajinská výstava 1936*. Bedřich Šöllner. Kolorierte Federzeichnung, Höhe 140 mm, Breite 319 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. H6028. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 45: Luftaufnahme auf das Stadtzentrum von Süden, 60er Jahre des 20. Jahrhunderts. Eugen Vasiljak. Schwarzweiße Ansichtskarte. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F831/38. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 46: Hankův dům (Hanka-Haus), 40er Jahre des 20. Jahrhunderts. Václav Svoboda. Kopie einer schwarzweißen Fotografie, Höhe 127 mm, Breite 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F665/12. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 47: Obere Brücke (heutzutage Jan-Palach-Brücke), 1949. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1441/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 48: Riegr-Stráše und Kreuzerhöhung-Kirche, 1949. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 155 mm, Breite 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F691/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 49: Westseite des Marktplatzes, 1950. Bedřich Šöllner. Koloriertes Aquarell, Höhe 165 mm, Breite 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. H6040. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 50: Fabrik Juta 03 (ehemalige Klazar'sche Fabrik), 1950. Bedřich Šöllner. Kolorierte Federzeichnung, Höhe 195 mm, Breite 150 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. H6019. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 51: Švehla-Stráše, 1963. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 85 mm, Breite 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 786/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 52: Synagoge (Blick von der heutigen Roosevelt-Stráše), 1964. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 137 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F676/14. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 53: Legionářská-Stráše, 1965. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 89 mm, Breite 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1246/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 54: Zálábí – Siedlungsbau, 1967. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 2643/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 55: Strž – Siedlungsbau, 1967. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 2864/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 56: Luftaufnahme der Siedlung in der Karolína-Světlá-Stráše von Südosten, 1973. Václav Hrdina. Schwarzweißes Foto, Höhe 122 mm, Breite 165 mm. Familienarchiv. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 57: Platz Náměstí Odboje, 1981. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 89 mm, Breite 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 141/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 58: Švehla-Stráše, 80er Jahre des 20. Jahrhunderts. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 120 mm, Breite 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 6508/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 59: Revoluční-Stráše, 1984. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 122 mm, Breite 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 6408/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 60: Demolierungen in der Revoluční-Stráše, 1985. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 95 mm, Breite 143 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 5/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 61: Palacký-Stráše, 80er Jahre des 20. Jahrhunderts. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 100 mm, Breite 150 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1359/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 62: Bau von Reihenhäusern in der Slunečná-Stráše, 1975. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 2152/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 63: Kindergarten in der Slunečná-Stráše, 1986. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 90 mm, Breite 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 21577/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 64: Abriss der alten Fabrikshalle Juta 01, 1981. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 125 mm, Breite 175 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F1526/2. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 65: Betrieb Juta 01 mit der neuen Weberei – Gesamtansicht, 1986. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 180 mm, Breite 240 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F1526. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 66: Panoramablick in den Zoo und Safaripark, 1983. Bestandteil der Dokumentation *ZOO Dvůr Králové. Realizace koncepce schválené zasedáním Rady VČ KNV dne 1. 6. 1983. Autorský kolektiv – ZOO RNDr. Dobruška, Ing. Špráchal, Havlík / STP-HK Ing. arch. Hochman*. Fotografie, Höhe 70 mm, Breite 411 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, Faszikel 45 (= *Urbanistická studie – realizace koncepce východočeské ZOO Dvůr Králové*). Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Abb. Nr. 67: Roosevelt-Stráše, 1985. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 100 mm, Breite 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 655/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 68: Marktplatz während des Generalstreiks, 1989. Luděk Tureček. Fotografie, Höhe 90 mm, Breite 128 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F1608/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 69: Havlíček-Stráše, 1993. Anonymus. Farbfotografie, Höhe 90 mm, Breite 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 1047/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 70: Bau der Grundschule Strž, vor 1995. Anonymus. Schwarzweißes Foto, Höhe 97 mm, Breite 141 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 2872/99. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 71: Neuer Teil der Siedlung Strž, Štefánik-Stráše, 2003. Anonymus. Farbfotografie, Höhe 88 mm, Breite 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F2741. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Abb. Nr. 72: Luftaufnahme des Stadtzentrums von Süden, 2009. Martin Gojda. Digitalfotografie. Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.

Abb. Nr. 73: Riegr-Stráše, 2016. Jiří Heger. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 74: Heyduk-Stráše, 2016. Jiří Heger. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 75: Kreisel und 28.-října-Stráše, 2016. Jiří Heger. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 76: 5.-května-Stráše – Allee in Richtung Bahnhof, 2016. Jiří Heger. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 77: Auslauf im Safaripark Dvůr Králové, 2015. Robert Šimůnek. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 78: Stadt von Westen von Bílá Třemešná, 2015. Robert Šimůnek. Digitalfotografie. Archiv des Autors.

Abb. Nr. 79: Stadt vom Turm der Pfarrkirche gegen Norden, 2021. Digitalfotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Abb. Nr. 80: Stadt vom Turm der Pfarrkirche gegen Osten, 2021. Digitalfotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Abb. Nr. 81: Stadt vom Turm der Pfarrkirche gegen Süden, 2021. Digitalfotografie. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Kartenblatt Nr. 1

Karte Nr. 1: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Karte von Böhmen von Johann Christoph Müller aus dem Jahre 1720. *Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis ... à Joh: Christoph: Müller ... A.C.M.DCC.XX. Michael Kauffer sculpsit Augusta Vind.* Kupferstich, graphischer Maßstab [1 : 132 000], Sektion IX, Höhe 465 mm, Breite 540 mm, Ausschnitt. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-A-11. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdi by.

Karte Nr. 2: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Karte des Königgrätzer Kreises von Franz Jakob Heinrich Kreybich aus dem Jahre 1827. *Charte vom Königgrätzer Kreise des Königreiches Böhme, nach zuverlässigen geographischen Hilfsmitteln neu bearbeitet von Fr. Jac. Heinrich Kreybich. Prag, C. W. Enders.* Kupferstich, graphischer Maßstab [1 : 241 000], Höhe 480 mm, Breite 450 mm, Ausschnitt. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-A-227. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdi by.

Karte Nr. 3: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Spezialkarte der III. militärischen Landesaufnahme von Österreich-Ungarn aus den Jahren 1880 und 1881. Blätter *Hořitz und Jičín*, Zone 4, Col. XIII, *Josefstadt und Nachod*, Zone 4, Col. XIV, Heliogravüre, 1 : 75 000, Höhe 380 mm, Breite 495 mm, Ausschnitt. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-C-1108, MSHU-MAP-C-1109. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdi by.

Kartenblatt Nr. 2

Karte Nr. 4: Stadtplan, [1744]. *Plan von Königshoff*. [Kolb; näher nicht identifizierte Person, die nur mit der Funktion angeführt wird – *Conducteur Kolb* – in Beziehung zu Paul Wilhelm Ferdinand de Bohn, der mit der Visitierung der Grenzfortifikationen beauftragt wurde]. Handschriftliche kolorierte Karte, Höhe 190 mm, Breite 280 mm, graphischer Maßstab in Klaftern. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, Inland C IV Königshof Nr. 1. Scan Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien.

Kartenblatt Nr. 3

Karte Nr. 5: Reliefkarte des Elbtals zwischen Königinhof und Jaroměř (Jermer), 1759. *Plan des Kayserlichen Königlichen Feld Lager Bey Schurtz. Jos. Prechtl*. Handschriftliche Karte, koloriert, Höhe 240 mm, Breite 354 mm, graphischer Maßstab (52 mm = 1/2 Marschstunde, also ca. 1 : 36 500 – für die unmittelbare Umgebung der Elbe). Privatsammlung. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Karte Nr. 6: Königinhof und Umgebung auf der Karte der Positionen der kaiserlichen Armee, 1778. *Ohngefährer Entwurf von denen Positionen der Kayserl. Armée zwischen Königgrätz und dem Riesengebürgen bey Hohenelb*. Anonymus. Handschriftliche kolorierte Karte, Höhe 1165 mm, Breite 490 mm, Ausschnitt. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, sbírka písemností a tisků (Sammlung der Schriftstücke und Dokumente), Sign. PT 3714. Scan Michaela Glaserová.

Kartenblatt Nr. 4

Karte Nr. 7: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Karte der I. militärischen Landesaufnahme von Böhmen aus den Jahren 1780–1783. Handschriftliche kolorierte Karte, graphischer Maßstab [1 : 28 800], Sektionen Nr. 62 und 79, Höhe eines Blattes 408 mm, Breite 618 mm, Ausschnitt. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. Reproduktion Laboratóf geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Kartenblatt Nr. 5

Karte Nr. 8: Plan eines Stadtteils (gegen Süden orientiert), 1820. *Ein Theil der Stadt Königinhof*. Anonymus. Handschriftliche kolorierte Karte, Höhe 360 mm, Breite 220 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Inv.-Nr. 168, Karton 67 (sog. Schulzův archiv, Sign. 67/68). Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 6

Karte Nr. 9: Plan der Stadt und Umgebung (Stadtterritorium), 1839. *Plan von der Stadt und dem Dominium Königinhof. Aufgenommen im Jahre 1839*. Christoph Arlich. Handschriftliche kolorierte Karte, Höhe 265, Breite 395 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Magistratchronik aus den Jahren 1836–1921, S. 39 (nicht inventarisiert). Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 7

Karte Nr. 10: Kaiserliches Pflichtexemplar des Stablen Katasters von der Stadt Königinhof an der Elbe aus dem Jahre 1841, Blatt IV, II, VII, VIII, X, XI. Kolorierte Lithografie, graphischer Maßstab [1 : 2880], Höhe des Blattes 526 mm, Breite 658 mm, Ausschnitt. Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Praha, Sign. B2a/C6/1637. Scan Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, Praha.

Kartenblatt Nr. 8

Karte Nr. 11: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Karte der II. militärischen Landesaufnahme von Böhmen aus den Jahren 1851–1852, reambuliert 1870. Handschriftliche kolorierte Karte, graphischer Maßstab [1 : 28 800], Sektionen Nr. 5/VIII, 5/IX, 6/VIII, 6/IX, östliche Colonne, Höhe eines Blattes 527 mm, Breite 527 mm, Ausschnitt. Österreichisches Staatsarchiv–Kriegsarchiv, Wien. Reproduktion Laboratorf geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Kartenblatt Nr. 9

Karte Nr. 12: Plan der Stadt und Umgebung, 1866. *Plan zum Treffen bei Königinhof 29. Juni 1866*. Anonymus. Druck, Höhe 491 mm, Breite 375 mm, graphischer Maßstab. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. PT10908. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Karte Nr. 13: Plan der Stadt und Umgebung, 1866. *Plan der Stadt Königinhof und Umgegend. Aufgenommen Ende August 1866 durch: von Tschudi, Pr. Ltn. im Garde Pionier Bat.* Lithografie, Höhe 545 mm, Breite 548 mm, Maßstab 1 : 6250. Privatsammlung. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 10

Karte Nr. 14: Königinhof an der Elbe und Umgebung auf der Karte der III. militärischen Landesaufnahme, 1877. Blatt-Nr. 3855/2 (Gradkartenblatt: Böhmen. *Zone 4 Colonne XIII Section NO*), Maßstab 1 : 25 000, Höhe des Blattes 560 (640) mm, Breite 710 (780) mm, Farbdruck, Ausschnitt; Blatt–Nr. 3856/1 (Gradkartenblatt: Böhmen. *Zone 4 Colonne XIV Section NW*), Maßstab 1 : 25 000, Höhe des Blattes 560 (640) mm, Breite 710 (780) mm, Farbdruck, Ausschnitt. Kartensammlung der Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Sign. D2/66/25, D2/66/4. © Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Kartensammlung, www.mapovasbirka.cz. Scan Věra Fialová – MICRONA, Brno.

Kartenblatt Nr. 11

Karte Nr. 15: Königinhof an der Elbe mit Umgebung auf der Karte der Bezirkshauptmannschaft, ca. 1883. *Mapa okresního hejtmánství Královédvorského. Karte der Bezirkshauptmannschaft Königinhof*. Josef Erben. Höhe 400 mm, Breite 530 mm, Maßstab 1 : 100 000. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-A-402. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Kartenblatt Nr. 12

Karte Nr. 16: Plan der Niedervorstadt, 1891. *Dolejší předměstí Dvora Králové roku 1891*. Anonymus. Handschriftlicher (wohl kolorierter) Plan – zur Verfügung steht nur ein schwarzweißes Foto, Höhe 270 mm, Breite 210 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F756/4. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Kartenblatt Nr. 13

Karte Nr. 17a–b: Plan der Innenstadt / Situationsplan der Stadt, 1896. *Plan der inneren Stadt Königinhof. / Situations-Plan von Königinhof. / Lith. v. Ed. Strache Warnsdorf. Gezeichnet von Robert Pomp, 1896*. Farbdruck, Höhe 190 mm, Breite 265 mm, Maßstab 1 : 9000 / 1 : 36 000. Kartenbeilage zu POMP, Robert: Kurzgefasste Geschichte nebst Ortsbild und Plan der Bezirks- und Industriestadt Königinhof a. E., Warnsdorf – Haida, 1896. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Kartenblatt Nr. 14

Karte Nr. 18: Karte der Bezirkshauptmannschaft Königinhof an der Elbe, 1905. *Generální mapa okresního hejtmánství královédvorského*. Jan Eduard Wagner. Lithografie, Höhe 200 mm, Breite 265 mm, Maßstab 1 : 220 000, 6., ergänzte (tschechische) Ausgabe. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-A-445. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Kartenblatt Nr. 15

Karte Nr. 19: Plan des Stadtzentrums, 1924. *Plán vnitřního města Dvora Král. n.L. Gezeichnet: Kreslil Zd. Štěrba, učitel (Lehrer)*. Herausgegeben von V. Neubert a synové, Praha-Smíchov. Höhe 371 mm, Breite 270 mm, Maßstab 1 : 1440. Privatsammlung. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 16

Karte Nr. 20: Stadtplan, 1926. *Město Dvůr Králové n.L.* Bedřich Söllner. Die handschriftliche (ehestens kolorierte) Karte mit umfangreicher Zeichen-

erklärung, Stadtwappen und Söllner's Anpassung des Stadtprospektes von 1703 ist nur auf schwarzweißen Fotos erhalten. Eines davon ist auf S. 151 der zweiten von Söllner's Stadtchroniken eingeklebt (mit der Anmerkung für die hiesigen Schüler, dass sie anschaulich ihren Heimatort kennenlernen: *Fotografie mapy města Dvora Králové n. L. zhotovené a darované kronikářem Söllnerem žactvu zdejších škol, aby se učilo názorně poznávatí své rodiště*). Höhe 290 mm, Breite 220 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1927–1936, Inv.-Nr. 2, Buch Nr. 2. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 17

Karte Nr. 21a–h: Pläne der einzelnen Stadtteile, 1926. Bedřich Söllner (die Situationsskizze des südöstlichen Stadtteils *Situační skizza jihových. části města* ist auf S. 290 mit Söllner's Unterschrift und der Jahreszahl 1926 versehen). Handschriftliche kolorierte Karten, die als Karten zur besseren Orientierung im Abteil Stadtführer *Průvodce městem!* im ersten von Söllner geführten Königinhof Gedenkbücher dienen (Höhe des Blattes 405, Breite 255 mm, S. 276–292). a: *Situační skizza Hejdkovské ulice a Sylvárova* (S. 277); b: *Situační skizza Denisova náměstí a Mandlových domů* (S. 279); c: [ohne Überschrift] Stadtteil am Elbebogen (S. 280b); d: *Nebíčko* (S. 282); e: *Česká Podhart* (S. 284); f: *Situační skizza severovýchodní části města* (S. 286); g: *Karlova Benešova nábreží. Zálabí a Strž. Situační skizza rozvoje města po světové válce* (S. 288); h: *Situační skizza jihových. části města* (S. 290). Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1867–1926, Inv.-Nr. 1, Buch Nr. 1. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 18

Karte Nr. 22: Stadtplan, 1941. *Situation der Stadt Königinhof a./E.* Farbdruck, Höhe 705 mm, Breite 508 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Sběrka map a plánů, Sign. E/2/89. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Kartenblatt Nr. 19

Karte Nr. 23: Stadtplan, 1943. *Königinhof a. d. Elbe (Dvůr Králové n. Labem). Prag, Landesvermessungsamt Böhmen u. Mähren 1943*. Farbdruck, Höhe 450 (550) mm, Breite 340 (475) mm, Maßstab 1 : 10 000. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-B-877. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby. Karte Nr. 24: Stadtplan, 1948. *Dvůr Králové. Orientační plány měst, 1 : 10 000, č. (Nr.) 15*. Praha, Zeměměřický úřad 1948. Farbdruck, Höhe 455 (520) mm, Breite 340 (540) mm, Maßstab 1 : 10 000. Kartensammlung des Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Sign. MSHU-MAP-B-878. Scan Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Kartenblatt Nr. 20

Karte Nr. 25: Stadtplan, 1945. *Orientační plán města Dvora Králové n. Lab.* Anonymus. Farbdruck, Höhe 642 mm, Breite 497 mm, Maßstab nicht angeführt [1 : 10 000]. Privatsammlung. Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 21

Karte Nr. 26: Stadtplan, 1951. *Orientační plán města Dvůr Králové nad Labem*. Verfasst vom technischen Büro Ing. V. Rezníček, amtlich autorisierter Zivilgeometer, Dvůr Králové n. L. Handschriftliche Karte + Zyklostyle, Papier auf Leinwand, Höhe 2250 mm, Breite 1480 mm, ohne Maßstab [ca. 1 : 3000], Ausschnitt. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Sběrka map a plánů, ohne Sign. Foto Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Kartenblatt Nr. 22

Karte Nr. 27: Plan des Zoo- und Safariparks, 1983. Kartenbeilage zu der Dokumentation *ZOO Dvůr Králové. Realizace koncepce schválené zasedáním Rady VČ KNV dne 1. 6. 1983. Autorský kolektiv – ZOO RNDr. Dobruška, Ing. Špráchal, Havlík / STP-HK Ing. arch. Hochman*. Farbdruck, Höhe 840 mm, Breite 2100 mm (die Ganzheit besteht aus sechs senkrechten Streifen von identischem Ausmaß – Höhe 840 mm, Breite 420 mm), Maßstab 1 : 1000, Ganzheit und Detail. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, Aktenbündel 45 (= *Urbanistická studie – realizace koncepce východočeské ZOO Dvůr Králové*). Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Kartenblatt Nr. 23

Karte Nr. 28: Gebietsplan der Stadt, 1990. *ÚPN – CZ Dvůr Králové. Arch. urbanistický návrh. / Regenerace. Centrální zóna Dvůr Králové. ÚPN – CZ 1 : 1 000*. Leitender Projektant Arch. F. Křelina. Kartenbeilage C9 zu der Dokumentation *Regenerace a přestavba centrální zóny Dvůr Králové*. Farbdruck, Höhe 792 mm, Breite 598 mm, Maßstab 1 : 1000. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, Aktenbündel 50 (= *ÚPN. CZ Dvůr Králové n. Labem. Regenerace a přestavba města. Paré č. 3*). Scan Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Kartenblatt Nr. 24

Karte Nr. 29: Gebietsplan der Stadt, 2019. *Územní plán Dvůr Králové nad Labem. Úplné znění po změně č. 3. Hlavní výkres. Číslo výkresu I.2-b*. Projektanten Ing.-Arch. Milan Salaba, Mgr. Petr Koloušek, Mgr. David Třešňák. Maßstab 1 : 5000. Ausschnitt. © Město Dvůr Králové nad Labem, 2021.

Kartenblatt Nr. 25

Karte Nr. 30: Vertikale Luftaufnahme von Dvůr Králové nad Labem, 1936. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko

leteckých snímků, Sign. Nr. 03529. Die Luftaufnahme gewährte VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Kartenblatt Nr. 26

Karte Nr. 31: Vertikale Luftaufnahme von Dvůr Králové nad Labem, 1951. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, Sign. Nr. 00992. Die Luftaufnahme gewährte VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Kartenblatt Nr. 27

Karte Nr. 32: Vertikale Luftaufnahme von Dvůr Králové nad Labem, 1977. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, Sign. Nr. 15687. Die Luftaufnahme gewährte VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Kartenblatt Nr. 28

Karte Nr. 33: Vertikale Luftaufnahme von Dvůr Králové nad Labem, 1993. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, Sign. Nr. 08894, 08901. Die Luftaufnahme gewährte VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Kartenblatt Nr. 29

Karte Nr. 34: Vertikale Luftaufnahme von Dvůr Králové nad Labem, 2019. Kartenunterlage – Orthofoto ČR 2019. © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz.

Kartenblatt Nr. 30

Karte Nr. 35a: Plan im Negativ von Dvůr Králové nad Labem und Umgebung mit eingetragenem Stadtgrundriss und Häuserblöcken gemäß der Karte der II. militärischen Landesaufnahme von Böhmen aus den Jahren 1851–1852, reambuliert 1870, Sektion Nr. 5/VIII, östliche Colonne. Rekonstruktionskarte von Eva Semotanová, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Karte Nr. 35b: Plan im Negativ von Dvůr Králové nad Labem und Umgebung mit eingetragenem Stadtgrundriss und Häuserblöcken zu Beginn des 21. Jahrhunderts mit Heranziehung gegenwärtiger digitaler Daten vom Geoportál Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Rekonstruktionskarte von Eva Semotanová, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Karte Nr. 35c: Digitalmodell des Gebietes von Dvůr Králové nad Labem und Umgebung mit eingetragenem Stadtgrundriss und Häuserblöcken gemäß der Karte der II. militärischen Landesaufnahme von Böhmen aus den Jahren 1851–1852, reambuliert 1870, Sektion Nr. 5/VIII, östliche Colonne. Rekonstruktionskarte von Eva Semotanová, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Karte Nr. 35d: Digitalmodell des Gebietes von Dvůr Králové nad Labem und Umgebung mit eingetragenem Stadtgrundriss und Häuserblöcken zu Beginn des 21. Jahrhunderts mit Heranziehung gegenwärtiger digitaler Daten vom Geoportál Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Rekonstruktionskarte von Eva Semotanová, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 31

Karte Nr. 36: Landschaftsschema von Königinhof an der Elbe und Umgebung in der Mitte des 19. Jahrhunderts. Rekonstruktionskarte von Eva Semotanová, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 32

Karte Nr. 37: Entwicklung des Grundstückeigentums der Stadt Königinhof an der Elbe bis 1848. Rekonstruktionskarte von Zdeněk Beran – Jana Vojtíšková, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 33

Karte Nr. 38: Königinhof an der Elbe in der Mitte des 19. Jahrhunderts. Vektorisierung der Karte des Stablen Katasters 1 : 2500. Rekonstruktionskarte von Tomáš Burda, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 34

Karte Nr. 39: Administrative Entwicklung der Stadt Dvůr Králové nad Labem 1850–2020. Rekonstruktionskarte von Tomáš Burda, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 35

Karte Nr. 40: Entwicklung der Gebietsverwaltung im Gebiet von Dvůr Králové nad Labem in den Jahren 1850–2020. Rekonstruktionskarte von Tomáš Burda, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 36

Karte Nr. 41: Langfristige Veränderungen in der Flächennutzung im Gebiet von Dvůr Králové nad Labem in den Jahren 1845–2010. Rekonstruktionskarte von Přemysl Štych, kartographische Bearbeitung Přemysl Štych.

Kartenblatt Nr. 37

Karte Nr. 42: Entwicklung der Industrie, des Verkehrs und der Landschaft im Gebiet von Dvůr Králové nad Labem von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zu der Mitte des 20. Jahrhunderts. Rekonstruktionskarte von Tomáš Burda, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 38

Karte Nr. 43: Flächenentwicklung des Zooparks Dvůr Králové nad Labem von 1946 bis zur Gegenwart. Rekonstruktionskarte von Lukáš Nekolný – Tomáš Burda, kartographische Bearbeitung Petra Jílková.

Kartenblatt Nr. 39

Abb. Nr. 82: Stadtvedute von Nordwesten, 1805. *Die koenigl. Leibgedingstadt Koeniginn-hof im Koeniggrætzter Kreise, aufgenommen von J. Rodek und gemahlt von J. Venuto 1805*. Joan Venuto nach der Vorlage von J. Rodek. Kolorierte Federzeichnung, Höhe 265 (305) mm, Breite 455 (495)

mm. Österreichische Nationalbibliothek, Wien, FKB-Vues Böhmen Venuto G-K Serie 2,118, Königinhof, Königgr. Kr. Scan Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Kartenblatt Nr. 40

Abb. Nr. 83a–l: Ansichtskarten der Stadt Königinhof an der Elbe, um 1900. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – a: *Dvůr Králové n. L., Náměstí*, Stadt und T.-G.-Masaryk-Platz, Ende des 19. Jahrhunderts. Schwarzweiße Ansichtskarte. Herausgegeben von V. A. Tomek. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11343/99. – b: *Pozdrav z Dvora Králové n. L., T.-G.-Masaryk-Platz*, 1899. Schwarzweiße Ansichtskarte. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11413/99. – c: *Pozdrav z Dvora Králové n. L., T.-G.-Masaryk-Platz*, 1900. Schwarzweiße Ansichtskarte. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11407/99. – d: *Pozdrav z Dvora Králové n. L., Hankův dům* (Hanka-Haus), Gymnasium, Turnvereinshaus Sokolovna (heutzutage Kino Svět), Kirche des hl. Johannes des Täufers und Stadtansicht, Anfang des 20. Jahrhunderts. Schwarzweiße Ansichtskarte. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11350/99. – e: *Gruss aus Königinhof a. E.*, Stadtansicht, Anfang des 20. Jahrhunderts. Kolorierte Ansichtskarte. Herausgegeben von der Buchhandlung Brandner. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11358/99. – f: *Pozdrav ze Dvora Králové n/L.*, Stadtansicht, T.-G.-Masaryk-Platz, Gymnasium, Kirche des hl. Johannes des Täufers und Schindelturm, Ende des 19. Jahrhunderts. Kolorierte Ansichtskarte. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11370/99. – g: *Dvůr Králové, Stadtansicht, Havlíček-Straße, Altes Rathaus, Kirche des hl. Johannes des Täufers, Grand-Hotel und Marienbrunn* (Gutenbrunn, Bad), Anfang des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von Emilie Veselá. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11377/99. – h: *Dvůr Králové n. L.*, Stadtansicht, Anfang des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von F. Brandner. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11341/99. – i: *Dvůr Králové n. L., Havlíček-Straße, T.-G.-Masaryk-Platz, Gymnasium, Elbe*, Blick aus der Villa Deutsch und Riegr-Platz, Anfang des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von K. Přibíl. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11380/99. – j: *Pozdrav z hostince Taufmannova „na Karlově“ ve Dvoře Králové n. L.*, Taufmanns Gasthaus „Am Karlishof“, Garten und Stirnseite des Gasthauses, Anfang des 20. Jahrhunderts. Herausgeber nicht angeführt. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11360/99. – k: *Königinhof a. E., Fabrik und Villa des Herrn Sochor*, 1906. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. F770/4. – l: *Dvůr Králové n. L.*, Stadtteil Podhart, Anfang des 20. Jahrhunderts. Herausgegeben von J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. 11194/99.

Hinterseite des Umschlages

Abb. Nr. 84: Gedenkblatt, anlässlich der Wahl von P. Josef Sedláček zum Ehrenbürger angefertigt, 1882. Jindřich F. Lorenc. Farbzeichnung, Höhe 500 mm, Breite 660 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, Inv.-Nr. PT801. Scan Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Detailed List of Maps, Plans and Pictures of volume no. 34 – Dvůr Králové nad Labem

Compiled by Zdeněk Beran, Tomáš Burda, Anna-Marie Elsnerová, Günter Fiedler, Josef Langfelner, Lukáš Nekolný, Roman Reil, Eva Semotanová, Robert Šimůnek, Přemysl Štych, Jana Vojtíšková

Front side of the cover

Picture no. 1: The coat of arms of the town of Dvůr Králové nad Labem as of 2022. Graphic design by Petr Tomas.

Picture no. 2: Dvůr Králové from the east, approx. the 1730s. *Königshofen*. Friedrich Bernhard Werner. A photograph of an original pen-and-ink drawing, destroyed during WWII. A glass board, height 180 mm, width 240 mm. Archiv Štenc, Praha, negative no. 46799a-4368. Scanned by Archiv Štenc, Praha.

Text sheets

Picture no. 3: A seal of the town of Dvůr Králové nad Labem, 1484. Copy: + S + peczet + miesta + dwora + nad + labem +. Bee wax, a round-shaped seal, diameter 37 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, the Guild of Maltsters' fund, the town of Hostinné, inv. no. 1. Pen-and-ink drawing, Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Sběrka dokumentace, shelf mark 20/5. Photo by Roman Reil.

Picture no. 4: A matrix of the seal of Dvůr Králové nad Labem, the 16th century. Copy: *CIVITATIS CVRIE SIGILLVM**. Silver, diameter 28 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. H3737. Photo by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 5: A matrix of the seal of Dvůr Králové nad Labem, 1652. Copy: *FAM. SIGILLVM CIVITATIS CVRIAE SVPER ALBIM*. Silver, diameter 50 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. H3736. Photo by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 6: A reconstruction model of Dvůr Králové nad Labem, the 17th century. *Dvůr Králové nad Labem na počátku století XVII. Zhotovil Robert Šubrt s bratry 1923–1927.* A model made of plaster, natural materials and cardboard on a wooden board of dimensions 920 × 1220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 7673. Photo by Fotostudio Jiří Nechvíl (a coloured photograph, height 127 mm, width 176 mm, 2003), Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 2737/10. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 7: A veduta of the town from the south in the bottom section of a Marian print, about 1700. *Effigies BV Aulæ Regensis cis albim*. An engraving, dimensions of the original are not known, the text in the right bottom section is illegible; available only as a copy in: HALÍK, Tomáš: Dějiny Dvora Králové n. L. Dvůr Králové nad Labem 1926, a picture addendum behind page 28, with a caption: "Zázračná soška Panny Marie s Ježíškem v kostele sv. Jana Křtitele. Dole Dvůr Králové n. L. v 16. Století. (Poloha domů značně zkreslena)". Scanned by Josef Langfelner.

Picture no. 8: A veduta of the town from the south, allegedly 1703. *Dvůr Králové n./L. r. 1703.* Bedřich Söllner. Pen-and-ink drawing, height 408 mm, width 253 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1867–1926, inv. no. 1, book no. 1, page 3. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Picture no. 9: A schematic veduta of Dvůr Králové at the background of a leaflet about Kuks (the Choustníkovo Hradiště dominion), 1712. *Prospect Des Heilsamen Bad Kuckus*. Copperplate engraving, height 130 (165) mm, width 225 (230) mm. In: VOGT, Mauritius: Das Jetzt-lebende Königreich Böhmen In einer Historisch- und Geographischen Beschreibung vorgestellt, wie solches sowohl an Städten, Clöstern, Schlössern, Herrschafften, und heilsamen Gesund-Brunnen etc. anjetzo zu sehen ist, nebst Einer kurtzen Lebens-Beschreibung Aller Böhmischen Herzoge und Könige, biß auf jetz-regierende Römische Kayserliche Majestät Carolum VI. Ingleichen mit vielen Kupffern und einer accuraten Land-Charte gezieret, Franckfurt – Leipzig 1712, addendum to page 45. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, archivní knihovna, acquisition no. 6224. Scanned by Miloš Klimeš.

Picture no. 10: Dvůr Králové from the east, approx. 1730s. *Königshofen*. Friedrich Bernhard Werner. A photograph of a pen-and-ink drawing destroyed during WWII. A glass board, height 180 mm, width 240 mm. Archiv Štenc, Praha, negative no. 46799a-4368. Scanned by Archiv Štenc, Praha.

Picture no. 11: A veduta of the town from the west, 1745. *Prospect von Königshoff*. An anonymous author. A pen-and-ink drawing, height 155 mm, width 190 mm. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, H III e Bd. 4 Nr. 74. Scanned by Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien.

Picture no. 12: A veduta of the town from the north-west, 1816. Karel Postl. A black-and-white photograph of a picture which has been lost (a watercolour painting), height 80 mm, width 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F703/5. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 13: A veduta of the town from the east, approx. 1840. *Königinhof*. R. Bürger (*Gez. u. lith. v. R. Bürger / Gedr. v. F. Weider*). A lithography, height 221 mm, width 284 mm. In: Semmler, C. G.: Der Elbstrom von seinem Ursprung bis zu seiner Mündung, Dresden 1845 (published by C. G. Semmler his own edition, printed by F. Weider). Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F709/1. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 14: A veduta of the town from the west, before 1866. An anonymous author. A black-and-white photograph of a drawing (?) from a letter, height 87 mm, width 169 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F706/2. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 15: A veduta of the town from the south, 1867. *Dvůr Králové nad Labem z jižní strany*. An anonymous author, engraver identified - Rybička (*Rybička ry!*). An engraving, height 124 mm, width 184 mm. In: VITÁK, Antonín Konstantin: Dějiny královského věnného města Dvora Králové nad Labem. Praha 1867, a book frontispiece. Scanned by Robert Šimůnek.

Picture no. 16: The eastern side of the square, before 1897. An anonymous author. A photograph, height 82 mm, width 110 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F809/7. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 17: The northern side of the square, about 1900. An anonymous author. A photograph, height 170 mm, width 267 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F808/33. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 18: The U Pušů Weir, 1902. *Pozdrav ze Dvora Králové n. L. Partie na Labi*. J. Matěna. A coloured postcard, *nákladem J. Matěny, knihkupectví*. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 5133/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 19: The U Pušů Weir after regulation, 1911. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 145 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 5067/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 20: The Sochorova factory, 1906. *Königinhof a. E. Fabrik und Villa des Herrn Sochor*. J. Matěna. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F770/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 21: A villa of the factory owner Josef Sochor, 1910. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 83 mm, width 115 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F770/2. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 22: The Winternitz & Friedmann weaving plant, 1910. M. Stadler. A black-and-white photograph, height 142 mm, width 227 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F778/2. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 23: The northern side of the square, 1907. Veselý – Matátko, Vlastivědný kroužek. A photograph, height 78 mm, width 106 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F808/35. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 24: The northern side of the square, 1911. An anonymous author. A photograph, height 86 mm, width 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F808/81. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 25: The deanery, 1910. Václav Svoboda. A black-and-white photograph, height 129 mm, width 177 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F667/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 26: A 'manuscript' room in the tower of the parish Church of St. John the Baptist, 1907. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 165 mm, width 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F684/11. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 27: The Hankův House and the Sokol Sports Association building, 1911. K. Přibíl. A coloured postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 133/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 28: The workers' house, 1911. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 86 mm, width 86 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F677/1. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 29: The train station, before 1912. Václav Svoboda. A black-and-white photograph, height 130 mm, width 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F718/6. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 30: Palackého Street, 1915. An anonymous author (J. Matěna?). A black-and-white postcard, *nákladem J. Matěny, knihkupectví. Dvůr Králové n/L.* Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F626/52. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 31: The municipal trade school, 1917. *Dvůr Králové n. Labem. Jubilejní obchodní škola*. An anonymous author. A coloured postcard, published by the 'U Zlatého Péra' stationery shop. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1552/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 32: An aerial view of the town from the southeast, 1923. An anonymous author. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 806/12. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 33: The Kohoutův Farm (today's building of the municipal museum), 1923. František Trnka. A black-and-white photograph, height 160 mm, width 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F689/11. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 34: The eastern side of the square, between 1918–1924. An anonymous author. A photograph, height 131 mm, width 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F3025/2. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 35: The eastern side of the square, about 1930. Josef Diviš. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F809/26. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 36: Jiráskova Street from the south, the 1920s. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 130 mm, width 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F646/6. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 37: The hospital from the southwest, 1927. Václav Svoboda. A black-and-white photograph, height 130 mm, width 155 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F717/14. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 38: Buildings of municipal power generating companies, 1928. K. Přibíl. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1448/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 39: The M. B. Neumann factory is on fire, 1929. R. Hak. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 8262/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 40: The Šindelářská Tower and surrounding buildings from the west, 1930. An anonymous author. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F793/18. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 41: An aerial view of the town from the south, 24th April 1931. SFC LTC Krčmář and 1LT LTC Zmátló (Air force regiment 4, 14th flight). A black-and-white photograph, height 117 mm, width 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F806/5. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 42: An aerial view of the town from the southwest, 24th April 1931. SFC LTC Krčmář and 1LT LTC Zmátló (Air force regiment 4, 14th flight). A black-and-white photograph, height 117 mm, width 170 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F806/14. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 43: An aerial view of the town from the east, 1935. A black-and-white photograph, height 93 mm, width 138 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F806/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 44: The textile and ethnographic exhibition, 1936. *Textilní a krajinářská výstava 1936*. Bedřich Söllner. A coloured pen-and-ink drawing, height 140 mm, width 319 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. H6028. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 45: An aerial view of the town centre from the south, the 1960s. Eugen Vasilíak. A black-and-white postcard. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F831/38. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 46: The Hankův House, the 1940s. Václav Svoboda. A copy of a black-and-white photograph, height 127 mm, width 180 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F665/12. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 47: The Hoření Bridge (today Jana Palacha Bridge), 1949. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1441/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 48: Riegrova Street and the Church of the Advancement of St. Cross, 1949. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 155 mm, width 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F691/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 49: The western side of the square, 1950. Bedřich Söllner. A coloured watercolour painting, height 165 mm, width 220 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. H6040. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 50: The Juta 03 Factory (former Klazarova Factory), 1950. Bedřich Söllner. A coloured pen-and-ink drawing, height 195 mm, width 150 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. H6019. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 51: Švehlova Street, 1963. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 85 mm, width 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 786/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 52: The synagogue (a view from today's Rooseveltova Street), 1964. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 137 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F676/14. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 53: Legionářská Street, 1965. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 89 mm, width 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1246/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 54: Zálabí – the construction of a housing estate, 1967. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 2643/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 55: Strž – the construction of a housing estate, 1967. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 2864/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 56: An aerial view of the housing estate in Karolíny Světlé Street from the southeast, 1973. Václav Hrdina. A black-and-white photograph, height 122 mm, width 165 mm. Family archives. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 57: Odboje Square, 1981. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 89 mm, width 120 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 141/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 58: Švehlova Street, the 1980s. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 120 mm, width 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 6508/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 59: Revoluční Street, 1984. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 122 mm, width 172 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 6408/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 60: Demolition works in Revoluční Street, 1985. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 95 mm, width 143 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 5/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 61: Palackého Street, the 1980s. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 100 mm, width 150 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1359/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 62: The construction of terraced houses in Slunečná Street, 1975. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 2152/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 63: A kindergarten in Slunečná Street, 1986. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 90 mm, width 130 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 21577/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 64: An old hall of the Juta 01 plant is being pulled down, 1981. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 125 mm, width 175 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F1526/2. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 65: An overall view of the Juta 01 plant with a new weaving workshop, 1986. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 180 mm, width 240 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F1526. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 66: A panoramic view of the Zoo and safari, 1983. A part of the documentation of the ZOO Dvůr Králové. Realizace koncepce schválené zasedáním Rady VČ KNV dne 1. 6. 1983. Autorský kolektiv – ZOO RNDr. Dabrořka, Ing. Špráchal, Havlík / STP-HK Ing. arch. Hochman. A photograph, height 70 mm, width 411 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, fa 45 (= Urbanistická studie – realizace koncepce východočeské ZOO Dvůr Králové). Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Picture no. 67: Rooseveltova Street, 1985. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 100 mm, width 140 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 655/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 68: The square during the general strike, 1989. Luděk Tureček. A photograph, height 90 mm, width 128 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F1608/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 69: Havlíčkova Street, 1993. An anonymous author. A coloured photograph, height 90 mm, width 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 1047/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 70: The construction of a primary school in Strž, before 1995. An anonymous author. A black-and-white photograph, height 97 mm, width 141 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 2872/99. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 71: A new part of the Strž housing estate, Štefánikova Street, 2003. An anonymous author. A coloured photograph, height 88 mm, width 125 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F2741. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Picture no. 72: An aerial view of the town centre from the south, 2009. Martin Gojda. A digital photograph. Archeologický ústav AV ČR, v. v. i.

Picture no. 73: Riegrova Street, 2016. Jiří Heger. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 74: Heydukova Street, 2016. Jiří Heger. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 75: A roundabout and 28. Října Street, 2016. Jiří Heger. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 76: 5. Května Street – an avenue heading to the train station, 2016. Jiří Heger. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 77: Animal runs in the Safari Park in Dvůr Králové, 2015. Robert Šimůnek. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 78: A view of the town from the west from Bílá Třemešná, 2015. Robert Šimůnek. A digital photograph. Author's archives.

Picture no. 79: A view of the town from the tower of the parish church; a look in the northern direction, 2021. A digital photograph. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Picture no. 80: A view of the town from the tower of the parish church; a look in the eastern direction, 2021. A digital photograph. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Picture no. 81: A view of the town from the tower of the parish church; a look in the southern direction, 2021. A digital photograph. Miroslav Beneš. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Map sheet no. 1

Map no. 1: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in Müller's map of Bohemia from 1720. *Mapa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano adjunctis ... à Joh: Christoph: Müller ... A.C.M.DCC.XX. Michael Kauffer sculpsit Augusta Vind.* Copperplate engraving, graphic scale [1 : 132 000], section IX, height 465 mm, width 540 mm, a cut-out. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-A-11. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map no. 2: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a map of the Hradec Králové Region by František Jakub Jindřich Kreybich from 1827. *Charte vom Königgrätzer Kreise des Königreiches Böhmen, nach zuverlässigen geographischen Hilfsmitteln neu bearbeitet von Fr. Jac. Heinrich Kreybich. Prag, C. W. Enders.* Copperplate engraving, graphic scale [1 : 241 000], height 480 mm, width 450 mm, a cut-out. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-A-227. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map no. 3: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a special map of the 3rd land survey of the Austro-Hungarian Monarchy from 1880 and 1881. Sheets *Hořitz und Jičín*, Zone 4, Col. XIII, *Josefstadt und Nachod*, Zone 4, Col. XIV, photogravure, 1 : 75 000, height 380 mm, width 495 mm, a cut-out. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-C-1108, MSHU-MAP-C-1109. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map sheet no. 2

Map no. 4: A town map, [1744]. *Plan von Königshoff.* [Kolb; a person not specified in detail, identified through his function – *Conducteur Kolb* – in relation to Paul Wilhelm Ferdinand de Bohn, assigned to visit / supervise border fortresses]. A manuscript coloured map, height 190 mm, width 280 mm, graphic scale in fathoms. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien, Inland C IV Königshof Nr. 1. Scanned by Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien.

Map sheet no. 3

Map no. 5: A panoramic map of the Elbe valley between Dvůr Králové n. L. and Jaroměř, 1778. *Plan des Kayserlichen Königlichen Feld Lager Bey Schurtz. Jos. Prechtl.* A manuscript coloured map, height 240 mm, width 354 mm, graphic scale (52 mm = a ½ hour walk, i.e. approx. 1 : 36 500 – for the immediate vicinity of the Elbe). A private collection. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Map no. 6: Dvůr Králové and its surroundings in a map of positions of the imperial army, 1778. *Ohngefähr Entwurf von denen Positionen der Kayserl. Armée zwischen Königgrätz und dem Riesengebürge bey Hohenelb.* An anonymous author. A manuscript coloured map, height 1165 mm, width 490 mm, a cut-out. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, collection of written documents and prints, shelf mark PT 3714. Scanned by Michaela Glaserová.

Map sheet no. 4

Map no. 7: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a map of the Josephinian land survey of Bohemia from 1780–1783. A manuscript coloured map, graphic scale [1 : 28 800], sections no. 62 and 79, sheet height 408 mm, width 618 mm, a cut-out. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. Reproduced by Laboratorf geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Map sheet no. 5

Map no. 8: A map of a part of the town (oriented to the south), 1820. *Ein Theil der Stadt Königinhof.* An anonymous author. A manuscript coloured map, height 360 mm, width 220 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., inv. no. 168, carton 67 (a so called Schulzův Archives, shelf mark 67/68). Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 6

Map no. 9: A map of the town and its surroundings (of the municipal farm), 1839. *Plan von der Stadt und dem Dominium Königinhof. Aufgenommen im Jahre 1839.* Christoph Arlich. A manuscript coloured map, height 265, width 395 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., the municipal chronicle from 1836–1921, p. 39 (no inventory number assigned). Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 7

Map no. 10: An imperial compulsory imprint of a map of stable cadastre of the town of Dvůr Králové nad Labem from 1841, sheet IV, II, VII, VIII, X, XI. A coloured lithography, graphic scale [1 : 2880], sheet height 526 mm, width 658 mm, a cut-out. Ústřední archiv zeměměřičtí a katastru, Praha, shelf mark B2a/C6/1637. Scanned by Ústřední archiv zeměměřičtí a katastru, Praha.

Map sheet no. 8

Map no. 11: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a map of the 2nd land survey of Bohemia from 1851–1852, reambulated 1870. A manuscript coloured map, graphic scale [1 : 28 800], section no. 5/VIII, 5/IX,

6/VIII, 6/IX, östliche Colonne, sheet height 527 mm, width 527 mm, a cut-out. Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Wien. Reproduced by Laboratorf geoinformatiky UJEP Ústí nad Labem.

Map sheet no. 9

Map no. 12: A map of the town and its surroundings, 1866. *Plan zum Treffen bei Königinhof 29. Juni 1866.* An anonymous author. A print, height 491 mm, width 375 mm, graphic scale. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. PT10908. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Map no. 13: A map of the town and its surroundings, 1866. *Plan der Stadt Königinhof und Umgegend.* Drawn by Prussian army officer von Tschudi (*Aufgenommen Ende August 1866 durch: von Tschudi, Pr. Ltn. im Garde Pionier Bat.*). A lithography, height 545 mm, width 548 mm, scale 1 : 6250. A private collection. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 10

Map no. 14: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a map of the 3rd land survey of Bohemia, 1877. A coloured print, sheet no. 3855/2 (Gradkartenblatt: Böhmen. Zone 4 Colonne XIII Section NO), scale 1 : 25 000, sheet height 560 (640) mm, width 710 (780) mm, a cut-out; a coloured print, sheet no. 3856/1 (Gradkartenblatt: Böhmen. Zone 4 Colonne XIV Section NW), scale 1 : 25 000, sheet height 560 (640) mm, width 710 (780) mm, a cut-out. A map collection of Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, shelf mark D2/66/25, D2/66/4. © Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, A map collection of www.mapovabirka.cz. Scanned by Věra Fialová – MICRONA, Brno.

Map sheet no. 11

Map no. 15: Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in a map of the territory administered by the district governor, approx. 1883. *Mapa okresního hejtmantství Královédvorského. Karte der Bezirkshauptmannschaft Königinhof.* Josef Erben. Height 400 mm, width 530 mm, scale 1 : 100 000. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-A-402. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map sheet no. 12

Map no. 16: A map of Dolní Suburb, 1891. *Dolejší předměstí Dvora Králové roku 1891.* An anonymous author. A manuscript (probably coloured) map – only a black-and-white photograph is available, height 270 mm, width 210 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F756/4. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Map sheet no. 13

Map no. 17a–b: A map of the town centre / A situation map of the town, 1896. *Plan der inneren Stadt Königinhof. / Situations-Plan von Königinhof. / Lith. v. Ed. Strache Warnsdorf. Gezeichnet von Robert Pomp, 1896.* A coloured print, height 190 mm, width 265 mm, scale 1 : 9000 / 1 : 36 000. A map supplement to POMP, Robert: *Kurzgefasste Geschichte nebst Ortsbild und Plan der Bezirks- und Industriestadt Königinhof a. E. Warnsdorf – Haida 1896.* Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem.

Map sheet no. 14

Map no. 18: A map of the territory administered by the Dvůr Králové nad Labem district governor, 1905. *Generální mapa okresního hejtmantství královédvorského.* Jan Eduard Wagner. A lithography, height 200 mm, width 265 mm, scale 1 : 220 000, 6th completed edition. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-A-445. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map sheet no. 15

Map no. 19: A map of the town centre, 1924. *Plán vnitřního města Dvora Král. n./L. Kreslil Zd. Štěrba, učitel.* Published by V. Neubert a synové, Praha-Smíchov. Height 371 mm, width 270 mm, scale 1 : 1440. A private collection. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 16

Map no. 20: A town map, 1926. *Město Dvůr Králové n./L.* Bedřich Söllner. A manuscript (probably coloured) map with a comprehensive key, accompanied with the town's coat of arms and Söllner's adaptation of a prospect of the town from 1703; it has survived in black-and-white photographs only. One of them is glued in page 151 of the second of Söllner's municipal chronicles (with an explanatory note: *Fotografie mapy města Dvora Králové n. L. zhotovené a darované kronikářem Söllnerem žactvu zdejších škol, aby se učilo názorně poznávat své rodiště*). Height 290 mm, width 220 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1927–1936, inv. no. 2, book no. 2. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 17

Map no. 21a–h: Maps of individual parts of the town, 1926. Bedřich Söllner (*Situační skizza jihových. částí města* in page 290 accompanied by Söllner's signature and date 1926). Manuscript coloured maps which form a cartographic supplement to the *Průvodce městem!* section in the first memory book of Dvůr Králové compiled by Söllner (sheet height 405, width 255 mm, pp. 276–292). a: *Situační skizza Hejdkovské ulice a Sylvárova* (p. 277); b: *Situační skizza Denisova náměstí a Mandlových domů* (p. 279); c: [no name] the part of the town situated in the Elbe curve (p. 280b); d: *Nebíčko* (p. 282); e: *Česká Podhart* (p. 284); f: *Situační skizza severovýchodní části města* (p. 286); g: *Karlova Benešova nábřeží. Zálabí a Strž. Situační skizza rozvoje města po světové válce* (p. 288); h: *Situační skizza jihových. částí města* (p. 290). Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní ar-

chiv Trutnov, Archiv města Dvůr Králové n. L., Söllnerova kronika města z let 1867–1926, inv. no. 1, book no. 1. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 18

Map no. 22: A town map, 1941. *Situation der Stadt Königinhof a./E.* A coloured print, height 705 mm, width 508 mm. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Collection of maps and plans, shelf mark E/2/89. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Map sheet no. 19

Map no. 23: A town map, 1943. *Königinhof a. d. Elbe (Dvůr Králové n. Labem). Prag, Landesvermessungsamt Böhmen u. Mähren 1943.* Coloured print, height 450 (550) mm, width 340 (475) mm, scale 1 : 10 000. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-B-877. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map no. 24: A town map, 1948. *Dvůr Králové. Orientační plány měst 1 : 10 000 č. 15.* Praha, Zeměměřičský úřad 1948. A coloured print, height 455 (520) mm, width 340 (540) mm, scale 1 : 10 000. A map collection of Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., shelf mark MSHU-MAP-B-878. Scanned by Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický, v. v. i., Zdíby.

Map sheet no. 20

Map no. 25: A town map, 1945. *Orientační plán města Dvora Králové n. Lab.* An anonymous author. A coloured print, height 642 mm, width 497 mm, no scale [1 : 10 000]. A private collection. Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 21

Map no. 26: A town map, 1951. *Orientační plán města Dvora Králové nad Labem.* Made by technical office of Ing. V. Řezníček, certified civilian surveyor, Dvůr Králové n. L. A manuscript map + cyclostyle, paper on canvas, height 2250 mm, width 1480 mm, no scale [approx. 1 : 3000], a cut-out. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Collection of maps and plans, no shelf mark. Photo by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov.

Map sheet no. 22

Map no. 27: A map of the Zoo and safari park, 1983. A cartographic appendix of a documentation set called *ZOO Dvůr Králové. Realizace koncepce schválené zasedáním Rady VČ KNV dne 1. 6. 1983. Autorský kolektiv – ZOO RNDr. Dobrouka, Ing. Špráchal, Havlík / STP-HK Ing. arch. Hochman.* A coloured print, height 840 mm, width 2100 mm (the set comprises six vertical strips of identical dimensions – height 840 mm, width 420 mm), scale 1 : 1000, a whole picture and a detail. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, fa 45 (= *Urbanistická studie – realizace koncepce východočeské ZOO Dvůr Králové*). Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Map sheet no. 23

Map no. 28: A development plan of the town, 1990. *ÚPN – CZ Dvůr Králové. Arch. urbanistický návrh. / Regenerace. Centrální zóna Dvůr Králové. ÚPN – CZ 1 : 1 000.* Chief designer arch. F. Křelina. Map appendix no. C9 to a set of documentation called *Regenerace a přestavba centrální zóny Dvůr Králové.* A coloured print, height 792 mm, width 598 mm, scale 1 : 1000. Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Trutnov, Okresní národní výbor Trutnov, fa 50 (= *ÚPN. CZ Dvůr Králové n. Labem. Regenerace a přestavba města. Paré č. 3*). Scanned by Státní oblastní archiv v Hradci Králové – Státní okresní archiv Hradec Králové.

Map sheet no. 24

Map no. 29: A development plan of the town, 2019. *Územní plán Dvůr Králové nad Labem. Úplné znění po změně č. 3. Hlavní výkres. Číslo výkresu I.2-b.* Designers Ing. arch. Milan Salaba, Mgr. Petr Koloušek, Mgr. David Třešňák. Scale 1 : 5000. A cut-out. © Město Dvůr Králové nad Labem, 2021.

Map sheet no. 25

Map no. 30: A vertical aerial photograph of Dvůr Králové nad Labem, 1936. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, shelf mark no. 03529. The aerial photograph provided by VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Map sheet no. 26

Map no. 31: A vertical aerial photograph of Dvůr Králové nad Labem, 1951. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, shelf mark no. 00992. The aerial photograph provided by VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Map sheet no. 27

Map no. 32: A vertical aerial photograph of Dvůr Králové nad Labem, 1977. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, shelf mark no. 15687. The aerial photograph provided by VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Map sheet no. 28

Map no. 33: A vertical aerial photograph of Dvůr Králové nad Labem, 1993. Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce, Středisko leteckých snímků, shelf mark no. 08894, 08901. The aerial photograph provided by VGHMÚF Dobruška © MO ČR, 2021.

Map sheet no. 29

Map no. 34: A vertical aerial photograph of Dvůr Králové nad Labem, 2019.

Map source – Ortofoto ČR 2019 © Český úřad zeměměřičký a katastrální, www.cuzk.cz.

Map sheet no. 30

Map no. 35a: A negative plan of Dvůr Králové nad Labem and its surroundings where the town layout and street blocks are marked according to a map of the 2nd land survey of Bohemia from 1851–1852, reambulated 1870, section no. 5/VIII, östliche Colonne. A reconstruction map by Eva Semotanová, cartographically processed by Petra Jílková.

Map no. 35b: A negative plan of Dvůr Králové nad Labem and its surroundings where the town layout and street blocks are marked as of the early 21st century with the use of modern digital data from the Geoportal of the Český úřad zeměměřičký a katastrální. A reconstruction map by Eva Semotanová, cartographically processed by Petra Jílková.

Map no. 35c: A digital model of the territory of Dvůr Králové nad Labem and its surroundings where the town layout and street blocks are marked according to a map of the 2nd land survey of Bohemia from 1852–1853, reambulated 1870, section no. 5/VIII, östliche Colonne. A reconstruction map by Eva Semotanová, cartographically processed by Petra Jílková.

Map no. 35d: A digital model of the territory of Dvůr Králové nad Labem and its surroundings where the town layout and street blocks are marked as of the early 21st century with the use of modern digital data from the Geoportal of the Český úřad zeměměřičký a katastrální. A reconstruction map by Eva Semotanová, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 31

Map no. 36: A landscape pattern of Dvůr Králové nad Labem and its surroundings in the mid-19th century. A reconstruction map by Eva Semotanová, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 32

Map no. 37: The development of land ownership of the town of Dvůr Králové nad Labem before 1848. A reconstruction map by Zdeněk Beran – Jana Vojtíšková, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 33

Map no. 38: Dvůr Králové nad Labem in the mid-19th century. Vectorization of a map of the stable cadaster 1 : 2500. A reconstruction map by Tomáš Burda, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 34

Map no. 39: The administrative development of the town of Dvůr Králové nad Labem 1850–2020. A reconstruction map by Tomáš Burda, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 35

Map no. 40: The territorial and administrative development of the Dvůr Králové Region 1850–2020. A reconstruction map by Tomáš Burda, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 36

Map no. 41: Long-term changes in the utilization of areas in the Dvůr Králové Region between 1845–2010. A reconstruction map by Přemysl Štych, cartographically processed by Přemysl Štych.

Map sheet no. 37

Map no. 42: The development of landscape, industry and transport in the Dvůr Králové Region from the mid-19th century until the mid-20th century. A reconstruction map by Tomáš Burda, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 38

Map no. 43: The development of the Zoo premises in Dvůr Králové nad Labem from 1946 until the present days. A reconstruction map by Lukáš Nekolný – Tomáš Burda, cartographically processed by Petra Jílková.

Map sheet no. 39

Picture no. 82: A veduta of the town from the northwest, 1805. *Die koenigl. Leibgedingstadt Koenigin-hof im Koenigrætzter Kreise, aufgenommen von J. Rodek und gemahlt von J. Venuto 1805.* Jan Venuto based on a picture by J. Rodek. A coloured pen-and-ink drawing, height 265 (305) mm, width 455 (495) mm. Österreichische Nationalbibliothek, Wien, FKB-Vues Böhmen Venuto G-K Serie 2,118, Königinhof, Königgr. Kr. Scanned by Österreichische Nationalbibliothek, Wien.

Map sheet no. 40

Picture no. 83a–l: A postcard of the town of Dvůr Králové nad Labem, about 1900. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem. – a: *Dvůr Králové n. L., Náměstí*, a view of the town and the T. G. Masaryka Square, late 19th century. A black-and-white postcard. Published by V. A. Tomek. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11343/99. – b: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, a view of T. G. Masaryka Square, 1899. A black-and-white postcard. Published by J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11413/99. – c: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, a view of the T. G. Masaryka Square, 1900. A black-and-white postcard. Published by J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11407/99. – d: *Pozdrav z Dvora Králové n. L.*, a view of the Hankův House, the grammar school, the Sokol Sports Association's gym (today's the Svět Cinema), the Church of St. John the Baptist and a view of the town, early 20th century. A black-and-white postcard. Published by J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11350/99. – e: *Gruss aus Königinhof a. E.*, a view of the town, early 20th century. A coloured postcard. Published by the Brandner bookstore. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11358/99. – f: *Pozdrav ze Dvora Králové n/L.*, a view of the town, T. G. Masaryka Square, grammar school, the Church of St. John the Baptist and Šindělářská Tower, late 19th century. A coloured postcard. Published by

J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11370/99. – g: *Dvůr Králové*, a view of the town, Havlíčkova Street, the old Town-Hall, the Church of St. John the Baptist, the Grand Hotel and the U Studně Mariánské pod Zvičinou spa, early 20th century. Published by Emilie Veselá. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11377/99. – h: *Dvůr Králové n. L.*, a view of the town, early 20th century. Published by F. Brandner. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11341/99. – i: *Dvůr Králové n. L.*, a view of Havlíčkova Street, T. G. Masaryka Square, the grammar school, the River Elbe, a view from the Deutschova Villa and Riegrovo Square, early 20th century. Published by K. Přebil. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11380/99. – j: *Pozdrav z hostince Taufmannova „na Karlově“ ve Dvoře Králové n. L.*, a view of the garden and the inn front, early 20th century. No publisher identified. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11360/99. – k: *Königinhof a. E., Fabrik und Villa des Herrn Sochor*, a view of the villa and factory of Josef Sochor, 1906. Published by J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. F770/4. – l: *Dvůr Králové n. L.*, a view of Podhart, early 20th century. Published by J. Matěna. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. 11194/99.

Back side of the cover

Picture no. 84: A memorial document made on the occasion of P. Josef Sedláček's election a citizen of honour, 1882. Jindřich F. Lorenc. A coloured drawing, height 500 mm, width 660 mm. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem, inv. no. PT801. Scanned by Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem

DVŮR KRÁLOVÉ NAD LABEM

Dvůr Králové nad Labem (Königinhof an der Elbe, früher kurzgefasst auch Hof, bzw. Königinhof) ist eine Stadt in Ostböhmen im Kreis Hradec Králové (Königrätz), 35 km nördlich von dieser Kreisstadt am Oberlauf der Elbe in einem Vorgebirgsgelände mit 290 bis 485 m ü. M. (historisches Stadtzentrum 298 m ü. M.). Die Fläche der Stadt beträgt 35,82 km², wobei sie im natürlichen Mittelpunkt des Königinhofers Talbeckens liegt. Diese Naturbedingungen als Voraussetzung, verbunden mit der Absenz eines wichtigen Handelspfades, führten dazu, dass sich die Ansiedlung im Mittelalter und in der frühen Neuzeit nicht zu einer größeren Stadt entwickeln vermochte und den Charakter einer der kleinsten Königsstädte (sie umfasste etwa 6,5 Hektar in der Stadtmauer) behielt. Veränderungen konnte erst die Industriezeit bringen. Im Jahre 2020 lebten in Dvůr Králové nad Labem 15 550 Menschen. Ortsteile sind Lipnice, Verdek, Zboží, Žireč und Žirecká Podstráň (früher Lipnitz, Werdek, Rennzahn, Schurz und Leiten genannt).

Archäologische Funde, die bei der Oberflächenprospektion gewonnen wurden, zeigen, dass es bereits seit der älteren Urzeit eine kleine, aber ausgeprägte Siedlungsklave nördlich der Stadt und auf dem Gebiet von Choustníkovo Hradiště (Gradlitz) gab, insbesondere an geschützten Stellen um den Kocbešský-Bach (Grundbach) und seinen Nebenbächen herum. Im Gebiet von Jaroměř (Jermer) begann dann eine kontinuierliche Besiedlung. Einzelfunde von Bronzegegenständen belegen, dass dieses Gebiet spätestens in der Bronzezeit besiedelt war, vielleicht als Durchgangskorridor zu den höher gelegenen Gebieten des Riesengebirgsvorlandes mit Vorkommen verschiedener Rohstoffe. Am Kataster von Dvůr Králové selbst wird die Anwesenheit des Menschen seit der Eisenzeit archäologisch bedeutsamer. Die Anwesenheit der Slawen ist wahrscheinlich bereits im 8. Jahrhundert dokumentiert, insbesondere in der oben erwähnten Siedlungslage bei Choustníkovo Hradiště.

Um die Mitte des 10. Jahrhunderts gelangte Ostböhmen unter die Herrschaft der **Přemyslidenfürsten**, und zwar dank territorialer Expansions des Fürsten Boleslav I. (Boleslaus I.) (935–972), der die ursprüngliche Přemyslidendomäne im Kernpunkt von Böhmen ausweitete. Als natürlicher Mittelpunkt der ostböhmisches Region setzte sich die Fürstenburg Hradec (Grätz, Königgrätz) am Zusammenfluss der Elbe und Orlice (Adler) durch, wohin der Weg entlang der Elbe aus dem Königinhofers Talbecken führte. Bis zu Beginn des 12. Jahrhunderts fehlen uns jedoch zuverlässige schriftliche Zeugnisse über Hof.

Auf der Ebene der historischen Forschung anhand kritischer Heranziehung schriftlicher Dokumente kann man bis 1110 zurückgehen, als nach einem Vermerk in der Chronik *Gesta principum Polonorum* des polnischen Geschichtsschreibers Gall Anonymus das Heer des polnischen Fürsten Boleslaus III. Krummaul († 1138) durch den Grenzforst östlich des Riesengebirges zog. Entlang des neuen Pfades, der von Boleslaus' Feldzug gerodet wurde, entstanden kleine Siedlungen und eine Wachpostenstation, die später zu einem **fürstlichen Jagdhof** erweitert wurde und als unmittelbarer Vorgänger der Stadt Hof betrachtet wird. Von ihm übernahm die Stadt auch ihren Namen.

Am Hof des königlichen Jagdreviers wurde die romanische Kirche des hl. Johannes des Täufers errichtet, wovon Reste der Apsis erhalten sind. Der Ursprung der Stadt Hof hängt wahrscheinlich mit der Regierungszeit von König Přemysl Otakar II. (Přemysl Ottokar II.) zusammen (1253-1278). **Der erste schriftliche Beweis** zur Existenz von Hof ist 1270 in einem Gerichtsstreit zwischen den Pfarrern von Hořice (Hořitz) und Miletin (Miletin) über die Grenzen ihrer Pfarrensprengel belegt. Als Zeuge wird der Pfarrer Gottfried („*Gotfridus de Curia*“) genannt. In der Urkunde wird jedoch nicht ausdrücklich angeführt, ob zu diesem Zeitpunkt Hof bereits als Stadt oder nur als Marktansiedlung bestand. Der deutsche Name des Pfarrers könnte ein Hinweis sein, das sich die Siedlung schon in der Phase einer im Aufbau befindlichen Stadt mit einer deutschsprachigen Bevölkerung befand.

Im Areal der neu im Aufbau befindlichen Stadt, gelegen zwischen der Elbe, bzw. genauer gesagt, zwischen dem Elb-Mühlgraben und dem Hartský-Bach („*Kacbach*“ – Katzbach, Kratzbach), lag auch der ursprüngliche Hof. Die Kirche wurde in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts im frühgotischen Stil umgebaut, wie das erhalten gebliebene Portal zeigt. Anscheinend wurde Ende des 13. Jahrhunderts das Dekanat in Hof konstituiert.

Mit schriftlichen Quellen ist eine **mittelalterliche Burg** in der Stadt nicht belegt. Die steinerne Stadtbefestigung entstand höchstwahrscheinlich wäh-

rend der Regierung von Přemysl Ottokar II. oder Wenzel II. Die Stadt war von einer ovalen Stadtmauer mit einem Ausläufer im Norden um die Friedhofskirche des hl. Johannes des Täufers herum umgeben. Deren Bestandteil waren Basteien und vier turmartige Tore, wodurch die Hauptwege nach Trutnov (Trautenau), Hostinné (Arнау) und Jaroměř führten. Am Nordwesten stand das Obere Tor, am Nordosten das Schindeltor (das einzige bisher erhaltene), am Südwesten das Niedere Tor und am Südosten das Gradlitzer Tor. Den Zugang in die Stadt ermöglichte ferner von Osten eine Pforte. Hinter der Stadtmauer wurde ein Wassergraben mit einem Erdwall geschaffen. Die Stadtmauer diente ihrem Zweck bis 1785. Noch zum Jahre 1841 ist belegt, dass sie fast in ihrer ursprünglichen Vollständigkeit existierte. Um die Stadt zu schützen, wurden an den Grenzen des Stadtkreises auch Warten, also Wachposten errichtet, wovon wir mit dem Namen die Vorlešská varta (Worlecher Warte) und Hartská varta (Harter Warte) kennen.

Nach den Stadttoren wurden vier benachbarte **Vorstädte** benannt: Dolní, Horní, Šindelářské und Hradištské (Ober-, Nieder-, Schindel- oder Schindeltor- und Gradlitzer Vorstadt). Im Stadtkern befand sich der Marktplatz mit trapezförmigem Grundriss, von dessen Ecken die Hauptgassen zu den erwähnten vier turmförmigen Toren führten. Im Bereich des Marktplatzes wurden Märkte abgehalten. In der städtebaulichen Entwicklung fanden ihren Platz das Pfarrgebäude, das Gerichtsgebäude und mit der Konstitution des Stadtrates auch das Rathaus. Im künstlich angelegten Wasserlauf wurde ein Teil des Wassers mit Hilfe von Holzrinnen durch die Stadtmauer ins Stadttinnere geleitet, wovon es in einem System offener Rinnsale für den Bedarf der Bewohner floss. Am anderen Stadttende floss das Wasser wieder zusammen, wo es einen Teich füllte und hier eine Mühle betrieb. Anschließend mündete es in den Elb-Mühlgraben. Im Hinblick auf das Vorhandensein der Wasserläufe in den Vorstädten ist mit Brücken und Übergängen von lokalen Wegen und Stegen für Fußgänger an den Kreuzungen mit Wasserführungen zu rechnen. Von den großen Brücken kennen wir mit Namen Hořeni most (Oberbrücke) und Dolení (Dolejni) most (Niederbrücke), die sich beide in der Nähe der gleichnamigen turmartigen Stadttore befanden.

Im Jahre 1313 erscheint Apecco, der Richter von Hof („Apecco, iudex de Curia“) unter den Zeugen in der Urkunde des Besitzers von Trautenau, Johann von Wartenberg. Im Jahre 1316 verpfändete König Johann von Luxemburg (1310–1346) das Hofer Lehen mit der Stadt, Hof genannt, und das Trautenauer Lehen (mit Ausnahme der Stadt und der Burg Trautenau) Botho von Torgau. Dies ist nicht nur der erste eindeutige Beweis für die Existenz der königlichen Stadt Hof, sondern auch der Lehensordnung, womit die militärische Kontrolle über das Grenzgebiet gestärkt wurde.

In einem langwierigen Streit um das Erbe des brandenburgischen Markgrafen Waldemar († 1319) zwischen Johann von Luxemburg mit seinem Verwandten, dem Fürsten Heinrich I. von Jauer († 1346), beschloss der König im Jahre 1329, das Gebiet von Trautenau und Hof gegen die Abtretung des Gebietes von Görlitz zu opfern. In den Jahren 1329–1337 regierte somit Heinrich I. von Jauer als **Pfandherrscher**. Im Jahre 1340 entzog König Johann von Luxemburg, wie eine spätere Abschrift belegt, die Bürger von Trautenau und Hof, die Herren, Ritter, Lehensmänner und andere Bewohner der Trautenauer und Hofer Gerichtsbarkeit („*territorii Trutnoviensis et Curie*“) aus der Kompetenz der Kreisbeamten für die Ungerechtigkeiten, die sie in Sachen Halsgericht und Gerichtsbarkeit erlitten hatten. Mit diesem Schritt wurde das Gebiet de jure als spezifische Verwaltungseinheit abgetrennt, welche die Historiografie als Trautenauer Lehensordnung mit eigener Justiz-, Verwaltungs- und Steuerorganisation bezeichnet. Die oberste Gerichtsbarkeit behielt sich direkt der König, gegebenenfalls übertrug er sie an den Landeshauptmann. In der Stadt Hof selbst galt jedoch in städtischen Angelegenheiten das Magdeburger Recht. König Johann kam 1346 noch entgegen, als er den Einwohnern der Stadt Hof („*civibus et incolis civitatis nostre Curie*“) die Steuerabgabe (Zensus) in die königliche Kammer auf 25 Schock böhmischer Groschen herabsetzte. Der Grund für die Entscheidung des Königs waren die Folgen des verheerenden Brandes von 1345, der die städtische Bebauung beschädigte.

In den folgenden Jahrzehnten wurde Hof wiederum verpfändet. Im Jahre 1349 überantwortete der mährische Markgraf Johann Heinrich († 1375), der Bruder des Königs und Herr des Trautenauer Gebietes, die Städte Trautenau, Hof und andere Städte und Dörfer des Trautenauer Kreises dem Peseck Krabitz von Weitmühl in der Würde eines Kreisrichters und Jägers. In den Jahren 1355–1362 wird als Hauptmann der Städte Trautenau und Hof Ješek (Jura), Palatinus von Sandomir, erwähnt. Im Jahre 1365 wurden Trautenau, Hof und die Burg Začleř (Schatzlar) den Oppelner Fürsten Ladislaus II. († 1401) und Boleslaus III. († 1382) als Söhnen von Elisabeth († 1348) verpfändet, welche wiederum Schwester des Schweidnitzer und Jauerer Fürsten Boleslaus II. des Kleinen war. Somit wurde von Schweidnitz aus der ganze Kreis zusammen mit den schlesischen Gebieten verwaltet. Nach Boleslaus' (Bolko's) Tod im Jahre 1368 wurde die Stadt bis zu ihrem Lebensende von seiner Gemahlin, der Fürstin Agnes von Habsburg († 1392), regiert, der das lebenslängliche Recht auf die Gebiete von Schweidnitz und Trautenau zustand.

Erst nach dem Tod von Agnes fiel das Gebiet von Trautenau einschließlich der Stadt Hof **an den böhmischen König Wenzel IV. zurück** (1378–1419). Irgendwann am Jahresumbruch 1398–1399 verschrieb Wenzel IV. Hof mit Trautenau als Leibgedinge seiner zweiten Gemahlin Sophie von Bayern († 1428). Die gesamte Region hat den Charakter einer böhmischen Pufferzone verloren. Der Trautenauer Kreis wurde nun vom Trautenauer Burggrafen verwaltet, den die Königin einsetzte. Die Königinwitwe Sophie lockerte jedoch ihre Beziehung zum Leibgedinge nach ihrer Abreise nach Pressburg (heute Bratislava) Ende 1419 und nach der Übergabe der Leibgedingestädte an ihren Schwager Sigismund von Luxemburg († 1437) am Brünnner Landtag.

In den Jahren 1399–1400 wurde die **Dekanalkirche des hl. Johannes des Täufers** in der Form eines hochgotischen Bauwerkes mit drei Hallen umgebaut. In der Nähe der Kirche befand sich eine Schule. Das hölzerne Pfarrhaus stand zunächst auf dem Marktplatz auf der Stelle der heutigen Nr. 2.

Am Vorabend der Hussitenkriege behielt Hof den Status der **kleinsten ostböhmischen königlichen Leibgedingestadt**, deren Stadtrepräsentanz Deutsch gebrauchte. Uns liegen keine Informationen darüber vor, inwieweit sich Reformgedanken in der Stadt verbreitet haben. Die Hofer Bewohner ka-

men bald unter den Einfluss des Städtebundes, geführt von dem hussitischen Prag. Nachdem Jan Žižka von Trocnov (Johann Žižka von Trocnov) seine Tätigkeit nach Ostböhmen übertrug, befand sich die Stadt unter dem Einfluss einer neu entstehenden Brüdergemeinde, deren Mitglieder sich nach dem Tod des Hauptmanns im Jahre 1424 Waisen nannten. Nach der Erneuerung der Einträge im Stadtbuch (im sogenannten *Pergamentbuch*) im Jahre 1426 wurde die Agenda bereits in tschechischer Sprache geführt. Das Buch veranschaulicht beispielhaft den schrittweisen Übergang vom Magdeburger Recht zum Recht des Prager Gebietes.

Nach der Annahme der Baseler Kompakte und Vereinbarungen mit Kaiser Sigismund akzeptierte die Stadt einen neuen Konsens und am 14. August 1436 huldigten ihre Repräsentanten Sigismund und erkannten ihn als König in Jihlava (Iglau) an. Angesichts des relativ jüngsten Eigentumswechsels in der Stadt war die Zusicherung des Herrschers besonders wichtig, niemanden zur Aufnahme der geflüchteten Bevölkerung und Geistlichkeit zu zwingen. Im Februar 1437 wurde Hof **Teil des Leibgedingeguts der Königin Barbara von Cilli** († 1451) und die Stadt blieb dauerhaft eine königliche Leibgedingestadt. In den Leibgedingestädten gewann die Königin gewisse Unterstützung für ihre politischen Ambitionen, womit sie dem Willen ihres Gatten widerstehen und ihrem Schwiegersohn, dem österreichischen Herzog Albrecht V. von Habsburg, den böhmischen Thron zu besteigen, verhindern wollte. Stattdessen war sie bestrebt den Nachfolger bei den polnischen Jagiellonen zu suchen. Die Sympathien zum polnischen Königshof in Hof verknüpften sich wahrscheinlich mit der Unterstützung des radikalen Hussitentums, wozu sich offenbar ein Mitglied der führenden Hofer Familie Prostředek bekannte. Dieser Bürger wurde mit Johann Roháč von Dauba am 9. September 1437 auf der Prager Hinrichtungsstätte gehängt. Vor seinem Tod gelang es König Sigismund jedoch, alle Pläne von Barbara zu vereiteln, indem er sie einkerkern ließ. Zwei Jahre später starb vorzeitig sein Schwiegersohn und Nachfolger, König Albrecht II. von Habsburg († 1439), und das Land Böhmen befand sich in einem vierzehnjährigen Zeitraum ohne rechtmäßige Regierung.

Im Land ohne König übernahmen einen Großteil der Königskompetenzen polizeiarartige Verwaltungseinheiten namens **Landfriede**. Die Führung des ostböhmischen Landfrieds, dem die Kreise Kouřim, Čáslav, Chrudim und Hradec (Kaurzim, Tschaslau, Chrudim und Grätz) unter der Leitung von Hynce Ptáček von Pirkštejn (Hinko Vögelchen von Pirkstein) († 1444) angegliedert waren, fiel an den Adel. Nach der Rückkehr aus dem Exil im Jahre 1441 übernahm die Königinwitwe Barbara wieder ihr Leibgedingeeigentum und bestätigte Anfang 1443 die Unabhängigkeit des Trautenauer Kreises. In der Mitte der Vierzigerjahre des 15. Jahrhunderts schwächte sich jedoch ihr Einfluss in den Leibgedingestädten ab und sie gab keine weiteren Privilegien mehr heraus. Die Leibgedingestädte kamen unter die Obhut des Oberhauptes des Ostböhmischen Landfrieds und ab 1452 des Landesverwalters Georg von Podiebrad. Am Umbruch der Vierziger- und Fünfzigerjahre wurde Hof ein fester Bestandteil des Podiebrader Bundes, in dessen Reihen sich die Vertreter von Hof gegen den Strakonitzer Bund stellten, welcher sich wiederum im Nordosten Böhmens auf den gefürchteten Jan Kolda von Žampach stützte. Im Zusammenhang mit den anhaltenden Kampfhandlungen wurde Hof am 4. Mai 1450 niedergebrennt.

In der nachhussitischen Zeit gehörte der Stadtgemeinde das Lehensdorf Zboží (Rennzahn), das jedoch 1547 vermutlich nicht mehr zu der Herrschaft gehörte. Der Stadt gehörten ferner die **Schossdörfer** Fidleřovice (später Filřovice, Filřowitz, eine Siedlung, die heutzutage zu Nové Lesy gehört), Lipnice (Lipnitz), Nové Lesy (Nowoles, Teil der Gemeinde Bílá Třemešná) und Verdek (Werdek). Im Jahre 1489 erwarb die Stadt das Leibeigenendorf Libotov (Liebthal) und im Jahre 1538 kaufte sie die Lehensdörfer Bukovina (Bukowina), Koclěřov (Ketzelsdorf) und Komárov (Komar). Das letztgenannte Dorf gehörte wahrscheinlich nur kurze Zeit zu Hof.

Im Jahre 1454 begnadigte König Ladislaus Postumus (1453–1457) Hof mit einigen Urkunden, bzw. Freiheitsbriefen, womit er der Stadt die **bestehenden Privilegien bestätigte** und ihr zusätzlich das Recht eines Jahrmarktes am Tag der hl. Ludmilla (das ist am 16. September) erteilte. Königin Johana z Rožmitálu (Johanna von Rosental) († 1475), Gemahlin von König Georg von Podiebrad, übte seit ihrer Krönung im Jahre 1458 das Recht auf das Leibgedinge aus. Die administrativen Besonderheiten des Trautenauer Kreises wurden jedoch 1463 von König Georg von Podiebrad direkt bestätigt. Dies ist die älteste erhalten gebliebene königliche Urkunde, die der Stadt Hof erteilt wurde.

Während der Regierungszeit von Ladislaus Jagiello (1471–1516) wurden der Stadt mehrere Urkunden erteilt, deren Inhalt die Probleme von Hof deutlich machen. Im Jahre 1476 bewilligte der König der Stadt die freie Verfügung über den Besitz (Recht des freien Vermächtnisses). Im folgenden Jahr reduzierte er seine Lotabgabe (Abgabe für die Bestätigung der Stadtratmitglieder durch die Königin oder einen königlichen Beamten) auf 5 böhmische Schock Groschen. Um die Stadt wirtschaftlich zu heben, setzte der König 1497 auf Wunsch Hofer Bürger am Donnerstag vor Ausgießung des Heiligen Geistes den zweiten Jahrmarkt aus. Im Jahre 1507 erlaubte der König der Stadt, Zölle für die in die Stadt gebrachten Sachen und hergetriebenes Vieh zu erheben. Erst zwei Jahre später, im Jahre 1509, bestätigte der König der Stadt alle bestehenden Rechte und Freiheiten, bewilligte ihr mit rotem Wachs zu siegeln und sich in juristischen Angelegenheiten des Pfandrechts mit der Praxis der Stadt Hradec nad Labem (Königgrätz) zu verwalten. Nach der einseitigen Annahme der *Vladislavschen Landesordnung* durch den Adel (1500) hat sich Hof in den eskalierenden Ständekonflikt verwickelt und trat 1502 dem Städtebund bei.

Die ältesten Erwähnungen von **Zünften** stammen von der Jahrhundertwende, die es in der Stadt zweifellos schon viel früher gab. Erwähnt werden Mälzer, Tuchmacher, Fleischer, Leinenweber, Schmiede, Schuster, Kürschner und Schneider. Nüchternen Schätzungen zufolge gehörte die Stadt zu den kleinsten Königsstädten mit höchstens 1200 Einwohnern.

Seit der Jahrhundertwende ist, vor allem dank der selten erhaltenen Lehenstafel aus den Jahren 1480–1539, eine engere Verbindung der Stadt mit der Tätigkeit des **Trautenauer Lehensgerichts** belegt, bei dem einer der sechs Beisitzer ein Vertreter von Hof war. Einige Sitzungen des Lehensgerichts fanden auch am Rathaus in Hof statt, wohin nach und nach die Lösung der unbestreitbaren Agenda übertragen wurde. Im Jahre 1539 wurden die

Lehensbücher jedoch zu der Prager Hofstafel übertragen und damit hörte der Trautenauer Kreis auf zu existieren. Das Gebiet wurde verwaltungsmäßig dem Königgrätzer Kreis angeschlossen.

In der Jagiellonenzeit wurde die Dekanalkirche umgebaut. Aus der nachhussitischen Zeit ist zum Jahre 1484 das älteste erhalten gebliebene Stadtsiegel von Hof vorhanden. Die Umschrift lautet: + S + peczet + miesta + dwora + nad + labem +. Das Siegelfeld zeigt das Stadtwappen von Hof. Das älteste erhalten gebliebene gemalte Wappen ist im *Rorátník Královédvorský* (in Übersetzung *Königinhofer Rorate-Gesangbuch*) von 1609 eingeklebt, das von den Sängern der Hofer Literatenbruderschaft in der Dekanalkirche gebraucht wurde.

In der Zeit vor dem Weißen Berg wurde Hof von 12 Ratsmitgliedern verwaltet, die sich nach vier Wochen im Amt des Bürgermeisters abwechselten. Der erste Bürgermeister einer bestimmten Wahlperiode wurde Primator oder Primas genannt. Dem **Stadtrat**, der auch das Stadtgericht verkörperte, stand meist nur ein Ratsschreiber zur Verfügung. Die zweite Körperschaft der städtischen Selbstverwaltung war eine Gemeinschaft von sechs Gemeindeältesten, deren Aufgabe es war, den Ratsmitgliedern zu helfen und die Stadtwirtschaft zu überwachen.

Der **Stadtrichter** hatte einen Büttel zur Hand, der sich um die Gefangenen in den Stockhäusern kümmerte, welche sich in den Türmen von den Stadttoren befanden. Bis 1626 stand die Hinrichtungsstätte nördlich des Stadtkerns bei der Worlecher Warte, wovon sie in die Ortslage Malá Drážka verlegt und letztendlich im Gemeinewald bei der Harter Warte im heutigen Stadtteil Nová Podhart' (früher Deutsch Podhart) errichtet wurde. Der Pranger wurde als Warnung vor dem Rathaus platziert, wovon er 1752 zum Friedhofstor bei der Dekanalkirche veretzt wurde. Die Gemarkung der Stadt innerhalb der Stadtmauer und ihrer Vororte wurde in acht Viertel unterteilt. Für die einzelnen Viertel waren zwei Hauptmänner mit zwei Rottmeistern zuständig.

Nach und nach gelangten sechs Mühlen in den **Besitz der Gemeinde**, von denen vier am städtischen Elb-Mühlgraben lagen. Die Gemeinde besaß ferner eine Brettsäge und Teiche, einen Stadtwald (Gemeinewald) und eine Ziegelei, die hinter der Niederbrücke tätig war. Später gab es in der Stadt drei Gemeinde-Bierbrauereien.

Wegen der **Teilnahme am Ständeaufstand** im Jahre 1547 wurde der Grundbesitz der Stadt beschlagnahmt, einschließlich der Dörfer mit Zubehör (Leibeigenendorf Libotov – Liebthal, Lehensdörfer Ketzelsdorf und Bukovina und Schossdörfer Fidleřovice, Lipnice, Nové Lesy und Werdek). Später gab der König der Stadt nur Fidleřovice, Lipnice, Nové Lesy und Werdek zurück, die den Status von Schossdörfern behielten. Im Zuge der Erweiterung der Stadtherrschaft erwarb Hof einen Teil des Dorfes Zábofi (Söberle, heute Ortsteil der Gemeinde Vítězná), der einen Lehenscharakter hatte. Die Wirtschaftsanfänge in Hof, die sich in den Königsstädten nach dem Vorbild des Adels entwickelten, sind bereits zum Jahre 1553 mit dem Kauf des Worlecher Hofes belegt. Im Jahre 1606 kaufte Hof das Lehensgut Podhoří (Podhoř). Bei diesem Gut (Lehenshof), das sich zum führenden Gemeindegut durchsetzte, entstand später die Ansiedlung Silberleut (Silberleut), heute ein Teil von Žirecká Podstráň. Laut Verzeichnis zum Jahre 1567 gestand die Stadt Hof 153 Häuser in der Innenstadt und in den Vorstädten.

Im Jahre 1572 **brannte die ganze Stadt** bis auf die Dekanalkirche und zwei Häuser **nieder**. Die Flammen verzehrten somit auch das ursprüngliche hölzerne Rathaus an der Westseite des Marktplatzes (heute Nr. 84). Nach dem Projekt von Ulrico Aostalli de Sala baute František Vlach [Francesco de Wall] an der westlichen Ecke der Marktplatz-Nordseite ein neues Renaissance-Rathaus, heute Nr. 1. Die Bewilligung des dritten Jahrmarktes im Jahre 1588 am Tag Weisheit Gottes, das ist am 17. Dezember, sollte die finanziellen Probleme der Stadt mildern. Die Stadt wurde 1582 und 1599 von einer Pestepidemie heimgesucht.

Ähnlich wie andere nichtkatholische Städte nahmen auch die Königinhofer Bürger am **böhmischen Ständeaufstand** (1618–1620) teil. Nach der Niederlage am Weißen Berge mussten die Repräsentanten der Stadtverwaltung Kaiser Ferdinand II. die Treue schwören. Im Jahre 1622 wurde der Stadt der gesamte Besitz konfisziert und die Privilegien beschlagnahmt (sie wurden 1627 zurückgegeben). Die Bevölkerung und die Gemeindekasse mussten sich mit Truppenbewegungen auseinandersetzen – zunächst mit den kaiserlichen, aber mit der Zeit auch mit feindlichen. Häufig waren Einquartierung, Geld- und andere Verpflichtungen in Form von Sachleistungen.

Ein sehr heikles Thema war die Durchsetzung neuer religiöser Verhältnisse, gefördert 1627 mit der Veröffentlichung der *Verneuertem Landesordnung*, die unter anderem den Katholizismus als einzige Religion zuließ. Bereits in der ersten Hälfte der Zwanzigerjahre wurde Druck auf die Bevölkerung ausgeübt, unterstützt durch die Einsetzung eines katholischen Geistlichen. Als Folge der Weigerung flohen schließlich einige Nichtkatholiken ins Ausland.

Schwierige Zeiten im Jahre 1635 veranlassten die Bevölkerung von Hof eine Supplik an den Kaiser zu richten. Der Monarch kam ihnen offenbar entgegen, denn in der Konfirmation von Maria Theresia wird das verlorene Privileg zum vierten Jahrmarkt erwähnt. Zum Jahre 1635 wird in der ältesten erhalten gebliebenen Matrikel (1627–1648) auch eine große Überschwemmung vermerkt. Der Stadt und ihren Vorstädten, mit Wasserläufen durchzogen, musste die Überschwemmung deshalb zweifellos weitere große Schäden anrichten.

Hof blieb auch in der Endphase des Krieges nicht vom Leid verschont. Im Jahre 1639 wurde die Stadt vom schwedischen Heer unter General Banner geplündert. Im Jahre 1644 beichteten und empfingen 1010 Menschen von Hof und weitere 334 Menschen aus vier Schossdörfern das Altarsakrament. Die Mehrheit der Bevölkerung war jedoch völlig verarmt, wie aus dem Bericht des Königgrätzer Kreishauptmanns von 1645 hervorgeht, der besagt, dass nur neun Ansässige in der Stadt und zwei Untertanen aus den Stadtdörfern Steuern zahlen können. Die Stadt wurde 1647 darüber hinaus wiederholt von den Schweden geplündert, worauf Hungersnot und Seuchen ausbrachen.

Eine der kleinsten königlichen Leibgedingestädte war **nach dem Dreißigjährigen Krieg verarmt**. Laut *Verzeichnis der Untertanen nach dem Glauben* lebten in der Stadt im Jahre 1651 mit Kindern mehr als 1.100 Menschen, mit den Stadtdörfern („*Verdek, Novolesa, Filřovice, Lipnice, Zábofi*“) und mit den Personen in den städtischen Mühlen und Höfen wurden insgesamt 1538

Menschen erfasst. Ein Jahr später stellte die Kommission fest, dass es in Hof und seinen Dörfern nur Katholiken gab und alle zu Ostern zur Beichte kamen.

Die Steuerrolle hält für „*Králuv Dvůr, Její Milosti císařové jakožto královny české*“, („Königshof, Ihrer Kaisergrnade als Königin von Böhmen“) 61 3/8 An-sässige, das heißt Steuereinheiten, deren Berechnung nach anderen Kriterien bestimmt wurde, und insgesamt 157 Nachbarn und 164 bewohnte Häuser fest. Dazu kommen vier verfallene Häuser, fünf durch Feuer beschädigte Häuser und 73 frühere Hausstellen. Zusammen ermittelte die Kommission 246 stehende oder nicht mehr existierende Häuser, was darauf hindeuten könnte, dass die Stadt seit dem Ende des 16. Jahrhunderts bis zu der Schlacht am Weißen Berge eine gewisse Konjunktur erlebte, die wohl mit der Entwicklung der Textilherstellung zusammenhing. Die finanziellen Schwierigkeiten der Gemeinde wurden durch die Umwandlung des Stadtgutes in ein Robotgut ausgeglichen. Im Rahmen der Herrschaft Hof überwogen jedoch die Schossdörfer mit einem spezifischen Rechtsstatus. Die nach dem Krieg überlasteten Dorf-bewohner wurden in den 80er- und 90erjahren aufständisch.

Damals entwickelte sich die Basis für die **barocke Frömmigkeit**. Im Jahre 1671 wurde nordöstlich von der Stadt an der wundersamen Quelle Gutenbrunn (Johannesbad) die Holzkapelle des hl. Johannes des Täufers in der Wüste gebaut, 1786 aufgehoben und abgetragen. Das Innere der Stadtkirche des hl. Johannes des Täufers wurde im Barockstil umgebaut – von 1674 stammt der barocke Hauptaltar, von 1706 das Taufbecken. Im Jahre 1699 betraf ein verheerender Brand die Stadt, dem nur die Kirche und vier umliegende Häuser entkamen. Auch danach wurden weitaus nicht alle Gebäude innerhalb der Stadtmauer aus Stein gebaut. Im Jahre 1730 wurde die Statuengruppe des hl. Johannes von Nepomuk auf einem Sockel errichtet (sogenannte Abläss-Statuengruppe oder Ablässatorium), die heute neben der Kirche des hl. Johannes des Täufers platziert ist. Im Jahre 1738 wurde der Bergerhof (tschechisch heutzutage Kohoutův dvůr, doch dieser tschechische Name wurde erst seit der Mitte des 19. Jahrhunderts gebraucht) für den Bedarf der Hospitalstiftungs-Herrschaft Gradlitz gebaut. Der wertvolle barocke Gebäudekomplex, wovon drei Gebäude erhalten sind, dient gegenwärtig als Stadtmuseum. Auch der Bau eines neuen, steinernen Dekanalgebäudes fällt in die 30erjahre. Die Stadt profilierte sich weiterhin als katholisch, aber offenbar gab es noch einige Nichtkatholiken in der Bevölkerung. Davon zeugen nicht nur der Besuch des eifrigen Jesuiten Antonín Koniáš, sondern auch die Gerichtsprozesse mit einigen Stadt- und Landbewohnern aus der Umgebung, die in den vierzigerjahren des 18. Jahrhunderts liefen.

Während des **Österreichischen Erbfolgekrieges** (1740–1748) und des **Siebenjährigen Krieges** (1756–1763) wurde die Stadt wiederholt vom preußischen Heer besetzt (zuerst 1741, zuletzt 1761) und gezwungen, Kontributionen zu zahlen. Im Jahre 1749, als Maria Theresia den Hofer Bürgern Privilegien bestätigte, kam es zu großen Veränderungen im System der habsburgischen Zentral- und Landesbehörden. Künftig verhandelten die Hofer neben dem Unterkammereramt mit der königlichen Repräsentanz und der Kammer, ab 1763 in ein Gubernium umfunktioniert. Im Jahre 1751 wurde das Kreisamt des Königgrätzer Kreises mehr Interessen der ganzen Monarchie angepasst und die Rolle des Kreishauptmanns weiter gestärkt.

In der Stadt dominierten das **Lebensmittel- und Textilhandwerk**. In den Dörfern lebte die Bevölkerung hauptsächlich vom Flachsgarn-Spinnen. So half die Textilproduktion die nicht völlig geeigneten Naturbedingungen zu überwinden. Der Stadt gehörten die Teiche Hluboký, Dub, Pazderně, Čep, Močidlo, Protěný. Im Besitz der Gemeinde waren ferner zwei Höfe, wobei der Silberleutner der wichtigste blieb. Es gab fünf Mühlen: auf beständigem Wasser (Mühlgraben) die Obere mit zwei Gängen, die Niedere mit zwei Gängen und Piller mit zwei Gängen und Brettsäge, auf unbeständigem Wasser die Koreční-Mühle (Maschin-, bzw. Maschinenmühle) mit einem Gange und die Podharter mit einem Gange und Brettsäge. An der Elbe war eine städtische Tuchwalke in Betrieb und innerhalb der Stadtmauer befand sich eine städtische Bierbrauerei.

Ein weiteres Bauvorhaben war neben der Errichtung der Mariensäule (1754), gefördert mit Spendegeldern, der Bau der steinernen spätbarocken Kreuzerhöhung-Kirche (wohl 1752). Für die Kirche des hl. Johannes des Täufers malte und spendete um 1759 Johann Wenzel Bergl (1719–1789), ein gebürtiger Hofer und Hofmaler von Maria Theresia, 14 Kreuzweggemälde.

Ein bedeutender **Eingriff in die Stadtverwaltung** war im Jahre 1765 die Verringerung der Anzahl von Halsgerichten in Böhmen. Zukünftig mussten sich die Hofer Bürger an das Trautenaue Gericht wenden. Somit hörte auch die Tätigkeit des Blutschreibers auf, der in ein Pechbuch Vermerke machte. Zu Kontributionszwecken wurde auf Grund einer Verordnung von 1770 die Hausnummerierung eingeführt und zehn Jahre später gesetzlich der Familienname (Zuname) bestimmt. Die älteste erhalten gebliebene Matrikel aus der Hofer Pfarrei enthält Einträge für die Jahre 1627–1648.

In Hof gibt es hohe Widmungen für **Bildungsaktivitäten**, was auf eine nicht gute Situation in der Stadt hindeutet. Die Nachbarschaft der Jesuiten legt auch nahe, dass begabte Bürgersöhne jesuitische Gymnasien besuchen konnten. Nach der Aufhebung des Jesuitenordens 1773 erließ Maria Theresia am 12. Februar 1774 ein Patent, womit sie die städtischen Schulen neu organisierte. Im Jahre 1778 begann in Hof der Bau eines neuen Schulgebäudes. Im selben Jahre hat sich Kaiser Josef II. in der Stadt einquartiert. Damals fand der sogenannte Bayerische Erbfolgekrieg statt, den die Monarchie mit Preußen führte. Daher wurden erneut viele Soldaten in der Stadt einquartiert. Glücklicherweise wurde 1779 der Teschner Frieden unterzeichnet und der Streit beendet.

Auch im 18. Jahrhundert war Königinhof vor allem ein **Handels- und Handwerksmittelpunkt**. Die Weberei und das Stofffärben hatte hier eine große Tradition, denn in der Umgebung wurde seit langem Flachs angebaut. Seit dem Ende des 18. Jahrhunderts setzte sich hier langsam die Baumwolle durch und im 19. Jahrhundert begann sie den Flachs zu verdrängen. Trotz erheblicher Entfaltung des Textilhandwerks, unterstützt mit der Gewährung eines Baumwollmarktes durch Maria Theresia (zusammen mit zwei neuen Jahrmärkten) im Jahre 1775, hat hier die Einführung von Manufakturen kaum Wurzeln gefasst und es setzte sich mehr das Faktorensystem durch.

Einen bedeutenden Beitrag zur böhmischen Geschichte leistete die Stadt, als der tschechische Schriftsteller, Dichter, Sprachwissenschaftler,

Literaturhistoriker, Bibliothekar und Universitätspädagoge Václav Hanka am 16. September 1817 in der Turmkammer der Kirche des hl. Johannes des Täufers die **Königinhofer Handschrift** mit 14 Liedern „entdeckte“, die er als ältesten tschechisch geschriebenen Text aus dem 13. Jahrhundert ausgab. Obwohl es sich höchstwahrscheinlich um ein Falsum handelt, das Hanka gemeinsam mit seinem Freund, dem Dichter Josef Linda, und wahrscheinlich noch mit anderen geschaffen hat, hat das Werk maßgeblich die Atmosphäre der tschechischen nationalen Wiedergeburt beeinflusst.

Die Veränderung des architektonischen Aussehens der Innenstadt wurde durch **große Brände** in den Jahren 1776, 1777, 1790 und insbesondere 1791 verursacht, als ein Großteil der charakteristischen hölzernen Stadtbebauung einging. Die Kreuzerhöhung-Vorstadtkirche bekam 1784 einen dominierenden Turm. In den Jahren 1817–1819 erfolgte der Bau der städtischen Wasserleitung. Im Jahre 1827 betraf die Stadt erneut ein Brand. Die Choleraepidemie im Jahre 1831 führte zur Errichtung eines neuen Friedhofs (heute wird er Alter Friedhof genannt) in Böhmisches Podhart.

Die Stadt ist seit der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts **wesentlich gewachsen**. Während es 1757 noch 261 Häuser gab, war ihre Zahl bis 1790 auf 343 und 1843 auf 634 (und 5.148 Einwohner) angestiegen. Bereits im Jahre 1783 nahm die zusammenhängende Bebauung der Vorstädte ein relativ großes Gebiet ein. Nordwestlich von der Stadt gab es drei Häusergruppen größerer Gehöfte oder Höfe. Bislang existierte auch nördlich der Stadt als Basis von Böhmisches Podhart, bzw. der Vorstadt Podhart, nur eine vereinzelte zerstreute Besiedlung. Alle fünf Vorstädte hatten ihre eigene Verwaltung.

Bis 1843 hatte sich die zusammenhängende Bebauung in den Vorstädten nur sehr wenig erweitert. Der Häuseranstieg widerspiegelte sich einerseits in der Verdichtung der bestehenden Bebauung, andererseits in der Ausbreitung der flächendeckenden zerstreuten Bebauung in den Katasterrandbereichen. Dies ist ein Merkmal, das in unseren anderen Städten ihresgleichen sucht. Die lockere Bebauung von Nová Podhart (bis 1945 Deutsch Podhart) entstand als neu in den Jahren 1818–1848 im Bereich der heutigen Nová Týrsova- und Krkonošská-Straßen. Sie entwickelte sich ferner südlich vom Stadtkern, wo sie mit der gleichartigen Bebauung der benachbarten Kataster Lipnitz, Silberleut und Žirecká Podstráň (Leuten) verbunden war. Die Karte des Stablen Katasters (1841) zeigt im gesamten östlichen Drittel der Innenstadt die noch vorherrschende Bebauung mit Holzhäusern. Ein weiterer Brand betraf dann die Stadt 1857. Im Jahre 1841 war das Verhältnis von brennbaren und nicht brennbaren Gebäuden sowie in den Vorstädten, als auch in der zerstreuten Bebauung am Rande der Kataster in etwa ausgeglichen. Das Obere Tor wurde in den 30erjahren des 19. Jahrhunderts abgerissen und durch die heute noch existierenden Pfeiler ersetzt. Von den Stadttoren existierte im Jahre 1841 nur noch das Niedere Tor, von den hohen zylindrischen Türmen der am Ende der heutigen Josef-Hora-Straße und der bis jetzt noch bestehende Schindelturm in der heutigen Havlíček-Straße. Das Niedere Tor verschwand 1856–1857, die Reste des Gradlitzer Tores 1857 und 1867. Von der 1841 weitgehend erhaltenen Stadtmauer sind bis heute nur kleine Abschnitte übrig.

Die revolutionären Ereignisse von 1848 führten zum **Untergang der Patrimonialverwaltung**. Im Jahre 1850 wurde die zentrale Bedeutung von Königinhof mit der Konstitution eines Gerichts- und politischen Bezirkes (dem ferner der Gerichtsbezirk Jaroměř unterstand) bestätigt und die Stadt blieb dann bis 1960 Sitz des Bezirkes.

Zum 40. Jahrestag der „Entdeckung“ der Königinhof Handschrift wurde im Jahre 1857 die Neurenaissance-Statue mit dem mythischen Sagenheld Zábaj am Brunnen am Ringplatz gesetzt. Im Jahre 1861 wurde der Gesangsverein Zábaj als zweitältester in Böhmen konstituiert und 1862/1863 der Turnverein Sokol Královédvorský (Königinhofer Falke) gegründet. Auch andere Vereine wurden ins Leben gerufen.

Die **Eisenbahnverbindung** mit Königinhof wurde 1858 fertiggestellt. Der Bahnhof am Kataster von Silberleut, erreichbar von der damals einzigen Straße nach Hořice, liegt aufgrund des damaligen Widerstands der Stadt gegen die Eisenbahn ziemlich weit vom Stadtzentrum entfernt.

Im Jahre 1866 wurde das Leben in der Stadt und gesamten Umgebung maßgeblich durch den preußisch-österreichischen Krieg beeinflusst. Königinhof liegt zwischen zwei großen Schlachtfeldern – bei Trautenaue, wo die österreichische Armee am 27. Juni 1866 ihren einzigen Sieg feierte, und bei Chlum (Königrätz), wo sie am 3. Juli 1866 endgültig besiegt wurde. In der Zwischenzeit fanden Kämpfe direkt in der Stadt statt und nach der Schlacht bei Königgrätz wurde Königinhof zum preußischen Lazarett bestimmt.

Den Höhepunkt der patriotischen und aufklärerischen Bestrebungen erreichte die Stadt in den Jahren 1873–1874 mit dem Bau des tschechischen Vereinshauses und Theaters – des Hanka-Hauses im Neurenaissance-Baustil Nr. 299 (Projekt von Josef Zitek) außerhalb des Stadtmauerings nordwestlich des ehemaligen Niederen Tores.

Im Jahre 1866 gab es in der Stadt 328 Handwerker, die in 15 Zünften vereint waren, doch die Zukunft gehörte bereits der **Fabrikproduktion**. Bis zum Ersten Weltkrieg entwickelte sich in Königinhof die größte Konzentration von Textildruckereien in Böhmen, Mähren und Österreichisch Schlesien und die Stadt wurde Böhmisches Manchester genannt. Der Beginn dieser Entwicklung kann ab 1861 betrachtet werden, aber erst etwas später entstanden wirklich große Fabriken. Von den Textilunternehmern vor dem Ersten Weltkrieg waren 15 Juden und nur 5 tschechische Fabrikanten.

Die erste Fabrik war die Bierbrauerei. Sie wurde bereits in den Jahren 1859–1862 (heutige Legionářská- und Dukelská-Straßen) gebaut und 1897 von František Klazar erweitert. Sie stand auf einer fast unbebauten Fläche zwischen der östlichen Außenseite der ehemaligen Stadtmauer und dem Hartský-Bach (Katzbach). Städtebaulich noch rücksichtslos wurde 1864 die Textildruckerei Heinrich Mayer & Sohn Nr. 101 (heutige Fügner-Straße) errichtet. Städtebaulich unkonzptionell war die Entfaltung der anderen Textilfabriken auch anderswo in der Stadt, besonders an der Elbe entlang, wo sie im letzten Drittel des 19. Jahrhunderts und zu Beginn des 20. Jahrhunderts ein lineares Industriegebiet bildeten.

Die stürmische **Industrialisierung** wirkte sich natürlich auf das Bevölkerungswachstum der Stadt aus – 1890 lebten hier bereits 8.635 Einwohner. Der demografischen Entwicklung entsprach jedoch nicht der Wohnungsbau – die Zahl der Häuser stieg nur auf 748. Die Situation begann sich erst seit

den 90erjahren des 19. Jahrhunderts zu verbessern und die größte Dynamik verzeichnen wir in den Jahren 1900–1910, als die Einwohnerzahl auf 15.051 und die Häuserzahl auf 1.124 anstiegen. Königinhof war (jedoch nur 1910) die bevölkerungsreichste Stadt in Nordostböhmen.

Der **Wohnungsneubau** war genauso spontan und chaotisch wie die Platzierung der Fabriken. Neue Häuser und Häuschen entstanden an verschiedenen Orten in den Vorstädten, vor allem in der Niedervorstadt, sowohl in ihrem alten Teil, als auch am etwas abschüssigen Gelände unweit der Straße in Richtung Bahnhof. Sogar hier, wo einer konzeptionelleren Lösung nichts im Wege stand, wurden einzelne Feldparzellen zusammengekauft und darauf entstand eine neue Bebauung ohne Rücksicht zu den Nachbarparzellen. Hier wuchsen Häuserzeilen, dazwischen blieben große Leerflächen.

Während dieser Zeit entwickelte sich weiter das **gesellschaftliche und kulturelle Leben**. Obwohl Königinhof eine deutliche tschechische Mehrheit (90 %) und tschechische Stadtführung hatte, bildete jedoch dieses Gebiet einen kleinen Ausläufer vom tschechischsprachigen Landesinneren in das sonst deutschsprachige Grenzgebiet. Die Beziehungen zwischen den tschechischen und deutschen Einwohnern der Stadt eskalierten unter Bürgermeister František Šíp (im Amt 1882–1885) mit einem offenen Konflikt bei der Feier der deutschen Turner am 23. August 1885. Der Bürgermeister wurde zu drei Monaten Gefängnis verurteilt und seines Amtes enthoben, die Gemeindevetretung wurde aufgelöst und die Stadterwaltung einem zwölfköpfigen Kuratorium übergeben, das vom 10. November 1885 bis 14. Januar 1886 tätig war.

Im Jahre 1888 wurde die Webfachschule aus Polička in die Stadt verlegt und 1890 ein tschechisches Gymnasium errichtet, weshalb in den Jahren 1893–1895 nach dem Projekt des Architekten Václav Kaura ein neues Gebäude gebaut wurde. Im Jahre 1908 wurde ferner eine Handelsschule gegründet.

In den 90erjahren des 19. Jahrhunderts begann die **konzeptionelle Stadtentwicklung des zentralen Stadtteils**. An der heutigen Roosevelt-Rundstraße wurde in den Jahren 1890–1891 eine neuromanische Synagoge errichtet, deren Kuppel die Stadt als neue Dominante prägte. Das Gymnasialgebäude bildete von der Komposition her ein Gegenstück zum Hanka-Haus und bestimmte damit gemeinsam einen neuen Vorstadtplatz. Seine Ostfront wurde 1895–1896 mit dem Turnhallegebäude Sokolovna Nr. 828 im Neurenaissancestil geschaffen. Dann widmete sich die Aufmerksamkeit auf den historischen Stadtkern, wo in den Jahren 1893–1900 nach dem Projekt von František Schmoranz (in der Literatur manchmal Franz Schmoranz) die Kirche des hl. Johannes des Täufers renoviert wurde. Um 1900 wurde in der Mitte der Ostseite des Ringplatzes das neue Rathaus Nr. 38 errichtet. In der Mitte der Nordseite des Ringplatzes entstand 1908–1911 nach einem Projekt von Jan Vejrych im Jugendstil die später erweiterte städtische Sparkasse Městská spořitelna Nr. 3.

Für die Platzierung neuer Schulen und anderer öffentlicher Gebäude wurde die bisher fast unbebaute Fläche in östlicher Nachbarschaft des historischen Stadtkerns um den neu angelegten parkartigen Ringplatz herum (an der heutigen Legionářská-Straße) herangezogen. Auf dieser nicht allzu großen Fläche wurden architektonisch prägende Gebäude konzentriert, die verschiedene Baustile vom Umbruch des 19. zum 20. Jahrhundert bis zu der Zwischenkriegszeit repräsentieren, denn die Bauaktivitäten liefen hier bis in die Mitte des 20. Jahrhunderts. Auf der Ostseite befindet sich das Post- und Telegrafenamnt Nr. 406, das Bezirksamt Nr. 407, die Volks- und Bürgerschule Nr. 1235 und die Industriebank Nr. 561, auf der Westseite die Österreichisch-Ungarische Bank Nr. 1234, Husův sbor Cirkve československé husitské (Tschechoslowakische husitische Kirche) Nr. 1311 von 1924–1925 und das Bezirkshaus Nr. 400 von 1920–1924. In südlicher Richtung konnte sich keine Bauaktivität entfalten, denn dort stand bereits Klazar's Dampfmaschinenbrauerei (Klazarův parostrojní pivovar).

Am Hang östlich der Legionářská-Straße wurde der große Stadtpark Schulzovy sady angelegt, dessen Begründer der Schriftsteller und Dramatiker Antonín Schulz (1852–1922) ist, der seit 1895 als Richter tätig war und großen Verdienst um die Erforschung und Rettung hiesiger Denkmäler hat. Er gestaltete ferner das Stadtarchiv und machte sich um die Entfaltung des Stadtmuseums verdient.

Weitere bedeutende Bauwerke vor dem Ersten Weltkrieg sind Gustav Deutsch's Villa Nr. 857 (Spojených-národů-Straße), Richard Neumanns große Villa Nr. 1029 (Štefánik-Straße) aus den Jahren 1905–1906 (Projekt Franz Sobotka) oder das Neurenaissance-Gebäude Dělnický dům (Arbeiterhaus) Nr. 829 von 1911.

Im Jahre 1897 wurde die Stadt durch ein großes Hochwasser beschädigt, danach folgte die Elberegulierung und 1910–1919 der Bau des Staudammes Les Království (Königreich-Wald) oberhalb der Stadt, dessen Damm mit romantischen Türmen eines unserer wertvollsten Industriebauwerke in historisierender Formgebung ist. In den Jahren 1907–1908 wurde ein neues kommunales Wasserversorgungssystem geschaffen.

Der Erste Weltkrieg forderte mehr als 180 Menschenleben. Das kubistische Widerstandsdenkmal, das seit 1922 vor dem Gymnasium steht, ist eines der bemerkenswertesten seiner Art. Es wurde von Jaroslav Horejz aus Prag und František Bílek aus Hořice in architektonischer Zusammenarbeit mit Vilém Kvasnička geschaffen.

Die Nachkriegskrise, auch mit einem deutlichen Bevölkerungsrückgang verbunden, wurde in den 1920er Jahren überwunden und die Stadt erlebte eine weitere Blütezeit. Im Jahre 1925 gab es in Königinhof 22 Fabriken mit 6.200 Beschäftigten. In den 1920er Jahren wurden ferner drei neue Fabriken gegründet. Im Jahre 1924 wurde Silberleut zur Ortschaft der Stadt erhoben. Die vielversprechende Entwicklung wurde durch die Weltwirtschaftskrise im Jahre 1929 unterbrochen, welche die hiesigen Unternehmen sehr hart traf und alle mussten die Produktion senken oder sogar einstellen.

In der **Zwischenkriegszeit** verzeichnete die Stadt den größten Flächenzuwachs in ihrer Geschichte, 1930 erreichte sie 16.235 Einwohner und 1.663 Häuser, und das Wachstum setzte sich fort. Der extensive Charakter der Urbanisierung von Neubaugebieten durch Einfamilienhäuser hat sich auch in dieser Zeit nicht verändert. Im südlichen Teil der Stadt entstand eine Arbeiterkolonie der Firma Sochor. Der Wohnungsbau der Firma Deutsch entwickelte sich in Worlech. In Königinhof entstand kein größeres Villenviertel, weil der Bau von Wohnhäusern der Mittelschicht relativ be-

scheiden war und wohlhabende Unternehmer ihre großen Villen getrennt, oft in der Nähe ihrer Fabriken, errichteten.

In der Zwischenkriegszeit wurde das neue Stadtzentrum in der Legionářská-Straße fertiggestellt (siehe oben), 1921 der Neue Friedhof in Deutsch Podhart eröffnet und 1924–1927 das Allgemeine öffentliche Masaryk-Krankenhaus am nördlichen Rand von Tschechisch Podhart gebaut. In den Jahren 1925–1927 gehörte zu den größten Neubauten der Zwischenkriegszeit die Textilgewerbeschule Nr. 132, die einen Teil des Jiří-Wolker-Kais neu gestaltete. Das Tyršovo koupaliště (Tyrš-Freibad) wurde 1931–1932 am westlichen Stadtrand geschaffen. Das Gebäude der ehemaligen Textildruckerei Heinrich Mayer & Sohn Nr. 101 in der Nähe der Kirche wurde von der Stadt gekauft und 1935 wurden diese Gebäude nördlich der Kirche abgerissen, bzw. die Produktionshalle von 1909 als Markthalle umgestaltet. So entstand der neue Platz náměstí Republiky (Platz der Republik). Die Bedeutung der Industrietradition von Königinhof wurde 1936 durch die Textilin a krajská výstava (Textil- und Landschaftsausstellung) hervorgehoben.

Die Besetzung des tschechoslowakischen, jedoch deutschsprachigen Grenzgebietes, im Herbst 1938 und die danach folgende **Konstitution des Protektorats Böhmen und Mähren** im Frühjahr 1939 legten das Stadtleben völlig lahm. Die deutsche Armee besetzte Königinhof am 15. März 1939. Einige Textilfabriken wurden bald für die militärische Produktion als Filialen der Firma Junkers Dessau umfunktioniert, die hier Flugzeugteile herstellte. Der größte Teil des Gerichtsbezirks Königinhof wurde durch die Besetzung abgetrennt, darunter auch die Ortschaft Silberleut. Der politische Bezirk Königinhof konnte kaum mehr funktionieren, da das Reichsgebiet nun zwischen den beiden Städten Königinhof und Jaroměř lag. Im Jahre 1942 wurde daher der Gerichtsbezirk Jaroměř in den politischen Bezirk Königgrätz eingegliedert, während der politische Bezirk Königinhof neu auch den Gerichtsbezirk Hořice umfasste. Während der Okkupation erschossen oder folterten die deutschen Nazis 42 Bürger von Königinhof in den Konzentrationslagern. Die hiesige jüdische Gemeinde (113 in Vernichtungslagern ermordet) wurde gänzlich dezimiert.

Das **Kriegsende** war in Königinhof sehr dramatisch. Am 5. Mai 1945 brach hier ein Aufstand aus, den die Deutschen noch am selben Tag gewaltsam unterdrückten (13 Opfer). Am 8. Mai 1945 übernahm der Revolutionäre Nationalausschuss die Macht in der Stadt und im gesamten Bezirk und am 10. Mai 1945 kamen sowjetische Truppen in die Stadt. Damals wurden Dutzende Deutsche hingerichtet, die in einem Massengrab begraben und dann 1946 und wiederum 2002 exhumiert wurden. Nach der Befreiung wurden auch alle Grenzveränderungen des Gerichtsbezirks aus den Jahren 1938–1945 für nichtig erklärt, an die Stadt wurde wiederum Sylvárov (zuvor Silberleut) angeschlossen, doch diese Ortschaft wurde im Jahre 1952 aufgelöst. Erneuert wurden auch die Grenzen des Gerichtsbezirks, die neuerdings auch als Grenzen des politischen Bezirkes bestimmt wurden, da Jaroměř selbst zum Sitz des politischen Bezirkes konstituiert wurde. Durch die Gebietsreform von 1949 wurde der Bezirk Dvůr Králové Teil des neuen Kreises Hradec Králové und sein Gebiet vergrößerte sich zum Nachteil der ehemaligen Gerichtsbezirke Hostinné und Trutnov.

Die **Fabriken** in Dvůr Králové wurden 1945 teilweise **verstaatlicht (nationalisiert)**, der Rest dann nach dem kommunistischen Umsturz 1948. Es gab eine lange Zeit der Exploitation der bestehenden Produktionskapazitäten, der Reorganisierungen der Nationalbetriebe (Tiba, Juta) und in einigen Fällen Änderungen der Produktionspalette; die Überlegenheit der Textilindustrie blieb jedoch erhalten. In den Jahren 1950–1957 wurde im südlichen Gewerbegebiet ein Heizwerk gebaut und 1956 hierher der Betriebs-Gleisanschluss vom Bahnhof Dvůr Králové geführt.

Im Jahre 1947 hatte die Stadt nur 13.675 Einwohner (einschließlich Sylvárov, das auch in allen jüngeren Daten enthalten ist), was einen Rückgang von fast dreitausend Menschen gegenüber 1930 bedeutete. Dies war einerseits durch den Abschied der deutschsprachigen Minderheit aus der Stadt, andererseits auf die Nachsiedlung des Sudetenlandes zurückzuführen. Bis 1950 war bereits ein leichter Anstieg (14.190 Einwohner, 1.996 Häuser) zu verzeichnen, der sich auch im folgenden Jahrzehnt nicht änderte. Der Wohnungsbau hat sich mit Ausnahme einer kleinen Kollektion von Mehrfamilienhäusern an der Straße in Richtung Bílá Třemešná praktisch nicht entwickelt. Nach und nach wurde die kontinuierliche Bebauung des Kais Benešovo nábřeží abgeschlossen.

Die 1950er Jahre sind auch von der bewussten Zerstörung des historischen Gedächtnisses geprägt. Der alte Friedhof in Česká Podhart' wurde 1950 aufgelöst und in Sady míru (Friedensanlage) und Verkehrsspielplatz umgewandelt. Der jüdische Friedhof wurde nach und nach von Vandalen demoliert und 1960 samt Zeremonienhalle liquidiert, die Synagoge wurde 1965/1966 wegen des Straßenausbaus abgerissen.

Neumanns Villa wurde zum neuen Sitz des Stadtmuseums bestimmt und 1946 wurde nebenan ein kleiner Tiergarten eröffnet. Der erste Pavillon für exotisches Wild entstand 1950 und die ganze Anlage erweiterte sich dann schnell – 1953 hatte der Zoo bereits eine Fläche von 6,5 Hektar und präsentierte 86 Tierarten. Die neue Entfaltung bezieht sich zum Jahre 1956, als František Císařovský Direktor wurde, und am Umbruch der 1960er und 1970er Jahre nahm der Zoo schon eine Fläche von 28 ha ein. Somit war er der zweitgrößte in der Tschechoslowakei.

Im Jahre 1960 wurde der Bezirk Dvůr Králové aufgelöst und im Rahmen des Kreises Hradec Králové in den Bezirk Trutnov eingegliedert. Im selben Jahr wurde die Gemeinde Žirečká Podstráň, 1964 die Gemeinden Zboží und Žireč und schließlich 1981 die Gemeinden Lipnice und Verdek integriert. Die Stagnation der Stadt setzte sich in den 1960er Jahren fort und die Daten von 1970 (2.027 Häuser, 14.758 Einwohner) sind fast die gleichen wie 1961.

In den 1970er Jahren begann in Dvůr Králové ein **Neubau** (seit 1973 nach dem neuem Bebauungs-, bzw. Gebietsplan), insbesondere mit Plattenbauten, so dass die Stadt 1980 mit 2.257 Häusern und 16.271 (ohne Sylvárov 16.081) fast so viele Einwohner hatte wie 1930. Der Wohnungszuwachs setzte sich in den 80er Jahren fort, während die Einwohnerzahl erneut zurückging. In der Stadt gab es keine größeren, konzeptionell gestalteten Plattenbausiedlungen, nur zwei kleinere Standorte: im Westen (an den Jaroslav-Bilina- und Machar-Straßen) und im Nordosten (nördlich von der Parkanlage

Schulzovy sady, an den Karolina-Světlá- und Nad-Parkem-Straßen). Darüber hinaus wurden an anderen Stellen innerhalb der Stadt Wohnungen in einzelnen stehenden Plattenbauten geschaffen, wo diese besonders störend sind. Die größten städtebaulichen Mängel waren zwei Hochhäuser zu je 10 Etagen Nr. 2236 und 2235 in unmittelbarer östlicher und nordöstlicher Nachbarschaft der Kreuzerhöhung-Kirche. Ihr Bau war mit der Verlegung des Durchgangsverkehrs auf die neue 17.-listopadu-Straße verbunden, die eine gerade Verlängerung der Legionářská-Straße bis zu der südlichen Elbebrücke darstellt.

In den 1970er Jahren erlangte Dvůr Králové durch seinen **Zoo** am westlichen Stadtrand landesweite Bekanntheit. Seine größte Entfaltung ist mit der Person des Direktors Dipl.-Ing. Josef Vágner, CSc. (als Direktor 1966–1983) verbunden, der rund 2.000 Tiere aus Afrika importierte und auf einer Fläche von 60 Hektar die größte Kollektion afrikanischer Tiere in Europa schuf. Der Zoo hat sich in das Tal des Baches Netfeba ausgedehnt. Unter Jiří Svoboda (1984–1988) wurde er modernisiert und die Basis für den afrikanischen Safari-park geschaffen. Dieser wurde von Pavel Suk (1988–1990) vollendet; er wurde am 24. Mai 1989 eröffnet.

Die Novemberereignisse 1989 in der Stadt begannen mit der ersten Großdemonstration auf dem Marktplatz am 23. November 1989. Im Jahre 1990 wurde der historische Stadtkern und seine Umgebung zur städtischen Denkmalzone deklariert, was den Beginn einer schrittweisen Erneuerung dieses städtebaulichen und architektonisch wertvollen Bereiches bedeutete.

Die Entwicklung der Stadt nach 1989 war von der **Krise der Textilindustrie** durch Billigimporte aus dem Ausland, insbesondere aus Asien, geprägt. Viele Betriebe wurden geschlossen, einige wurden für andere Formen von Geschäftsaktivitäten genutzt, andere jedoch nach 2000 abgerissen und auf einem Teil dieser frei gewordenen Flächen entstanden Supermärkte. Drei weitere Supermärkte mit großen Parkplätzen, z. T. mit der Verkleinerung des Busbahnhofes, prägen die östliche Nachbarschaft der 17.-listopadu-Straße. Von den traditionellen Firmen überlebte nur der Betrieb Juta a. s., der in den Jahren 2002–2015 ein neues großes Werk an der Straße in Richtung Žireč baute.

Mit der **Reform der öffentlichen Verwaltung** wurde Dvůr Králové im Jahre 2003 zum Sitz des Stadtamtes mit erweiterten Kompetenzen (ORP) bestimmt, das einen Großteil der Funktionen des bestehenden Bezirksamtes übernahm.

Bis 2011 war die Zahl der Häuser auf 2.727 gestiegen, die Einwohnerzahl jedoch gesunken (14.308). Im Jahre 2011 verzeichnete die gesamte Stadt 3.205 Häuser und 15.754 Einwohner. Die **Erweiterung des bestehenden Stadtgebiets war nur minimal**. Erst in dieser Zeit (1990–1996) entstand nördlich der Štefánik-Straße eine Plattenbausiedlung als Nachzögling zum sozialistischen staatlichen Wohnungsbau (vollständig vom Staat bezahlt). Zu dieser Maßnahme gehörte ferner ein Kindergarten und eine Grundschule im Stadtteil Strž Nr. 2919, die 1995 als erste neue Schule in der Stadt seit 1912 eröffnet wurde. Im Jahre 1996 wurde in ihrer Nähe eine große Sporthalle gebaut. Die Siedlung wurde danach 1998–2003 in völlig anderer Konzeption und Technologie fertiggestellt.

Zu Beginn des 21. Jahrhunderts wurde 2001 eine weitere konzeptionelle Stadtentwicklung mit einem neuen **Bebauungs-, bzw. Gebietsplan** bestimmt, der 2013 durch einen neuen ersetzt wurde. Er beabsichtigt eine mäßige Wohnungsbauentwicklung innerhalb der Stadt und am Stadtrand. Die größten Veränderungen sind im Straßenverkehr im Zusammenhang mit der geplanten Autobahn D11 beabsichtigt, deren Fertigstellung 2021 Jaroměř erreichte und ein weiterer Abschnitt von der Grenze zu Polen bis Trutnov soll 2022–2027 folgen.

DVŮR KRÁLOVÉ NAD LABEM

Dvůr Králové nad Labem is a town in East Bohemia situated in the Hradec Králové Region at the upper reaches of the Elbe River, 35 kilometers north of Hradec Králové. It is situated in rugged landscape where the altitude ranges from 290 to 485 meters above the sea level (the altitude of the town centre is 298 meters above the sea level). The town covers an area of 35.82 square kilometres and it is situated in the centre of the Dvůr Králové basin. Such natural conditions combined with the absence of an important trading path prevented the town from growing during the Middle Ages and the Early Modern Era; and that was why, it remained one of the smallest royal towns in Bohemia (the area of the town within the fortification walls was approximately 6.5 ha). Therefore, changes only came with the industrial era. As of 2020, the town population was 15550. Administrative parts of the town are called Lipnice, Verdek, Zboží, Žireč and Žirečká Podstráň.

Archaeological finds gathered during surface prospection showed that in the early prehistory there had been a small yet significant settlement enclave north of the town in the area of Choustníkovo Hradiště, specifically in sheltered locations along the Kocbeřský Stream and its tributaries; dense settlement was centred near Jaroměř. The finds of scattered bronze artefacts documented that this area had been used during the Bronze Age or even earlier probably as a transit route to hilly areas at the foothills of the Krkonoše Mountains where sources of various raw materials were available. In the cadastre of Dvůr Králové itself the presence of humans was more distinctively documented by archaeological finds from the Iron Age. Slavs were probably present in this region as early as in the 8th century, especially in the settlement area of Choustníkovo Hradiště.

East Bohemia ended up under control of **Přemyslid Princes** about the mid-10th century, as a result of territorial expansion of Prince Boleslav I (935-972); the expansion enlarged the original Přemyslid domain situated in the centre of Bohemia. The Hradec castle situated at the confluence of the Elbe and Orlice Rivers became the natural centre of the east-Bohemian region; the site was reachable from a path running from the Dvůr Králové basin further down along the Elbe. However, there have been no reliable written documents about Dvůr originating from times before the early 12th century.

As far as historic research based on critical work with sources is concerned, we can go as far as 1110 when, according to information recorded in the *Gesta principum Polonorum* chronicle written by Polish historian Galus Anonymus, an army of the Polish Prince Boleslav III Wrymouth († 1138) passed through the border forest east of the Krkonoše Mountains. Little

hamlets and a guarding tower grew along the path newly made by the army; at a later time, the guarding tower was extended and turned into a **princes' hunting court** which became a direct predecessor of the town of Dvůr. Its name is derived from it (dvůr = court).

A Roman Church of St. John the Baptist (remains of the apse have survived) was built within the court belonging to the royal hunting premises. The town itself was probably established during the rule of Přemysl Otakar II (1253-1278). The **oldest written record** documenting the existence of Dvůr originated from a court trial held in 1270; it dealt with a dispute between priests from Hořice and Miletín regarding borders of their parish districts. Priest Gottfried of Dvůr ("*Gotfridus de Curia*") is mentioned as a witness. However, the document does not explicitly say whether Dvůr existed as a town or whether it was a market hamlet at that time. Priest's German name could be a certain guideline – it might suggest that Dvůr was a developing town with German speaking citizens.

The original court was incorporated in the newly built town situated between the Elbe, or more specifically, between a mill raceway and the Hartský Stream ('*Kacbach*'). The church was rebuilt in the early Gothic style in the second half of the 13th century as apparent from the surviving portal. A deanery was probably established at the end of the 13th century.

No **medieval castle** is documented in written sources related to the town. Stone fortification walls were probably erected during the reign of Přemysl Otakar II or Wenceslas II. The town was encircled with oval fortification walls with a projection in the north surrounding the cemetery Church of St. John the Baptist. Bastions and four gates were incorporated in the walls; main roads running to Trutnov, Hostinné and Jaroměř passed through them. In the northwest there was the Upper (Horní, Hořeni) Gate, in the northeast there was the Šindelářská Gate (the only one still in existence), in the southwest there was the Lower (Dolní, Dolení) Gate and in the southeast there was the Hradištská Gate. In the east, there was another smaller gate which made the entrance to the town possible. A water moat and an embankment were built outside the fortification walls. The fortification walls served their purpose up until 1785. As late as 1841, they were documented to exist in their original length. Guarding towers were built on the border of the town premises; we know names of two of them – the Vorlešská guarding tower and the Hartská guarding tower.

Four adjoining **suburbs** were named after the town gates: the Dolní, Horní, Šindelářské and Hradištské suburbs. There was a trapezoidal square in the centre of town and main roads ran from its corners to the four towers. Markets were held in the square and buildings surrounding it included the parish, reeve's office and at a later time, as the town councillors got emancipated, also the Town-Hall. Water was brought by wooden troughs from an artificially made watercourse to the fortification walls and from there it was distributed by means of open channels among citizens. At the opposite end of the town, water was brought into a pond and propelled a mill. From there it ran to a millrace of the River Elbe. Because there were watercourses in the suburbs, there must have been bridges and little bridges in places where the water crossed local roads. As far as large bridges are concerned, we know about the Hořeni Bridge and the Dolení (Dolejší) Bridge, both situated close to the gates of the same names.

In 1313, one of the witnesses listed in a document of Jan of Vartenberk, the owner of Trutnov, was Apecco, a reeve from Dvůr ('*Apecco, iudex de Curia*'). In 1316, King John of Luxembourg (1310-1346) pledged the royal **feudal district** with the town of Dvůr and the Trutnov district (except the town and castle of Trutnov) to Půta of Turgov. This is not only the first clear proof of the existence of the royal town of Dvůr, but also of the feudal system which helped to strengthen the military control of the border areas.

In the long litigation over the inheritance from the Brandenburg Margrave Waldemar († 1319) between John of Luxembourg and his relative Henry I, the Duke of Jawor († 1346), the King decided to sacrifice the Trutnov region including the Dvůr region in order to obtain Görlitz. Between 1329-1337, Henry I of Jawor controlled the region as the **mortgage seigneur**. In 1340, as documented by a copy of the original resolution, King John of Luxembourg excluded burghers of the towns of Trutnov and Dvůr, lords, knights and other citizens of Dvůr and Trutnov ('*territorii Trutnoviensis et Curie*') from the authority of regional officers in matters related to executions and court trials; the King did so because of injustice which the citizens had been subjected to. This resolution granted the territory the status of a specific administrative unit which historiography called the Trutnov feudal system; it had its own court, administrative and financial organizations. The King retained the supreme court power, or he delegated it to the land captain. The town of Dvůr applied the Magdeburg law to municipal matters. King John proved to be responsive towards Dvůr citizens ('*civibus et incolis civitatis nostre Curie*') in 1346 when he reduced the annual fee paid by town citizens to 25 threescores of Bohemian groschen. The King made this decision in reference to a destructive fire in 1345 which damaged buildings in the town.

In subsequent decades, Dvůr was pledged again. In 1349, King's brother and the mortgage seigneur of the Trutnov region, the Moravian Margrave Jan Jindřich († 1375) appointed Pešek Krabice of Weitmile, the regional judge and huntsman, administrator of Trutnov, Dvůr and other towns and villages in the region. Between 1355-1362, Ješek (Jura), the Palatine of Sandomierz was the governor of Trutnov and Dvůr. In 1365 Trutnov, Dvůr and the castle of Žacléř were pledged to Princes of Opole, Vladislaus II († 1401) and Bolko III († 1382), sons of Elisabeth († 1348), a sister of Bolko II, the Small, the Duke of Jawor and Świdnica. At that time, the whole region along with Silesian territories was controlled from Świdnica. After Bolko's death in 1368, the town was ruled by his wife Princess Agness of Austria († 1392) who held the life-long right to the regions of Świdnica and Trutnov.

Only after Agness' death, the region of Trutnov including the town of Dvůr went back to the hands of **Bohemian King Wenceslas IV** (1378-1419). At the turn of 1399, Wenceslas IV registered the town of Dvůr along with Trutnov as the dowry property of his second wife Sophia of Bavaria († 1428). The whole region lost the status of a buffer territory of the Czech lands. The region of Trutnov was administered by the Trutnov burgrave appointed by the Queen. Queen widow Sophia relaxed her relationship to the dowry after her departure for Pressburg (today's Bratislava) at the end of

1419, and after having handed over the dowry towns to her brother-in-law Sigismund of Luxembourg († 1437) at the Brno Diet.

Between 1399-1400 the **Dean Church of St. John the Baptist** was built in the high Gothic style. The church had three naves and there was a school in its vicinity. A wooden parish building first stood in the square on the site of today's house no. 2.

Before the Hussite wars, Dvůr retained the status of **the smallest East-Bohemian royal dowry town** whose representatives spoke German. We have no information to what extent reform opinions spread in the town. Dvůr citizens ended up under the influence of the confederation of towns led by the Hussite Prague shortly. After Jan Žižka of Trocnov moved over to East Bohemia, the town was influenced by the newly established brotherhood whose members called themselves orphans after the captain's death in 1424. After the restoration of records in the municipal logbook (a so-called *Parchment Logbook*) in 1426, the records were made in the Czech language. The book clearly documented the gradual transfer from the Magdeburg law to the law of the town of Prague.

After the acknowledgement of Basel compacts and after having made an agreement with Emperor Sigismund, the town surrendered to the new consensus, and on 14th September 1436 in Jihlava, the town representatives paid tribute to Sigismund and acknowledged him the King. With regard to the relatively recent change in the ownership situation in the town, the citizens found it very important that the ruler assured them that no one may force them to accept the runaway citizens and clergymen. In February 1437, Dvůr became **a part of the dowry property of Queen Barbara of Cilli** († 1451) and Dvůr remained the royal dowry town forever. The dowry towns provided the Queen with some support for her political ambitions by means of which she planned to oppose her husband and prevent her son-in-law, the Austrian Duke Albert V of Germany from ascending the Bohemian throne. She wanted the Polish Jagiello dynasty to take over the throne instead. One of the reasons why the town of Dvůr supported the Polish royal court was the fact that a member of the important burgher family of Prostředeks had eagerly supported the radical Hussitism and had been executed by hanging in Prague on 9th September 1437 along with Jan Roháč of Dubé. However, King Sigismund had managed to thwart all Barbara's plans before his death by having her imprisoned. Two years later, his son-in-law and successor the Roman King Albert II of Germany († 1439) died prematurely and Bohemia ended up in a fourteen-year-long interregnum.

In the country without a king, a significant portion of state power was taken over by police-administrative confederacies called **landfrieds** (from the German word *Landfriede*). The east-Bohemian landfried was managed by noblemen led by Hynce Ptáček of Pirkštejn († 1444) and it united the Kouřim, Čáslav, Chrudim and Hradec regions. After Queen widow Barbara returned from exile in 1441, she took over control of her dowry property and confirmed the independence of the Trutnov region at the beginning of 1443. In the mid-1440s, her influence in the dowry towns weakened and she granted no more privileges. Dowry towns ended up under supervision of the East-Bohemian landfried leader George of Poděbrady who became the land administrator after 1452. At the turn of the 1450s, Dvůr became a stable member of the Poděbrady Union and as its members, Dvůr citizens fought against the Strakonice Union which was supported by the feared Jan Kolda of Žampach. In the course of the fights, Dvůr burned down on 4th May 1450.

During the post-Hussite era, the feudal village of Zboží had belonged to Dvůr, however in 1547 it was not a part of the dominion any more. The town also controlled several **villages from which taxes were levied** – the villages of Fidleřovice (later on Filířovice; today the hamlet is a part of the village of Nové Lesy), Lipnice, Nové Lesy (a part of the village of Bílá Třemešná) and Verdek. In 1489, the town acquired the village of Libotov and in 1538 it bought the feudal villages of Bukovina, Kocléřov and Komárov (this one was probably owned by Dvůr for a short time only).

In 1454, King Ladislaus the Posthumous (1453-1457) issued a confirmation for Dvůr by means of which he **confirmed the existing privileges** of the town and, moreover, granted the town the right to organize an anniversary market on St. Ludmila's day (i.e. 16th September). Queen Joanna of Rožmitál († 1475), the wife of George of Poděbrady, exercised her right to the dowry property from her coronation in 1458. However, King George of Poděbrady confirmed the administrative specifics of the Trutnov region in 1463 (it is the oldest survived royal charter issued for the town of Dvůr).

Under the rule of Vladislaus Jagiello (1471-1516) several charters were issued in relation to the town and they clearly documented the problems which Dvůr faced. In 1476, the King allowed the town to freely dispose of its property (the right of independent legacy). In the following year, the King reduced the fee levied for having members of the municipal council confirmed by queen's or royal officers to an amount of 5 threescores of Prague groschen. In 1497, upon request of Dvůr citizens, the King permitted another annual market to be held on Thursday before the Pentecost, which was to economically enhance the town. In 1507, the King allowed Dvůr to collect duty on things and animals brought to the town. Only two years later, the King confirmed to the town all the existing rights and freedoms, and allowed the town representatives to seal with red wax and administer the town in harmony with the Hradec nad Labem practice. After the *Vladislaus' Land Ordinance* (1500) was passed by noblemen, Dvůr got involved in the escalating conflict between royal towns and noblemen and joined the union of towns in 1502.

Records about **guilds** originated from the turn of the century even though guilds must have existed in the town much earlier (maltsters, drapers, butchers, weavers, smiths, shoemakers, furriers and tailors were mentioned in documents). Realistic estimates rank the town among the smallest royal towns with maximum of 1200 citizens.

Due to the fact that fief registers from 1480-1539 have survived, close relationships between the town and the **Trutnov feudal court of justice** was documented; one of six judges at the court came from Dvůr. Some court hearings were held in the Town Hall in Dvůr and Dvůr gradually took over some of its agenda. In 1539, fief logbooks were transferred to the Prague court register and consequently the Trutnov region ceased to exist. Administration of the territory was taken over by the Hradec region.

During the Jagiellonian era, the dean church was rebuilt. The oldest surviving municipal seal dates from the post-Hussite times, from 1484. The text says: + S + peczet + miesta + dwora + nad + labem +. The picture in the seal shows the coat of arms of Dvůr. The oldest painting of the coat of arms is glued in the *Collection of religious texts from Dvůr Králové* from 1609 used by members of the association of church singers in the dean church.

During the pre-White Mountain era, Dvůr was controlled by 12 councillors who took turns in the burgomaster's office. The burgomaster of the respective election period was called prime burgomaster. The **municipal council** which also performed competences of the municipal court of justice usually had only one scribe available. Another body of municipal government comprised six senior administrators who were assigned to assist councillors and supervise economic activities of the town.

The **municipal reeve** cooperated with a guard who supervised prisoners in prisons situated in towers by the gates. The execution place used to be located northerly of the town centre near the Vorlešská Guarding Tower up until 1626; from there it was relocated to Malá Drážka, and eventually it was established in the municipal forest near Hartská Tower in the area of today's Nová Podhart. A pillory was placed in front of the Town Hall as a warning, and in 1752, it was relocated to the cemetery gate of the dean church. The territory of the town encircled with fortification walls and its suburbs was divided into eight neighborhoods. Individual neighborhoods were supervised by two captains and two corporals.

The **municipality gradually seized control** of six mills of which four were located on the Elbe drain. The municipality controlled also a sawmill and ponds. The town also owned the municipal forest and brickworks situated behind the Dolní Bridge. Later on, there were three breweries in the town.

The town was punished for the **participation in the estates revolt** in 1547 when land property including villages and their fields was confiscated (the village of Libotov, the feudal villages of Kocléřov and Bukovina and the villages of Fidleřovice, Lipnice, Nové Lesy and Verdek from which taxes were levied). Later on, the ruler returned only Fidleřovice, Lipnice, Nové Lesy and Verdek which retained the status of villages from which taxes were levied. As a part of extension of the dominion, Dvůr acquired a part of the feudal village of Zaboří (today a part of the village of Vítězná). The beginning of farming activities which developed in royal towns as inspired by the nobility is documented by the purchase of the Vorlešský farm in 1553. In 1606, the town of Dvůr purchased the feudal farm of Podhoří. The hamlet of Sylvárov (today a part of Žirecká Podstráň) developed in the vicinity of Podhoří which made the most significant municipal farm. According to a registration list dated 1567, Dvůr reported 153 houses in the inner town and in suburbs.

In 1572, the **whole town burned down** except for the dean church and two houses. The flames consumed also the original wooden Town Hall in the western part of the square (today's no. 84). František Vlach built a new Renaissance Town Hall according to the design of Ulrico Aostalli de Sala in the western corner of the northern side of the square, today's house no. 1. The introduction of the third annual market on the day of the God's Wisdom (17th December) was supposed to moderate financial problems of the town. Plaque epidemics afflicted the town in 1582 and in 1599.

Like other non-Catholic towns, Dvůr Králové got involved in the **Bohemian Estates Revolt** (1618-1620). After the defeat at the Battle of White Mountain, representatives of the town administration had to promise to be loyal to Ferdinand II. In 1622, all land property of the town was confiscated and the town was deprived of all privileges (returned in 1627). Citizens as well as the municipal treasury had to cope with armies passing through the town: first the imperial but in the course of time also enemy troops. Compulsory housing, financial and in kind contributions were commonly required.

The introduction of new religious rules boosted by the Renewed Land Ordinance, for Bohemia passed in 1627, which determined Catholicism to be the only permitted religion, was a very sensitive topic. Citizens were under pressure from the first half of the 1620s; to increase the pressure, a Catholic priest was appointed. Some non-Catholic citizens emigrated after having refused the permitted religion.

The difficult situation which Dvůr citizens ended up in, made them write an appeal to the emperor. The ruler obviously met their requirements which is documented by Maria Theresia's confirmation mentioning a lost privilege of the fourth fair. According to a record from the oldest surviving parish register (1627-1648) there was a serious flood in 1635. The town and its suburbs interwoven with water courses must have suffered very serious losses.

The town was not spared of suffering even at the end of the war. In 1639, it was plundered by Swedes led by General Banner. In 1644, there were 1010 people who went to confession and received Holy Communion in Dvůr and 334 more in four villages from which the town levied taxes. However, a majority of the population was impoverished, which is documented by a report of the Hradec Region governor stating that in Dvůr Králové only nine town citizens and two subjects from municipal villages were able to pay taxes. The town was repeatedly plundered by Swedes in 1647, and subsequently famine and epidemics broke out.

One of the smallest royal dowry towns was **impoverished after the Thirty Years' War**. Based on the *List of Subjects according to their Belief*, more than 1100 people, including children, lived in the town; the total population of the town including villages ("Verdek, Novoles, Filířovice, Lipnice, Zaboří"), municipal mills and farms was 1538. A year later a committee concluded that only Catholics lived in Dvůr and its villages and all of them went to confession at Easter.

The *tax assessment* registered in "*Králov Dvůr, a town of her Grace Empress in the role of Bohemian Queen*" 61 ³/₈ settled, i.e. taxable units which were calculated based on different criteria, and a total of 157 neighbours and 164 settled houses. In addition to that, there were four deserted houses, five houses damaged by fire and 73 urban plots. The committee recorded a total of 246 standing or ruined houses, which might suggest that between the late 16th century and the Battle of White Mountain the town experienced a certain boom (probably connected with the development of textile production). Financial problems of towns could be compensated by transferring an urban dominion into a statute labour one. However, Dvůr was surrounded mostly by villages from which taxes were levied and these had a specific legal status.

Villagers ruined by the past war were overburdened, and therefore, they revolted in the 1680s and 1690s.

This formed a good environment for **Baroque pioussness**. In 1671, a wooden chapel was built near a miracle spring. The interior of St. John the Baptist's Church was rebuilt in the Baroque style (the Baroque main altar dates from 1674, the baptistery is from 1706). In 1699, the town was affected by a destructive fire from which only the church and four surrounding houses were saved. Even after the fire, numerous buildings were not built of stone in the inner town. A sculptural group of St. John of Nepomuk on a pedestal (so called Indulgence Sculptural Group or Indulgence Oratorio) today displayed near the Church of St. John the Baptist was made in 1730. In 1738, the Kohoutův Manor (the name was used only from the mid-19th century; formerly the name was Bergerův Manor) was built to fulfill the needs of Špork's endowment farm in Choustníkovo Hradiště. The extremely valuable complex of Baroque buildings of which three have survived is the seat of the local museum nowadays. A stone deanery building originates from the 1730s as well. The town presented itself as a Catholic one even though some non-Catholic citizens lived there too. This is documented not only by a visit of eager Jesuite Antonín Koniáš, but also by court trials with several town citizens which took place in the 1740s.

During the **Wars of the Austrian heritage** (1740-1748) and the **Seven Years' War** (1756-1763) the town was repeatedly occupied by the Prussian army (for the first time in 1741, and the last time in 1761) and was forced to pay contributions. In 1749, when Maria Theresia confirmed Dvůr's privileges, significant changes in the system of central and land Habsburg authorities were introduced. Dvůr representatives started to communicate with the royal representation and the chamber beside the chamberlain's office. The chamber turned into gubernium after 1763. The regional authority of Hradec Králové was subjected to the state authority and the role of the regional governor was bolstered.

Food processing and textile industry prevailed in the town. In villages, people earned living mostly by weaving. Textile production helped to overcome the rather unfavorable natural conditions. The town controlled the following ponds: Hluboký, Dub, Pazderně, Čep, Močidlo, Prořfený. The municipality also owned two farms of which the Sylvárovský one remained the most important one. There were also five mills: on stable water (raceways) there were the Horní mill with two wheels, the Dolní mill with two wheels and the Pilní mill with two wheels and a sawmill; in addition to that, there were two mills on unstable water, the Koreční mill with one wheel and the Podhart with one wheel and a sawmill. A municipal fulling mill was in operation by the Elbe; a municipal brewery was incorporated in the fortification walls.

Another construction project, beside the Marian Column (1754) funded by donors, was the construction of a stone, late-Baroque Church of the Advancement of St. Cross (probably in 1752). Jan Václav Bergl (1719-1789), a native of Dvůr and a court painter of Maria Theresia, painted 14 pictures for the Way of the Cross and presented them to the church.

The reduction of the number of places entitled to execute death penalties in Bohemia was **a significant intervention in the municipal administration**. From then on, Dvůr had to apply to the court of justice in Trutnov. As a result of that, the town did not need a blood scribe who made records in the book of testimonies any more. For contribution purposes, house numbers were introduced in 1770, and ten years later, surnames were enacted by law. The oldest surviving register of births and marriages of the parish originated from 1627-1648.

High contributions in favour of **educational activities** were recorded, which suggested that the situation in the town was not good. Since the town neighbored on Jesuits, we can assume that talented burgher sons enrolled in Jesuit grammar schools. After the Jesuit Order was abolished in 1773, Maria Theresia issued a charter on 12th February 1774 by means of which she reorganized municipal schools. In 1778, the construction of a new school started. In the same year, Emperor Joseph II was accommodated in the town. At that time, the so-called War of the Bavarian Heritage was waged between the monarchy and Prussia. That was why many soldiers stayed in the town at that time. Fortunately, the Cieszyn Peace was signed in 1779 and the dispute was terminated.

Dvůr Králové was a **centre of crafts and trade** in the 18th century as well. Weaving and dyeing was widespread in the town since flax had long been grown in the vicinity of the town. Cotton started to be used from the end of the 18th century, and it eventually substituted flax in the 19th century. In spite of the fact that textile crafts were on a very advanced level in the town and they were even encouraged by a cotton market granted by Maria Theresia (along with two new annual markets) in 1775, not many manufactures were established in the late 18th century and the putting-out system was more broadly applied.

The town became famous when on 16th September 1817 Václav Hanka, a university teacher, Czech writer, poet, linguist, literature historian and librarian 'discovered' the **Manuscript of Dvůr Králové** in the tower of the Church of St. John the Baptist; it comprised 14 songs and he declared it the oldest Czech text originating from the 13th century. In spite of the fact that the manuscript was most likely forged and Hanka had written it along with his friend, poet Josef Linda and probably other people, the work significantly influenced the atmosphere within the Czech national revival community.

Great fires in 1776, 1777, 1790 and especially in 1791 resulted in the architectural change of the inner town when most of the traditional wooden houses disappeared. A tower was added to the suburban Church of the Advancement of St. Cross in 1784. Between 1871-1819, a municipal water distribution system was built. In 1827, the town was afflicted by fire again. Cholera epidemic in 1831 made it necessary to establish a new cemetery (today called Old Cemetery) in Česká Podhart.

The town **grew quickly** in the second half of the 18th century. While in 1757, there were 261 houses, by 1790, their number grew to 343, and by 1843, to 634 (and the population was 5148). In 1783, houses in suburbs covered a fairly large area. Northwesterly of the town, there were three groups of large settlements or manors. Rare settlements were scattered north of the town and these gradually developed into Česká Podhart, or Podhartské Suburb. All five suburbs had their own administration.

Before 1843, the built-up area in suburbs expanded only slightly. The increase in the number of houses resulted from two facts: the existing de-

velopment in the town became denser and new carpet diffusive housing development covered peripheral areas of the cadaster. This was a feature which had not appeared in any other Czech towns. Scattered houses in Nová Podhart' (before 1945 Německá Podhart) were built along Nová Tyršova and Krkonošská Streets between 1818-1848. New buildings were constructed also in the neighboring cadasters of Lipnice, Sylvárov and Žirecká Podstráň. A map of the stable cadastre (1841) shows prevailing wooden structures in the eastern section of the inner town. Another fire damaged the town in 1857. In suburbs, the ratio of burnable and unburnable houses was approximately the same in 1841, and the same situation was in new diffusive sections of the inner town. The Hoření Gate was pulled down in the 1830s and substituted with pillars which have survived till today. In 1841, only the Dolení Gate, the one with tall cylindrical towers at the end of Josefa Hory Street, and the Šindelářská Gate in Havlíčkova Street existed out of all town gates. The Šindelářská Gate has existed until today. The Dolení Gate was pulled down in 1856-1857 and remains of the Hradištská Gate were removed in 1857 and 1867. Only small sections of the town fortification system have survived until today even though in 1841 most of it existed.

The 1848 revolutionary events resulted in the **termination of the patrimonial administration**. In 1850, the regional importance of Dvůr Králové was confirmed by the establishment of a judicial and political district (which controlled also the judicial district of Jaroměř); Dvůr Králové remained a district capital until 1960.

The 40th anniversary of the 'discovery' of the Dvůr Králové Manuscript was commemorated by the installation of a neo-Renaissance statue of Zábaj on the fountain in the square in 1857. In 1861 a singing association called Zábaj was established (the second oldest in Bohemia) and in 1862/1863 the Sokol sport association was established in Dvůr Králové. Some other associations were established.

A **railway** was built near Dvůr Králové in 1858. The train station situated in the village of Sylvárov, accessible from the road to Hořovice, is rather far from the town centre because of objections the town raised at that time.

In 1866, the life of the town as well as the whole region was seriously disturbed by the Prussian-Austrian war. Dvůr Králové is situated between two main battlefields – the battlefield near Trutnov, the only place where the Austrian army won on 27th June 1866, and the battlefield near Chlum (Hradec Králové) where Austrians, on the other hand, suffered the final defeat on 3rd July 1866. In the meantime, there were fights directly in the town, and after the battle of Hradec Králové, Dvůr became a Prussian army hospital.

Patriotic and educational activities culminated in 1873-1874 when a cultural house and theater was built – neo-Renaissance Hanka's House no. 299 (Josef Zitek's design) situated outside the fortification walls, northwesterly of the former Dolení Gate.

In 1866, there were 328 craftsmen associated in 15 guilds in the town, however, the future was about **factory production**. Before World War I, the greatest number of cloth printing works in the Czech lands was established in Dvůr Králové, and the town was called Czech Manchester. This process started in 1861, however, the largest factories started to grow later. Before WWI, there were 15 Jewish and only 5 Czech businessmen in textile industry in the town.

The first factory in the town was a brewery built in 1859-1862 (in Legionářská and Dukelská Streets); the brewery was extended in 1897 by František Klazar. It was situated in an almost bare territory between the eastern side of the former fortification walls and the Hartský Stream. The textile factory Heinrich Mayer & Son no. 101 (Fügenerova Street) which was built in the immediate vicinity of the St. John the Baptist's Church was even more inconsiderate from the urbanistic point of view. The development of other textile factories at various places in the town and along the Elbe where a linear industrial zone developed in the last third of the 19th and the early 20th centuries was also urbanistically uncontrolled.

Turbulent **industrialization** obviously resulted in the growth of population – in 1890, the population was 8635. However, the housing construction lagged behind the demographic development – the number of houses grew only to 748. The situation started getting better only after the 1890s, and became most dynamic between 1900-1910 when the number of inhabitants grew to 15051 and there were 1124 houses. Dvůr Králové was (but only in 1910) the most populous town in northeastern Bohemia.

The **new housing construction** was equally unrestrained as the development of factories. New houses grew at various locations in suburbs, specifically in the Dolejší suburb – in its old part as well on the slope northerly of the street running to the train station. Even in these areas, where nothing prevented a rather conceptual development, various sections of fields were sold and new buildings constructed on them disregarding the development in neighbouring plots. Because of that, there were rows of houses and empty areas among them.

Social and cultural life flourished during this period. The population of Dvůr Králové was mostly Czech (90%) as well as the town government, however, the town was situated in a small Czech-language 'promontory' surrounded with German-language areas. The tension between Czech and German citizens in the town culminated when František Šíp held the mayor's office (1882-1885); an open conflict broke out during the Turners' festival on 23rd August 1885. The mayor was imprisoned for three months and removed from office, the municipal council was dissolved and a committee of 12 curators was assigned to manage the town; it operated from 10th November 1885 until 14th January 1886.

In 1888, the vocational weaving school was relocated to the town from the town of Polička, and in 1890, a Czech Grammar School was established; between 1893-1895 a new building was constructed for the school according to Václav Kaura's design. In 1908, a business school was established in the town as well.

In the 1890s, the **conceptual urbanistic completion of the central part of the town** started. A new neo-Roman synagogue was built in Roosveltova ring road in 1890-1891; its dome became a new landmark. The grammar school building balanced the Hanka's House, and along with that, delineated a new square in the suburb. In 1895-1896, a neo-Renaissance building of the

Sokol sports association no. 828 was built on the eastern side of the square. Afterwards, the attention was focused on the historic centre of town where the Church of St. John the Baptist underwent renovation based on a František Schmoranz' design. About 1900, a new Town Hall no. 38 was built in the middle of the eastern side of the square. In the middle of the northern side of the square an Art-Nouveau Municipal Savings Bank no. 3 was built between 1908-1911 and it was extended at a later time.

New schools and other public buildings were situated in an almost bare territory in the eastern vicinity of the historic centre, around the newly established park (Legionářská Street). This small area comprised architecturally significant buildings representing various styles of the late 19th century and the first half of the 20th century because buildings were built here until the mid-20th century. On the eastern side of the square, there was post office and telegraph office no. 406, district office no. 407, primary and secondary school no. 1235 and the Industrial Bank no. 561. On the western side of the square there was the Austro-Hungarian Bank no. 1234, community house of the Czechoslovak Hussite Church no. 1311 built between 1924-1925 and the District House no. 400 originating from 1920-1924. The development could not continue southwardly since the Klazar's Brewery was situated there.

In the slope easterly from Legionářská Street, a large Schulzovy sady Park was established by writer and playwright Antonín Schulz (1852-1922). Schulz worked as a judge in the town from 1895 and he is to be merited for research and protection of local sights; in addition to that, he organized the municipal archives and helped to develop the municipal museum.

As for other significant houses built before WWI, we can mention Gustav Deutsche's villa no. 1029 (Štefánikova Street) built in 1905-1906 (designed by Franz Sobotka) or the neo-Renaissance Workers' House no. 829 built in 1911.

In 1897, the town was damaged by a serious flood which resulted in the regulation of the river and the construction of the Les Království dam lake over the town (built between 1910-1919). Its dam wall with romantic towers ranks among Czech most valuable industrial structures designed in the historicizing style. In 1907-1908 a new municipal water distribution system was built.

More than 180 people died in World War I. A cubistic memorial to the Resistance Movement erected in front of the grammar school in 1922 ranks among the most interesting ones of its kind. It was created by Jaroslav Horec of Prague and František Bílek of Hořice under architectural supervision of Vilém Kvasnička.

The post-war crisis combined with a significant population decline was over, and the town experienced prosperous times. In 1925, there were 22 factories with 6200 employees in Dvůr Králové. In the 1920s, three new factories were established. In 1924, Sylvárov became a part of the town. The promising development was interrupted by the 1929 depression which terribly influenced the local factories when all of them had to restrict or even stop their production.

During the **inter-war period**, the town experienced the greatest general growth ever; in 1930, the population was 16235 and there were 1663 houses and the growth continued. The extensive urbanistic style consisting in covering bare areas with detached houses did not change in this period. A working class colony where workers from the Sochor Company lived grew up in the southern part of the town. The Deutsch Company built houses for its employees in Vorlech. No large villa neighbourhood developed in Dvůr Králové since middle-class people rarely built large houses and rich businessmen would build large villas near their factories.

A new centre was completed in Legionářská Street (see above) during the inter-war period; in 1921, the New Cemetery was opened in Německá Podhart and between 1924-1927, the Masaryk General Public Hospital was built in the northern edge of Česká Podhart. The textile secondary school no. 132 became one of the largest interwar construction projects in the town; it was built between 1925-1927 and it newly delimited a part of Jiří Wolker Waterfront. Tyršovo swimming centre was built on the western edge of the town between 1931-1932. The town bought the building of the former Heinrich Mayer & son textile factory no. 101, and in 1935, they had the buildings northerly from the church pulled down and the hall originating from 1909 was converted into a municipal marketplace. A new square called Republiky Square was established in this area. The importance of the local industrial tradition was accentuated by the Textile and Ethnographic Exhibition in 1936.

The confiscation of the German-language border areas in autumn 1938 and the subsequent establishment of the **Protectorate of Bohemia and Moravia** in spring 1939 completely paralyzed the whole town. The German army occupied Dvůr Králové on 15th March 1939. Some textile factories were turned into military production plants soon, and became branches of the Junkers Company from Dessau which produced aircraft components. A large portion of the Dvůr Králové judicial district including the hamlet of Sylvárov was separated after the occupation. As a result of that, the Dvůr Králové political district could hardly function since the Nazi territory spread between Dvůr Králové and Jaroměř. That was why, the Jaroměř judicial district was incorporated in the political district of Hradec Králové in 1942 while the political district of Dvůr Králové newly included the judicial district of Hořice. During the occupation, the Nazi executed or tortured to death in concentration camps 42 citizens of Dvůr Králové. The local Jewish community was annihilated (113 citizens were murdered in concentration camps).

The **end of the war** was very dramatic in Dvůr Králové. On 5th May 1945, a revolt broke out; on the same day the revolt was violently suppressed (13 victims). On 8th May 1945, the Soviet Army entered the town. At that time dozens of German people were executed; their bodies were buried in a mass grave, exhumed in 1946 and later on again in 2002. After the liberation, all territorial changes introduced between 1938-1945 were annulled; Sylvárov became a part of the town again (after 1952 the hamlet did not exist as such). The border of the judicial district was reestablished and it newly became the border of the political district because Jaroměř became the capital of the political district. After the territorial reformation in 1949, the district of Dvůr Králové became a part of the new Hradec Králové Region and the district spread out over some parts of the former Hostinné and Trutnov judicial districts.

Some factories in Dvůr Králové were nationalized in 1945, the rest was nationalized after the Communist coup in 1948. A long period of exploitation of the existing production capacities started; some national companies were

reorganized (Tiba, Juta) and some factories started making different products, however, textile industry remained the prevailing field. A heating plant was built in the southern industrial zone between 1950-1957, and in 1956, the operation on the shuttle train connecting the heating plant and the local train station was launched.

In 1947, the population of the town was only 13675 (including Sylvárov that had been included in all earlier data), which meant a decline by almost three thousand people as compared to 1930. This resulted from the expulsion of the German-speaking minority from the town and from the resettlement of people to Sudetenland. In 1950, there was a slight population increase (14190 citizens, 1996 houses), and it continued during the subsequent decade. No residential houses were built, the only exception was a small group of apartment buildings along the road to Bílá Třemešná. Houses were gradually built along the Beneš Waterfront.

Intentional destruction of cultural heritage was typical of the 1950s. The old cemetery in Česká Podhart was closed down in 1950 and converted into the Míru Park and a children's traffic playground. The Jewish cemetery was continuously demolished by vandals, and in 1960, it was liquidated including the ceremony room; the synagogue was pulled down in 1965/1966 to give way to a widened street.

The municipal museum moved over to the Neumann villa, and in 1946, a small Zoo was opened nearby. The first pavilion for exotic animals was built in 1950 and the premises kept growing quickly – in 1953, the Zoo covered an area of 6.5 hectares and 86 animal species were on display. The new development started in 1956 when František Čiřavský was appointed manager. At the turn of the 1970s, the Zoo covered an area of 28 hectares and became the second largest in Czechoslovakia.

In 1960, the district of Dvůr Králové was cancelled and its territory was incorporated in the Trutnov district. In the same year, the village of Žirecká Podstráň was integrated in the town; in 1964, the villages of Zboží and Žireč followed, and eventually in 1981, the villages of Lipnice and Verdek became a part of the town. In the 1960s, the stagnation of the town continued and the 1970 numbers (2027 houses, 14758 citizens) were almost identical with the ones from 1961.

In the 1970s, **new houses**, especially prefabricated apartment buildings, **were built** in Dvůr Králové (in 1973 a new zoning plan was approved); in 1980, there were 2257 houses and 16271 citizens (16081 without Sylvárov), i.e. almost the same number of inhabitants as in 1930. The increase in the number of houses continued also in the 1980s while the number of inhabitants started decreasing again. No large conceptually designed housing estate was built in the town; there were only two small residential districts: one in the west (along Jaroslava Biliny and Macharova Streets) and another one in the northeast (north of the Schulzovy sady Park, along Karoliny Světlé and Nad Parkem Streets). In addition to that, individual prefabricated apartment buildings were built at various places of the town and many of them look rather inappropriate. The most disturbing ones are two ten-story houses no. 2236 and 2235 in the immediate vicinity of the Church of the Advancement of St. Cross. They were constructed when transitioning traffic was diverted to the new 17 Listopadu Street which continued Legionářská Street and ran all the way to the southern bridge spanning the Elbe.

In the 1970s, Dvůr Králové became broadly renowned due to its **zoological garden** situated on the western edge of the town. Its greatest development was linked with one of its directors – Josef Vágnér (in office 1966-1983) who brought about 2000 animals from Africa and created the largest European collection of African animals on an area of 60 hectares. The Zoo spread towards the valley of the Netřeba Stream. When Jiří Svoboda managed the Zoo (1984-1988), its premises were modernized and an African safari started to be designed. This project was completed by Pavel Suk (1988-1990) and opened on 24th May 1989.

The Velvet Revolution started in the town by a large demonstration in the square on 23rd November 1989. In 1990, the historic centre of the town was classified a municipal heritage zone thanks to which this architecturally valuable territory was gradually renovated and repaired.

The development of the town after 1989 was impacted by the **textile industry crisis**, which was a result of cheap import from abroad, specifically Asia. Many factories were closed down, some were used for other types of business activities and many of them were pulled down after 2000; some of the emptied areas were covered with supermarkets. Three more hypermarkets with large parking lots and a bus terminal were constructed in the eastern vicinity of 17 Listopadu Street. Out of the traditional brands only Juta a.s. survived; in 2002-2015 a new large production plant of this company was built by the road to Žireč.

After the **reform of public administration**, Dvůr Králové became the seat of a municipal authority with an extended scope of competences and took over a large portion of functions previously administered by district authorities.

By 2011 the number of houses grew to 2727, however, the population decreased (14308). The whole municipality reported 3205 houses and 15754 citizens in 2011. **The developed area of the town was extended only very little**. Very late (1990-1996), a prefabricated housing estate grew north of Štefánikova Street – it was a posthumous offspring of socialist residential construction (fully paid by the government). This construction project included also a kindergarten and the primary school no. 2919 in Strž which was opened in 1995 and made the first new school in the town since 1912. In 1996, a large sports hall was built in the vicinity. The housing estate was subsequently completed in harmony with a completely different concept and technology between 1998-2003.

In the early 21st century a **new zoning plan** defining further development of the town was approved (2001); it was substituted with a new one in 2013. The plan expects the construction of some residential houses in the town centre as well as on its edges. The largest changes are expected in traffic, in connection with the construction of the D11 highway which reached Jaroměř in 2021 and another section from Jaroměř to Trutnov is expected to follow in 2022-2027.